

**REGULATORNA KOMISIJA ZA ENERGETIKU
REPUBLIKE SRPSKE**

***IZVJEŠTAJ O RADU
ZA 2010. GODINU***

Trebinje, maj 2011. godine

SADRŽAJ

PREGOVOR	5
UVOD	7
A. AKTIVNOSTI REGULATORNE KOMISIJE NA REGULACIJI ENERGETSKOG SEKTORA U REPUBLICI SRPSKOJ	8
1. PRAVNI OSNOV ZA REGULACIJU ENERGETSKOG SEKTORA I NADLEŽNOSTI REGULATORNE KOMISIJE	8
2. KLJUČNE AKTIVNOSTI REGULATORNE KOMISIJE	10
2.1 SJEDNICE, SASTANCI I JAVNE RASPRAVE	10
2.2 REGULISANJE SEKTORA ELEKTRIČNE ENERGIJE	11
2.2.1 <i>Donošenje i odobravanje pravila i propisa</i>	11
2.2.2 <i>Izdavanje dozvola</i>	13
2.2.3 <i>Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola</i>	15
2.2.4 <i>Regulacija cijena i otvaranje tržišta električne energije</i>	16
2.2.5 <i>Zaštita kupaca električne energije</i>	17
2.3 REGULISANJE SEKTORA PRIRODNOG GASA	19
2.3.1 <i>Donošenje i odobravanje pravila i propisa</i>	19
2.3.2 <i>Izdavanje dozvola</i>	20
2.3.3 <i>Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola</i>	20
2.3.4 <i>Regulacija cijena i otvaranje tržišta prirodnog gasa</i>	20
2.3.5 <i>Zaštita kupaca prirodnog gasa</i>	21
2.4 REGULISANJE SEKTORA NAFTE I DERIVATA NAFTE	22
2.4.1 <i>Donošenje i odobravanje pravila i propisa</i>	22
2.4.2 <i>Izdavanje dozvola</i>	22
2.4.3 <i>Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola</i>	23
2.4.4 <i>Regulacija cijena i otvaranje tržišta nafte i derivata nafte</i>	23
2.4.5 <i>Zaštita kupaca</i>	23
2.5 SARADNJA	24
2.5.1 <i>Energetska zajednica</i>	24
2.5.2 <i>ERRA – Regionalno udruženje energetskih regulatornih tijela</i>	24
2.5.3 <i>Saradnja sa drugim regulatornim komisijama</i>	25
2.5.4 <i>Saradnja sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske</i>	25
2.5.5 <i>Saradnja sa ostalim institucijama</i>	25
2.5.6 <i>Učešće u radu skupova, konferencija i seminara</i>	25
3. ZAPOSLENI, ORGANIZACIJA I JAVNOST RADA	26
3.1 ZAPOSLENI I ORGANIZACIJA RADA REGULATORNE KOMISIJE	26
3.2 JAVNOST RADA REGULATORNE KOMISIJE	28

4. FINANSIRANJE REGULATORNE KOMISIJE	28
4.1 FINANSIRANJE	28
4.2 REVIZORSKI IZVJEŠTAJ	30
5. INFORMACIONI SISTEM REGULATORNE KOMISIJE	34
B. REGULATORMI IZVJEŠTAJ O TRŽIŠTU ELEKTRIČNE ENERGIJE, PRIRODNOG GASA I NAFTE I DERIVATA NAFTE U REPUBLICI SRPSKOJ	36
1. SEKTOR ELEKTRIČNE ENERGIJE	36
1.1 PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	36
1.1.1 <i>Proizvodnja električne energije – instalisani kapaciteti, bilans i ostvarenje</i>	36
1.1.2 <i>Obnovljivi izvori energije</i>	39
1.1.3 <i>Proizvodnja električne energije – zaštita životne sredine</i>	43
1.2 PRENOS ELEKTRIČNE ENERGIJE	47
1.3 DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	48
1.3.1 <i>Operatori distributivnog sistema u Republici Srpskoj</i>	48
1.3.2 <i>Metodologija za utvrđivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj</i> ⁵¹	
1.3.3 <i>Izjednačavanje distributivne mrežne tarife</i>	52
1.3.4 <i>Preuzimanje i potrošnja električne energije u distributivnoj mreži</i>	53
1.3.5 <i>Gubici električne energije u distributivnoj mreži</i>	54
1.4 SNABDIJEVANJE TARIFNIH KUPACA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM	57
1.4.1 <i>Potrošnja električne energije</i>	57
1.4.2 <i>Sigurnost snabdijevanja - proizvodnja i potrošnja električne energije</i>	58
1.4.3 <i>Prihod distribucije i snabdijevanja tarifnih kupaca</i>	59
1.5 KVALITET SNABDIJEVANJA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM	59
1.5.1 <i>Komercijalni kvalitet usluge distribucije i snabdijevanja</i>	64
2. SEKTOR PRIRODNOG GASA	69
2.1 UPRAVLJANJE TRANSPORTNIM SISTEMOM PRIRODNOG GASA	69
2.2 TRANSPORT PRIRODNOG GASA	70
2.3 DISTRIBUCIJA I UPRAVLJANJE SISTEMOM ZA DISTRIBUCIJU PRIRODNOG GASA	70
2.4 SNABDIJEVANJE PRIRODNIIM GASOM	71
2.5 KVALITET PRUŽENIH USLUGA ZA DJELATNOSTI IZ SEKTORA PRIRODNOG GASA	72
2.6 METODOLOGIJA I POSTUPAK UTVRĐIVANJA TARIFNIH STAVOVA U SEKTORU PRIRODNOG GASA	72
3. SEKTOR NAFTE I DERIVATA NAFTE	74
3.1 PROIZVODNJA DERIVATA NAFTE	74
3.2 PROIZVODNJA DERIVATA NAFTE - ZAŠTITA OKOLINE	76
4. INFORMACIJE O CIJENAMA I TRŽIŠTU U 2010. GODINI	76
4.1 TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE	76

4.2 OTVORENOST TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE	77
4.3 VELEPRODAJNO TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE	77
4.3.1 <i>Proizvođači</i>	78
4.3.2 <i>Trgovci</i>	79
4.3.3 <i>Cijene električne energije na veleprodajnom tržištu</i>	79
4.4 MALOPRODAJNO TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE	80
4.4.1 <i>Snabdjevači</i>	80
4.4.2 <i>Kupci</i>	80
4.5 PROSJEČNA CIJENA ELEKTRIČNE ENERGIJE U REPUBLICI SRPSKOJ	82
4.5.1 <i>Cijena korišćenja distributivne mreže prema metodologiji Eurostata</i>	82
4.5.2 <i>Kretanje prosječnih cijena električne energije za krajnje kupce u Republici Srpskoj</i>	83
4.5.3 <i>Prosječne cijene električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini</i>	84
4.6 UPOREDNI PODACI O CIJENAMA ELEKTRIČNE ENERGIJE U REPUBLICI SRPSKOJ I OKRUŽENJU ZA STANDARDNOG KUPCA	86
4.6.1 <i>Novi pristup obradi podataka i prezentaciji cijena električne energije</i>	86
4.6.2 <i>Cijene električne energije u RS i okruženju - stara metodologija obrade podataka</i>	89
4.7 TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA	92
4.8 OTVORENOST TRŽIŠTA PRIRODNOG GASA	93
4.9 VELEPRODAJNO TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA	94
4.10 MALOPRODAJNO TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA	94
4.10.1 <i>Prosječne cijene gasa za krajnje kupce - domaćinstva</i>	95
4.10.2 <i>Poređenje cijena prirodnog gasa</i>	96
4.11 ELEKTRIČNA ENERGIJA I PRIRODNI GAS - UPOREDNI PRIKAZ CIJENA	98
5. ZAŠTITA KUPACA ELEKTRIČNE ENERGIJE I PRIRODNOG GASA	100
5.1 ZAŠTITA SOCIJALNO UGROŽENIH KUPACA	100
5.2 OBAVEZA JAVNE USLUGE	102
5.3 PRIUŠTIVOST ELEKTRIČNE ENERGIJE KUPCIMA IZ KATEGORIJE "DOMAĆINSTVA"	102

PREDGOVOR

Izveštaj o radu Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske, koji je pred vama, sadrži detaljan pregled poslovanja Regulatorne komisije u 2010. godini.

Rad Regulatorne komisije u 2010. godini odvijao se u skladu sa planom poslovnih aktivnosti i odobrenim budžetom, a uvijek imajući u vidu osnovnu misiju Regulatorne komisije koja podrazumijeva uspostavljanje i unapređenje regulatornog okvira potrebnog za funkcionisanje energetskega sektora u Republici Srpskoj na način koji će, u tržišnim uslovima, obezbijediti sigurnost snabdijevanja kupaca energijom i održivi razvoj kroz zaštitu životne sredine, energetske efikasnost i korišćenje obnovljivih izvora energije.

Djelovanje u okvirima nadležnosti i obaveza propisanih zakonom, poštovanje unaprijed donesenih i objavljenih pravila, procedura i metodologija, otvorenost i javnost rada koji uključuju obavezno konsultovanje javnosti kod donošenja odluka - osnovni su principi rada Regulatorne komisije.

U šestoj godini svoga rada, Regulatorna komisija je proširila svoje aktivnosti na sektor nafte i derivata nafte izdavanjem prvih dozvola za obavljanje djelatnosti preduzećima iz ovog sektora.

U elektroenergetskom sektoru su nastavljene aktivnosti koje se odnose na izdavanje dozvola za obavljanje elektroenergetskih djelatnosti i izgradnju elektroenergetskih objekata, kao i nadzor nad primjenom propisanih uslova već izdatih dozvola.

Sektor prirodnog gasa u Republici Srpskoj je nedovoljno razvijen s obzirom na kapacitete gasne infrastrukture i broj kupaca, a istovremeno je opterećen mnogim problemima. Problemi se prvenstveno odnose na nedovoljnu osposobljenost, odnosno nezadovoljavajući napredak u poboljšanju osposobljenosti pojedinih preduzeća iz sektora prirodnog gasa da odgovore uslovima izdatih dozvola. Kompleksnosti ovog problema značajno doprinose eksterni faktori kao što su neriješeno funkcionisanje gasnog sektora na nivou Bosne i Hercegovine i neriješeni imovinsko-pravni odnosi sa subjektima izvan Bosne i Hercegovine.

U okviru nadležnosti koja se odnosi na zaštitu kupaca, Regulatorna komisija je svoje aktivnosti u 2010. godini usmjerila na sprečavanje ili ograničavanje monopolskog i netransparentnog ponašanja distributivnih preduzeća i na rješavanje sporova po pojedinačnim zahtjevima kupaca električne energije.

U saradnji sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva, Regulatorna komisija je pripremila Uredbu o proizvodnji i potrošnji energije iz obnovljivih izvora i kogeneracije i nastavila aktivnosti na pripremi i donošenju propisa o korištenju obnovljivih izvora energije s ciljem da se uspostavi jasan i unaprijed poznat regulisani okvir za investiciona ulaganja u obnovljive izvore energije u Republici Srpskoj.

Od aktivnosti koje se odnose na saradnju sa drugim institucijama, treba izdvojiti učešće Regulatorne komisije u implementaciji Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice i izradi Strategije razvoja energetike Republike Srpske.

Cijeneći značaj i potrebu stalnog stručnog osposobljavanja zaposlenih i publikovanja rezultata njihovog rada za unapređenje kapaciteta institucije, Regulatorna komisija je i ovoj problematici posvetila dužnu pažnju.

U izvještaju je dat Izveštaj nezavisnog revizora sa revidovanim finansijskim izvještajima Regulatorne komisije za 2010. godinu.

Drugi dio ovog izvještaja, naslovljen kao Regulatorni izvještaj, koji sadrži osnovne pokazatelje tržišta električne energije, prirodnog gasa i nafte i derivata nafte u Republici Srpskoj, pripremljen je tako da je prilagođen formi izvještavanja koja se primjenjuje u zemljama Evropske unije i zemljama potpisnicama Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice i kao takav primjenljiv je za uporedne analize.

Smatramo da prezentovanjem informacija na način kako je to učinjeno u ovom izvještaju, Regulatorna komisija obezbjeđuje izvještavanje o svom radu u skladu sa članom 26. Zakona o energetici Republike Srpske.

Predsjednik

Milenko Čokorilo

UVOD

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske kao samostalna, specijalizovana, neprofitna i nezavisna organizacija pripremila je ovaj Izveštaj o svom radu za 2010. godinu kao integrisan tekst koji obuhvata informacije o aktivnostima Regulatorne komisije koje su obilježile proteklu godinu kao i stanje u energetskom sektoru u Republici Srpskoj.

Djelokrug rada i nadležnosti Regulatorne komisije su propisane Zakonom o energetici, Zakonom o električnoj energiji, Zakonom o gasu i Zakonom o nafti i derivatima nafte.

Zakon o energetici, članom 26. propisuje obavezu Regulatornoj komisiji, kao nezavisnom tijelu, da podnese Izveštaj o svom radu Narodnoj skupštini Republike Srpske, na usvajanje.

Prvi dio izvještaja je podijeljen na nekoliko cjelina, u kojima su predstavljene najznačajnije aktivnosti Regulatorne komisije koje se odnose na:

- pokazatelje o broju održanih redovnih sjednica, internih sastanaka i javnih rasprava kao i broj i vrste donesenih akata,
- aktivnosti u sektoru električne energije,
- aktivnosti u sektoru prirodnog gasa,
- aktivnosti u sektoru nafte i derivata nafte,
- saradnju,
- zaposlene u Regulatornoj komisiji i
- finansiranje i finansijske pokazatelje poslovanja.

U drugom dijelu izvještaja dat je regulatorni izvještaj o funkcinisanju energetskog sektora i tržišta električne energije, prirodnog gasa i nafte i derivata nafte u Republici Srpskoj, prilagođen formi izvještavanja za zemlje Evropske unije i zemlje potpisnice Ugovora o osnivanju Energetske zajednice.

A. AKTIVNOSTI REGULATORNE KOMISIJE NA REGULACIJI ENERGETSKOG SEKTORA U REPUBLICI SRPSKOJ

1. Pravni osnov za regulaciju energetskog sektora i nadležnosti Regulatorne komisije

Pravni osnov za regulaciju energetskog sektora, na osnovu kojih Regulatorna komisija sprovodi svoje aktivnosti, čine:

- zakoni:

- Zakon o energetici (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/09),
- Zakon o električnoj energiji – prečišćeni tekst (Službeni glasnik Republike Srpske 8/08, 34/09, 92/09 i 1/11),
- Zakon o gasu Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 86/07) i
- Zakon o nafti i derivatima nafte (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 36/09) i

- podzakonska akta:

- Odluka o imenovanju predsjednika i Odluke o imenovanju članova Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 128/06, 116/09),
- Odluka Narodne skupštine Republike Srpske o usvajanju Budžeta Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske za 2010. godinu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 16/10),
- Statut Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske - prečišćeni tekst (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 6/10),
- Etički kodeks za članove i zaposlene u Regulatornoj komisiji za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/04),
- Poslovnik o radu Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 59/10),
- Odluka o regulatornoj naknadi za 2010. godinu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 18/10),
- Odluka o visini jednokratnih regulatornih naknada (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 16/09),
- Opšti uslovi za isporuku i snabdijevanje električnom energijom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 85/08 i 79/10),
- Pravilnik o izdavanju dozvola (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/10),
- Pravilnik o tarifnoj metodologiji i tarifnom postupku za električnu energiju (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 61/05),
- Odluka o tarifnom sistemu za prodaju električne energije u Republici Srpskoj (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 28/06, 40/06, 59/07 i 114/07),
- Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje naknade za priključenje na distributivnu mrežu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 123/08),
- Pravilnik o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 9/09),
- Odluka o sadržaju i formi obrazaca u tarifnom postupku (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/05),
- Odluka o određivanju obrazaca zahtjeva za odobrenje cijena i tarifa i obrazaca za tehničke i finansijske podatke (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/05 i 59/07),
- Pravilnik o sticanju statusa kvalifikovanog kupca (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 88/06 i broj 29/10),
- Pravilnik o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 70/10),
- Pravilnik o povjerljivim informacijama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 10/07),

- Pravilnik o izvještavanju (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 70/10),
- Odluka o jedinstvenom regulatornom kontnom planu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/10) i
- Pravilnik o radu, unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske – prečišćeni tekst, broj 01-126-4/9 od 09.12.2009. godine.

Osnovne nadležnosti Regulatorne komisije u sektoru električne energije su propisane Zakonom o električnoj energiji - prečišćeni tekst, a odnose se na sljedeće:

- a) nadzor i regulisanje odnosa između proizvođača, distributera, snabdjevača, trgovaca i kupaca električne energije,
- b) propisivanje metodologije i kriterijuma za utvrđivanje tarifa za korišćenje distributivne mreže i tarifa za snabdijevanje nekvalifikovanih kupaca električnom energijom i metodologije za utvrđivanje naknade za priključenje na distributivnu mrežu,
- c) donošenje tarifnog sistema za prodaju električne energije i korišćenje distributivne mreže,
- d) utvrđivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema i tarifnih stavova za nekvalifikovane kupce,
- e) utvrđivanje cijena električne energije na pragu elektrane,
- f) izdavanje i oduzimanje dozvola za obavljanje djelatnosti: proizvodnje, distribucije, snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom i trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH, te dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata,
- g) donošenje opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom,
- h) zaštitu kupaca električne energije i
- i) zaštitu proizvođača električne energije i kvalifikovanih kupaca i drugih korisnika distributivne mreže kojima je neosnovano odbijen pristup mreži ili su nezadovoljni uslovima pristupa.

U sektoru prirodnog gasa, nadležnost i odgovornost Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske propisani su Zakonom o gasu i obuhvataju sljedeće:

- a) utvrđivanje metodologije za obračunavanje troškova proizvodnje, transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom,
- b) utvrđivanje metodologije za obračunavanje troškova priključenja na mrežu,
- c) donošenje tarifnog sistema za obračunavanje cijene za korišćenje sistema za proizvodnju, transport, distribuciju, skladištenje prirodnog gasa i tarifnog sistema za obračun cijena prirodnog gasa za snabdijevanje tarifnih kupaca,
- d) utvrđivanje kriterijuma i propisivanje uslova za dobijanje, izmjenu i oduzimanje dozvola za obavljanje djelatnosti, te rješavanje u postupku za dobijanje, izmjene i oduzimanje dozvola za obavljanje djelatnosti u sektoru prirodnog gasa,
- e) rješavanje po žalbi na rješenje operatora transportnog i distributivnog sistema u postupcima davanja odobrenja za korišćenje mreže i odobrenja za priključenje na mrežu,
- f) utvrđivanje minimalne godišnje potrošnje prirodnog gasa kojom se stiče status kvalifikovanog kupca i utvrđivanje statusa, te vođenje registra kvalifikovanih kupaca prirodnog gasa,
- g) davanje saglasnosti na pravila rada transportne mreže prirodnog gasa u Republici Srpskoj, pravila rada distributivne mreže prirodnog gasa i na opšte uslove za snabdijevanje prirodnim gasom i
- h) davanje saglasnosti energetskim subjektima na cijene usluga i cijene snabdijevanja prirodnim gasom.

U sektoru nafte i derivata nafte, Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske nadležna je da:

- a) utvrđuje metodologije za obračun troškova transporta nafte naftovodima i transporta derivata nafte produktovodima,

- b) donosi tarifni sistem za obračun cijene za korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda,
- c) odobrava cijene za korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda,
- d) utvrđuje kriterijume i propisuje uslove za dobijanje, izmjenu, dopunu i oduzimanje dozvole za obavljanje djelatnosti, rješava u postupku za dobijanje, izmjenu, dopunu i oduzimanje dozvole za obavljanje djelatnosti u oblasti nafte i derivata nafte i vodi registar izdatih dozvola i privremeno ili trajno oduzetih dozvola za obavljanje djelatnosti u oblasti nafte i derivata nafte,
- e) rješava u drugom stepenu po žalbi,
- f) vrši nadzor nad obavljanjem djelatnosti za koje izdaje dozvole u oblasti nafte i derivata nafte u skladu sa zakonom i načelima utvrđenim zakonom, uključujući praćenje primjene tarifnih sistema i metodologija za pristup i korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda i
- g) obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom.

2. Ključne aktivnosti Regulatorne komisije

2.1 Sjednice, sastanci i javne rasprave

U toku 2010. godine Regulatorna komisija je održala 18 redovnih sjednica i 24 interna sastanka. Na redovnim sjednicama razmatrana su i donesena akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa Zakonom o energetici, Zakonom o električnoj energiji, Zakonom o gasu i Zakonom o nafti i derivatima nafte, a na internim sastancima su razmatrana pitanja i usvajani akti organizaciono - administrativne prirode. U tabeli 1 su dati podaci o strukturi i broju usvojenih akata na redovnim sjednicama i internim sastancima.

Redovne sjednice – 18		Interni sastanci – 24	
Vrsta dokumenta sa redovne sjednice	Broj	Vrsta dokumenta sa internog sastanka	Broj
Usvojene odluke	10	Usvojene odluke	68
Usvojena rješenja	51	Usvojena rješenja	16
Usvojeni zaključci	55	Usvojeni zaključci	15
Usvojeni opšti akti iz regulatorne nadležnosti	8	Usvojeni pravilnici	1
Obavještenja za javnost	42	Uputstva	1
Zapisnici	18	Zapisnici	24

Tabela 1 - Struktura i broj donesenih dokumenata

Regulatorna komisija, uvažavajući načelo javnosti svog rada, je održala više javnih rasprava u skladu sa Pravilnikom o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi. U toku 2010. godine, Regulatorna komisija je održala 21 javnu raspravu i to:

- u postupcima donošenja opštih normativnih akata i
- u postupcima izdavanja dozvola za:
 - obavljanje elektroenergetskih djelatnosti,
 - obavljanje djelatnosti iz sektora prirodnog gasa,
 - obavljanje djelatnosti iz sektora nafte i derivata nafte i
 - izgradnju elektroenergetskih objekata.

U tabeli 2 prikazan je broj javnih rasprava po vrsti:

Vrsta javne rasprave	Pravila i propisi	Izdavanje dozvole	Tarife i tržište	Rješavanje sporova	Ukupan broj održanih rasprava
Opšte javne rasprave	8	12		-	20
Tehničke rasprave	1	-		-	1
Formalne rasprave	-		-	-	
UKUPNO	9	12			21

Tabela 2 - Struktura i broj javnih rasprava

2.2 Regulisanje sektora električne energije

2.2.1 Donošenje i odobravanje pravila i propisa

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske je, u okviru svoje nadležnosti, tokom 2010. godine donijela više normativnih akata u sektoru električne energije.

Takođe, Regulatorna komisija u skladu sa svojim nadležnostima, propisanim zakonom, daje saglasnost na više dokumenata iz sektora električne energije.

2.2.1.1 Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o sticanju statusa kvalifikovanog kupca

Članom 48. Zakona o električnoj energiji dato je u nadležnost Regulatornoj komisiji propisivanje kriterijuma za sticanje statusa kvalifikovanog kupca. Regulatorna komisija je u septembru 2006. godine donijela Pravilnik o sticanju statusa kvalifikovanog kupca koji je propisao uslove, kriterijume i postupak za sticanje statusa kvalifikovanog kupca. Pravilnik, takođe, uređuje prava i obaveze kvalifikovanog kupca i snabdjevača kvalifikovanih kupaca, kao i dinamiku otvaranja tržišta. Cilj donošenja ovog pravilnika je postepeno otvaranje tržišta električne energije u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini.

Osnovni razlog za donošenje Pravilnika o izmjenama i dopunama pravilnika o sticanju statusa kvalifikovanog kupca su izmjene i dopune Zakona o električnoj energiji, kao i potreba za izmjenom pojedinih odredbi ovog pravilnika u cilju skraćivanja rokova za promjenu snabdjevača. Regulatorna komisija je, po okončanju procedure, donijela Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o sticanju statusa kvalifikovanog kupca na 6. redovnoj sjednici koja je održana 25.03.2010. godine.

2.2.1.2 Odluka o jedinstvenom regulatornom kontnom planu i Uputstvo za primjenu jedinstvenog regulatornog kontnog plana

Regulatorna komisija je u skladu sa svojim nadležnostima iz Zakona o električnoj energiji u februaru 2007. godine donijela Odluku o jedinstvenom regulatornom kontnom planu i Uputstvo za primjenu jedinstvenog regulatornog kontnog plana koji su, u svrhu izvještavanja Regulatorne komisije, bili obavezujući za preduzeća u elektroenergetskom sektoru kojima Regulatorna komisija utvrđuje cijenu proizvoda ili usluga.

Razlog za ponovnu izradu ovih akata je stupanje na snagu novog Zakona o računovodstvu i reviziji Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 36/09) koji obuhvata rješenja koja su usaglašena sa zahtjevima sadržanim u direktivama Evropske unije i primjeni Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, te prilagođavanje novom bilansnom kontnom okviru Republike Srpske i proširenje nadležnosti Regulatorne komisije na sektor prirodnog gasa. Regulatorna komisija je, po okončanju procedure za donošenje akata, na svojoj 7. redovnoj sjednici, održanoj 13.04.2010, usvojila Odluku o jedinstvenom regulatornom kontnom planu i Uputstvo za primjenu jedinstvenog regulatornog kontnog plana.

2.2.1.3 Pravilnik o izdavanju dozvola

Regulatorna komisija je donijela novi Pravilnik o izdavanju dozvola na 7. redovnoj sjednici koja je održana 13.04.2010. godine.

Osnovni razlog za donošenje novog Pravilnika je proširenje nadležnosti Regulatorne komisije i na druge oblasti energetike - prirodnog gasa i nafte. Kada je u pitanju sektor električne energije, u novom Pravilniku je izvršena racionalizacija i izmjena pojedinih odredbi u odnosu na prethodnu verziju Pravilnika.

2.2.1.4 Pravilnik o izvještavanju

Regulatorna komisija je u skladu sa svojim nadležnostima iz Zakona o električnoj energiji u junu 2007. godine donijela Pravilnik o izvještavanju kojim se bliže uređuju obaveze korisnika dozvola za obavljanje elektroenergetskih djelatnosti da dostavljaju izvještaje, podatke, informacije i druga dokumenta Regulatornoj komisiji, kao i sadržaj, način i rokovi izvještavanja.

Razlozi za izradu novog Pravilnika o izvještavanju su izmjene i proširenje postojećih obrazaca o izvještavanju u skladu sa zahtjevima proisteklim iz obaveze izvještavanja Energetske zajednice i primjene metodologije EUROSTAT-a¹, te proširenje nadležnosti Regulatorne komisije na sektor prirodnog gasa. Regulatorna komisija je, po okončanju procedure za donošenje akata, na svojoj 12. redovnoj sjednici, održanoj 30.06.2010, usvojila Pravilnik o izvještavanju.

2.2.1.5 Opšti uslovi za isporuku i snabdijevanje električnom energijom

Izmjenom odredbi Zakona o električnoj energiji i donošenjem određenih podzakonskih akata ukazala se potreba izmjene Opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom (u daljem tekstu: Opšti uslovi) radi usklađivanja sa odredbama Zakona o električnoj energiji kao i preciziranja pojedinih odredbi na osnovu dosadašnjeg iskustva u primjeni Opštih uslova. Nakon sprovođenja propisanih procedura koje se odnose na izradu i donošenje podzakonskih akata, počevši od izrade nacrtu akta, održavanja javne rasprave i ostavljenog roka za podnošenje komentara javnosti, Regulatorna komisija je na 14. redovnoj sjednici, održanoj 04.08.2010. godine, donijela Odluku o izmjenama i dopunama Opštih uslova.

2.2.1.6 Pravilnik o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju koristeći obnovljive izvore energije ili u efikasnoj kogeneraciji

Zakon o energetici detaljnije propisuje način regulacije i korišćenja obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije. Ovim zakonom je definisana nadležnost Regulatorne komisije, kao i Vlade Republike Srpske u pogledu donošenja podzakonskih akata iz ove oblasti. Pored navedenog, zakonom je predviđeno donošenje više posebnih podzakonskih akata, koji bi međusobno bili povezani. Regulatorna komisija je zaključkom br. R-15-602-97/10 na svojoj 15. redovnoj sjednici održanoj 10.09.2010. godine iz tih razloga obustavila postupak donošenja Pravilnika o kvalifikovanom proizvođaču i podsticaju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i kombinovane proizvodnje toplotne i električne energije i postupak donošenja Odluke o visini premija i garantovanih otkupnih cijena električne energije proizvedene u kvalifikovanim elektranama i efikasnim kogeneracijskim postrojenjima čiji nacrti su usvojeni 18. aprila 2008. godine. Na istoj redovnoj sjednici utvrđen je Nacrt Pravilnika o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju koristeći obnovljive izvore energije ili u efikasnoj kogeneraciji. U postupku javnog razmatranja, 28.09.2010. godine održana je opšta javna rasprava. Proces na donošenju Pravilnika nastavljen je u 2011. godini. Konačno donošenje ovog pravilnika i ostalih akata u vezi sa podsticanjem proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije očekuje se u 2011. godini.

¹ EUROSTAT je institucija za statistiku Evropske unije

2.2.1.7 Pravilnik o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi

Regulatorna komisija je donijela novi Pravilnik o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi na svojoj 12. redovnoj sjednici održanoj 30.06.2010.

Cilj donošenja ovog pravilnika je da obezbijedi transparentno, efikasno i ekonomično javno raspravljanje u postupcima donošenja opštih akata, izdavanja i oduzimanja dozvola za obavljanje energetske djelatnosti, tarifnim postupcima i postupcima rješavanja sporova i žalbi na energetskom tržištu i donošenje pravedne odluke.

Razlog donošenja novog Pravilnika o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi je uslovljen odbredbama Zakona o energetici i izmjenama i dopunama Zakona o električnoj energiji, kojim je izmijenjen naziv i sastav Regulatorne komisije, odnosno proširene nadležnosti Regulatorne komisije i na druge oblasti energetike - prirodnog gasa i nafte. Ovim Pravilnikom Regulatorna komisija propisuje postupak javnosti svoga rada, postupak rješavanja sporova i žalbi učesnika na tržištu električne energije i postupak rješavanja žalbi na tržištu prirodnog gasa i nafte i derivata nafte u skladu sa odredbama zakona iz oblasti energetike.

2.2.2 Izdavanje dozvola

Jedna od ključnih aktivnosti Regulatorne komisije je i izdavanje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti za koje je nadležna, izdavanje dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata instalisane snage iznad 1 MW, kao i nadzor nad poštovanjem uslova izdatih dozvola. Od ukupno 49 dozvola, koje su trenutno na snazi, u sektoru električne energije je 37, od kojih je u toku 2010. godine izdato 11, a jedna dozvola je izmijenjena na zahtjev korisnika. Vrsta dozvole, uslovi dozvole, rješenje o izdavanju dozvole, kao i rok važenja, objavljeni su u Zbirnom registru izdatih dozvola na internet stranici www.reers.ba.

U tabeli 3 su prikazani postupci za izdavanje dozvola za obavljanje djelatnosti u sektoru električne energije, te za izgradnju elektroenergetskih objekata snage iznad 1 MW koje je, u 2010. godini, vodila Regulatorna komisija na osnovu zaprimljenih zahtjeva.

Korisnik dozvole/podnosilac zahtjeva	Vrste dozvole	Status i period važenja	Napomena
"Energolinija" d.o.o. Zvornik	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije	Dozvola izdata, 29.01.2010. na period od dvije godine	
	Dozvola za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH	Dozvola izdata, 30.06.2010. na period od dvije godine	
ERS d.o.o. male hidroelektrane Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije u MHE "Sućeska R-S-1"	Dozvola izdata, 10.09.2010. na period od dvije godine	
	Dozvola za izgradnju MHE "Sućeska R-S-2"	Dozvola izdata, 26.11.2010. na period od dvije godine	

Korisnik dozvole/podnosilac zahtjeva	Vrste dozvole	Status i period važenja	Napomena
"Bobar Taubinger Elektrik" d.o.o Brod na Drini, Foča	Dozvola za izgradnju MHE "Bistrica B-5a"	Postupak obustavljen	Zaključkom broj 01-560-7/10 od 18.02.2010. zahtjev odbačen kao nekompletan
	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije u "MHE Bistrica B-5a"	Postupak u toku	
"LTS" d.o.o. Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH	Dozvola izdata, 25.03.2010. na period od dvije godine	
"TECHNOR ENERGY AS" d.o.o. Banja Luka	Dozvola za izgradnju "HE Cijevna 1", na rijeci Bosni	Postupak u toku	
	Dozvola za izgradnju "HE Cijevna 2", na rijeci Bosni		
	Dozvola za izgradnju "HE Cijevna 4", na rijeci Bosni		
Hidroelektrane "Bistrica" d.o.o Foča	Dozvola za izgradnju MHE "Bistrica B-1"	Dozvola izdata, 23.12.2010. na period od šest godina	
	Dozvola za izgradnju MHE "Bistrica B-2a"	Dozvola izdata, 23.12.2010. na period od šest godina	
	Dozvola za izgradnju MHE "Bistrica B-3"	Dozvola izdata, 23.12.2010. na period od šest godina	
	Dozvola za izgradnju MHE "Janjina J-1"	Dozvola izdata, 23.12.2010. na period od četiri godine	
MH "ERS" ZEDP "Elektro-Bijeljina" a.d. Bijeljina	Dozvola za izgradnju trafostanice 35/10 kV Caparde	Dozvola izdata, 13.04.2010. na period od tri godine	
MH "ERS" ZP "Elektro Doboј" a.d. Doboј	Dozvola za izgradnju HE "Cijevna 3" na rijeci Bosni	Dozvola izdata, 04.08.2010. na period od pet godina	
"EFT - Rudnik i Termoelektrana Stanari" d.o.o. Stanari	Dozvola za izgradnju TE Stanari – <i>izmjene dozvole</i>	Izmjena dozvole, 26.11.2010.	

Tabela 3 - Pregled postupaka po zahtjevima za izdavanje dozvola u sektoru električne energije u 2010.

Neophodno je navesti da su procedure Regulatorne komisije jasne i precizne i zahtijevaju dostavljanje propisane dokumentacije (dokaza) i ispunjenje neophodnih kriterijuma za izdavanje dozvole. Do eventualnog produženja postupka najčešće dolazi zbog podnošenja nekompletne dokumentacije od strane podnosioca zahtjeva.

2.2.3 Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola

Nadgledanje poslovnih aktivnosti obuhvata nadzorne provjere koje se obavljaju u sjedištu korisnika dozvola i analiziranje podataka i informacija dostavljenih kroz postupak redovnog ili vanrednog izvještavanja, te donošenje mjera za otklanjanje nepravilnosti u pogledu poštovanja uslova izdatih dozvola.

2.2.3.1 Nadzorne provjere

U skladu sa odredbama zakona, Pravilnika o izdavanju dozvola i izdatih dozvola Regulatorna komisija je, u toku 2010. godine, nastavila obavljanje nadzornih provjera preduzeća korisnika dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti i dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata. Planovi obavljanja nadzornih provjera doneseni su na osnovu utvrđenog operativnog plana Regulatorne komisije.

Provjere su rađene u cilju praćenja usaglašenosti rada licenciranih preduzeća sa uslovima izdatih dozvola, te utvrđivanja nivoa provedenih mjera od strane korisnika dozvole po rješenjima sa prethodnih nadzornih provjera i pripremljenosti pojedinih preduzeća za proces otvaranja tržišta. Izveštaj sa nadzorne provjere sadrži utvrđeno stanje u pogledu poštovanja uslova dozvole i utvrđene nepravilnosti korišćenja dozvole. Izveštaje sa nadzornih provjera, čiji sastavni dio su i prijedlozi korektivnih mjera za otklanjanje nepravilnosti, Regulatorna komisija je dostavljala na komentarisane korisnicima dozvole. Nakon analize dostavljenih izvještaja sa nadzornih provjera i prispjelih komentara, Regulatorna komisija je rješenjem propisivala mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka koje sadrže i rok otklanjanja nedostataka kao i izvještavanje o izvršenosti propisane mjere u cilju poštovanja uslova izdate dozvole. U 2010. godini izvršene su provjere kod sljedećih korisnika dozvola:

- "Rudnap" d.o.o Banja Luka, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji Bosne i Hercegovine;
- Mješoviti Holding "Elektroprivreda Republike Srpske"- Matično preduzeće a.d. Trebinje, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji Bosne i Hercegovine;
- MH "ERS" ZEDP "Elektro-Bijeljina" a.d. Bijeljina, redovna nadzorna provjera, dozvole za obavljanje djelatnosti:
 - snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom,
 - distribucije električne energije i
 - proizvodnje električne energije;
- MH ERS ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije;
- "ENERGY FINANCING TEAM" d.o.o Trebinje, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji Bosne i Hercegovine i
- MH ERS ZP "Hidroelektrane na Vrbasu" AD Mrkonjić Grad, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije.

Završena je izrada izvještaja sa nadzornih provjera obavljenih u četvrtom kvartalu 2009. godine:

- ZP "RiTE Ugļjevik", AD Ugļjevik, korisnik dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije. Izveštaj sa nadzorne provjere i Rješenje o preduzimanju mjera dostavljeno korisniku dozvola 18.02.2010. godine.
- MH "ERS" ZP "Elektro Doboј" AD Doboј, korisnik dozvole za obavljanje djelatnosti:
 - snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom i
 - distribucije električne energije.

Izvještaj sa nadzorne provjere i Rješenje o preduzimanju mjera dostavljeno korisniku dozvola 01.02.2010. godine.

- o "EFT - Rudnik i termoelektrana Stanari" d.o.o Stanari, korisnik dozvole za izgradnju elektroenergetskog objekta. Izvještaj sa nadzorne provjere i Rješenje o preduzimanju mjera dostavljeno korisniku dozvola 11.03.2010. godine.

2.2.3.2 Izveštavanje

Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola se, osim kroz sprovođenje nadzornih provjera, vrši i kroz proces redovnog izvještavanja. Uslovima dozvola svim korisnicima dozvola je propisana obaveza da u periodu važenja dozvole redovno izvještavaju Regulatornu komisiju u skladu sa Pravilnikom o izvještavanju.

Tokom nadzornih provjera u elektroenergetskim preduzećima koje su obavljene u toku 2010. godine, skrenuta je pažnja i insistirano je da se proces izvještavanja poboljša i upotpuni radi što efikasnijeg pribavljanja i korišćenja pouzdanih podataka koji su naročito značajni prilikom tarifnih postupaka, te su u rješenjima sa nadzornih provjera izricane mjere kad je u pitanju izvještavanje. Može se konstatovati da je napredak u izvještavanju evidentan, iako je potrebno još dosta raditi na njegovom upotpunjavanju.

2.2.4 Regulacija cijena i otvaranje tržišta električne energije

2.2.4.1 Tarifni postupci

U toku 2010. godine nije bilo zahtjeva za promjenu cijena i tarifa u elektroenergetskom sektoru, te Regulatorna komisija nije vodila tarifne postupke, a primjenjivali su se tarifni stavovi, utvrđeni u tarifnom postupku vođenom krajem 2009. godine, koji su na snazi počev od 01.01.2010. godine.

2.2.4.2 Tržište električne energije

Djelatnosti koje se obavljaju u sektoru električne energije mogu se podijeliti na monopolske (mrežne djelatnosti - upravljanje prenosnom i distributivnom mrežom električne energije) i djelatnosti koje se mogu obavljati u tržišnim uslovima (proizvodnja, trgovina i snabdijevanje kupaca električnom energijom). Monopolske djelatnosti su predmet potpune regulacije od strane nadležnog tijela, dok "tržišne" djelatnosti zahtijevaju proces liberalizacije uslova njihovog obavljanja, odnosno uvođenje takvih tržišnih mehanizama u kojima će se moći ostvariti njihov tržišni karakter.

U članu 1. Zakona o električnoj energiji propisan je cilj zakona u smislu da on "teži da promoviše postepenu liberalizaciju nacionalnog tržišta električne energije slijedeći principe nediskriminacije i ravnopravnosti lica i svojine", a Regulatorna komisija, utvrđivanjem cijena za korišćenje distributivne mreže i propisivanjem uslova otvaranja tržišta, doprinosi ostvarivanju ovog cilja.

Kada je u pitanju proces otvaranja tržišta, čiji je jedan od osnovnih ciljeva uspostavljanje prava kupcima na izbor snabdjevača električnom energijom i obratno, omogućavanje jednakih, transparentnih i nepristrasnih uslova snabdjevačima da vrše djelatnost snabdijevanja kupaca električnom energijom, treba istaći da bez obzira na to što su donošenjem Pravilnika o sticanju statusa kvalifikovanog kupca u septembru 2006. godine stvorene osnovne pretpostavke za izlazak kvalifikovanih kupaca (svi kupci osim kupaca iz kategorije domaćinstava koji to pravo stiču 01.01.2015. godine) na tržište, do sada nijedan kupac u Republici Srpskoj nije iskoristio to pravo.

Pravilnikom o sticanju statusa kvalifikovanog kupca propisano je da u toku prelaznog perioda, koji traje do 01.01.2012. godine, svi kvalifikovani kupci imaju pravo na izbor načina snabdijevanja (kao kvalifikovani ili kao tarifni) i pravo na rezervnog snabdjevača. Pravilnikom je takođe propisano da će Regulatorna komisija, blagovremeno, prije isteka prelaznog perioda definisati pravo krajnjeg kupca na univerzalnu uslugu snabdijevanja električnom energijom, uključujući i pravo na rezervnog snabdjevača, kao i uslove pod kojima krajnji kupci mogu ostvariti to pravo.

U toku 2010. godine Regulatorna komisija je nastavila sprovođenje harmonizovanih aktivnosti na otvaranju tržišta električne energije sa ostalim regulatornim tijelima u Bosni i Hercegovini, te radila na analizi osnovnih preduslova i prepreka za uspješno funkcionisanje tržišta u Bosni i Hercegovini², a praćena je i izrada Studije Svjetske banke o otvaranju veleprodajnog tržišta u Jugoistočnoj Evropi³, te analizirane njene preporuke. Pored toga analizirana su tržišta u drugim evropskim zemljama, a prije svega u regionu Jugoistočne Evrope, u cilju poboljšanja mogućnosti za otvaranja tržišta u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini i njegovo efikasno funkcionisanje.

Ove aktivnosti su intenzivno nastavljene i u toku 2011. godine, a sve u cilju donošenja blagovremenih izmjena i dopuna Pravilnika o kvalifikovanom kupcu i propisivanja prava kvalifikovanih kupaca nakon 01.01.2012. godine, kada ističe prelazni period u toku koga su kvalifikovani kupci imali pravo da se po svom izboru snabdijevaju kao tarifni kupci.

2.2.5 Zaštita kupaca električne energije

2.2.5.1 Regulatorni okvir zaštite kupaca

Nadležnosti Regulatorne komisije u vezi sa zaštitom kupaca su definisane odredbama Zakona o električnoj energiji. Ovim odredbama je propisano da je Regulatorna komisija nadležna za:

- regulisanje kvaliteta usluge i tarifa, imajući u vidu interese kupaca i potrebe preduzeća za isporuku električne energije,
- obezbjeđenje transparentnog i nediskriminatorskog ponašanja na tržištu električne energije,
- donošenje mjera za sprečavanje zloupotrebe monopolskog položaja korisnika dozvola izdatih od strane Regulatorne komisije,
- učešće u rješavanju sporova i postizanju sporazuma između kupaca i distributera i snabdjevača električnom energijom i
- obezbjeđenje i drugih indirektnih ciljeva zaštite kupaca prilikom propisivanja uslova dozvola za obavljanje određene elektroenergetske djelatnosti.

Pitanje zaštite kupaca električne energije je obrađeno u Direktivi 2003/54/EZ. U Aneksu A ove direktive navedene su mjere za zaštitu kupaca koje obuhvataju: pravo na ugovor koji sadrži, između ostalog, unaprijed definisane uslove snabdijevanja, kvalitet ponuđene usluge, obavezu pravovremenog informisanja kupca, pravo na nadoknadu i obeštećenje, rješavanje sporova i druga pitanja, obavezu blagovremenog obavještanja o uslovima i načinu promjene cijene, obavezu informisanja o cijenama i tarifama pod standardnim uslovima, pravo na izbor načina plaćanja, informaciju o pravu na univerzalnu uslugu za kupce električne energije.

Regulatorna komisija je kroz odredbe Opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom obezbjedila poseban oblik zaštite krajnjih kupaca električne energije, a posebno ugroženih kupaca, u pogledu mjera pomoći da se izbjegne isključenje i mjera zaštite krajnjih kupaca u udaljenim područjima. Ovim odredbama su propisani uslovi pod kojima se kupac može isključiti sa mreže, procedura isključenja, a posebno je propisana zabrana isključenja u dane državnih praznika, dane vikenda ili dane kada ne radi uslužni centar korisnika dozvole. Takođe, zabranjeno je isključenje krajnjih kupaca koji koriste elektro - medicinsku opremu za održavanje zdravlja. U slučaju ekstremno hladnog vremena, obustava isporuke se može primijeniti samo kao krajnja mjera.

Regulatorna komisija je omogućila ravnopravnost i nediskriminaciju krajnjih kupaca u pogledu uslova za priključenje objekata na distributivnu mrežu donošenjem Pravilnika o metodologiji za utvrđivanje naknade za priključenje na distributivnu mrežu kao i odobravanjem tipova priključka i naknada za priključenje na distributivnu mrežu.

Tarifnim stavovima za korisnike distributivnih sistema i tarifnim stavovima za nekvalifikovane kupce električne energije u skladu sa odredbama Pravilnika o tarifnoj metodologiji i tarifnom postupku, koje

² Urađen dokument: "Prepreke, preduslovi i rješenja za uspješno funkcionisanje tržišta u Bosni i Hercegovini"

³ Poyry Management Consulting, Nord pool Consulting: "South East Europe Whoolesale Market Opening", jul 2010.

Regulatorna komisija utvrđuje, obezbijedeno je da cijene električne energije budu utvrđene na osnovu unaprijed definisane metodologije, zasnovane na objektivnim kriterijumima, objavljene prije primjene i primijenjene bez diskriminacije, kako je propisano odredbom člana 3. Direktive 2003/54/EZ.

Odredbama ovog Pravilnika nije predviđeno određivanje tarifnih stavova za posebno ugrožene socijalne kategorije kupaca električne energije. Subvencionisanje ovih kupaca tokom 2010. godine, vršilo se u skladu sa Programom zaštite socijalno ugroženih kategorija potrošača električne energije, koji je donesen u decembru 2007. godine.

2.2.5.2 Rješavanje sporova

Na osnovu odredbi člana 28. Zakona o električnoj energiji, Regulatorna komisija je nadležna da po zahtjevu stranke rješava sporove na tržištu električne energije u vezi sa:

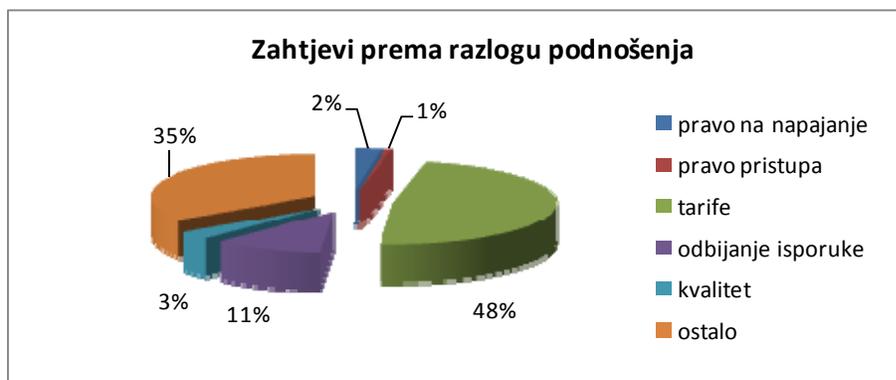
- pravom na napajanje električnom energijom,
- pravom pristupa na distributivnu mrežu,
- obavezom isporuke električne energije,
- tarifama po kojima se energija isporučuje,
- zastoјima u napajanju električnom energijom,
- odbijanjem isporuke električne energije i
- kvalitetom napajanja električnom energijom.

U toku 2010. godine, Regulatornoj komisiji je podneseno 306 zahtjeva krajnjih kupaca za rješavanje sporova među učesnicima na tržištu električne energije.

Broj podnesenih zahtjeva, s obzirom na razloge podnošenja je sljedeći:

- 8 zahtjeva u vezi sa pravom na napajanje električnom energijom,
- 2 zahtjeva u vezi sa pravom pristupa na distributivnu mrežu,
- 147 zahtjeva u vezi sa tarifama po kojima se energija isporučuje,
- 33 zahtjeva u vezi sa odbijanjem isporuke električne energije,
- 10 zahtjeva u vezi sa kvalitetom napajanja električnom energijom,
- 106 zahtjeva iz drugih razloga (otpis duga, zastarjelost, prenos duga, mjerenje).

Na slici 1 dat je prikaz zahtjeva prema razlogu podnošenja. Evidentno je da je najčešći razlog podnošenja zahtjeva za rješavanje spora u vezi sa tarifama po kojima se energija isporučuje.

Slika 1- Zahtjevi za rješavanje sporova prema razlogu podnošenja

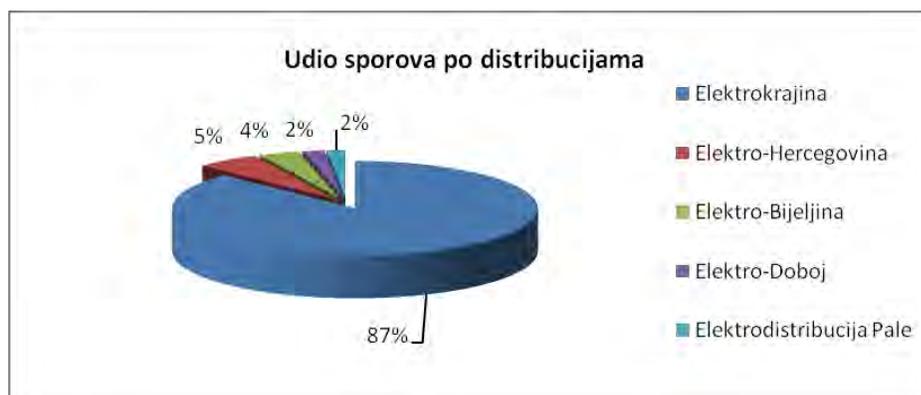
Od ukupno podnesenih 306 zahtjeva za rješavanje spora u 2010. godini, na dan 31.12.2011. godine stanje riješenosti predmeta je bilo sljedeće:

- 292 zahtjeva su riješena (konačnim rješenjima ili odgovorom krajnjim kupcima), a
- 14 zahtjeva je bilo u postupku rješavanja.

U vrijeme izrade ovoga izvještaja, svi zahtjevi za rješavanje sporova podneseni u 2010. godini su riješeni. Broj zahtjeva za rješavanje sporova podnesenih od strane krajnjih kupaca sa distributivnih područja pojedinih elektroenergetskih preduzeća u 2010. godini je sljedeći:

- 267 zahtjeva je podneseno od strane krajnjih kupaca sa područja MH ERS ZP "Elektrokrajina" a.d. Banja Luka,
- 17 zahtjeva je podneseno od strane krajnjih kupaca sa područja MH ERS ZP "Elektro - Hercegovina" a.d. Trebinje,
- 11 zahtjeva je podneseno od strane krajnjih kupaca sa područja MH ERS ZEDP "Elektro - Bijeljina" a.d. Bijeljina,
- 6 zahtjeva je podneseno od strane krajnjih kupaca sa područja MH "ERS" ZP "Elektro - Doboj" AD Doboj,
- 5 zahtjeva je podneseno od strane krajnjih kupaca sa područja MH ERS ZP "Elektrodistribucija" a.d. Pale.

Na slici 2 predstavljen je procentualni udio sporova po distributivnim preduzećima, korisnicima dozvole za obavljanje djelatnosti distribucije i snabdijevanja električnom energijom u Republici Srpskoj.

Slika 2 – Procentualni udio sporova po distributivnim preduzećima u RS

2.2.5.3 Rješavanje žalbi

Na osnovu odredbi člana 72. Zakona o električnoj energiji, Regulatorna komisija je nadležna da odlučuje o žalbi na rješenje distributera o izdavanju elektroenergetske saglasnosti za priključenje i ponuđeni ugovor o priključenju.

U toku 2010. godine, Regulatorna komisija je zaprimila i riješila šest žalbi krajnjih kupaca koje se odnose na izdata rješenja o elektroenergetskoj saglasnosti i zaključenje ugovora o priključenju, od čega pet žalbi sa područja MH ERS ZP "Elektro - Hercegovina" a.d. Trebinje i jednu sa područja MH ERS ZP "Elektrokrajina" a.d. Banja Luka.

2.2.5.4 Upravni sporovi

Protiv konačnih rješenja Regulatorne komisije donesenih u postupku rješavanja spora, podnesene su dvije tužbe radi ocjene zakonitosti ovih rješenja pred Okružnim sudom u Trebinju, kao nadležnim sudom za ovu oblast. Odlučujući o podnesenim tužbama u upravnom sporu, sud je donio pravosnažne presude kojima su tužbeni zahtjevi krajnjih kupaca odbijeni kao neosnovani.

2.3 Regulisanje sektora prirodnog gasa

2.3.1 Donošenje i odobravanje pravila i propisa

Odluka o jedinstvenom regulatornom kontnom planu i Uputstvo za primjenu jedinstvenog regulatornog kontnog plana opisani pod tačkom 2.2.1.2, kao i Pravilnik o izdavanju dozvola (tačka 2.2.1.3), Pravilnik o izvještavanju (tačka 2.2.1.4) i Pravilnik o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi (tačka 2.2.1.7) koji su doneseni u 2010. godini se odnose i na djelatnosti koje se obavljaju u sektoru prirodnog gasa.

U 2010. godini u sektoru prirodnog gasa, data je saglasnost na "Pravila rada transportne mreže prirodnog gasa u Republici Srpskoj" - Akcionarskom društvu za uvoz, snabdijevanje i transport prirodnog gasa "Gas Promet" a.d. Istočno Sarajevo-Pale.

Korisnik dozvole je objavio navedena dokumenta u Službenom glasniku Republike Srpske i na svojoj oglasnoj tabli.

2.3.2 Izdavanje dozvola

Shodno Zakonu o energetici i Zakonu o gasu Republike Srpske i podzakonskim aktima Regulatorne komisije, u cilju nastavka sprovođenja nadležnosti vezano za regulisanje sektora prirodnog gasa, u 2010. godini vođen je jedan postupak izdavanja dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja prirodnim gasom preduzeću "Gas Promet" a.d. Istočno Sarajevo-Pale, kome je dozvola za obavljanje djelatnosti izdata 25.02.2010. godine na period važenja od pet godina. Trenutno, u sektoru prirodnog gasa, ukupno je 10 važećih dozvola za obavljanje djelatnosti.

2.3.3 Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola

2.3.3.1 Nadzorne provjere

Nadzorne provjere u sektoru prirodnog gasa se obavljaju u cilju praćenja usaglašenosti rada licenciranih preduzeća sa uslovima izdatih dozvola. Izveštaj sa nadzorne provjere sadrži utvrđeno stanje u pogledu poštovanja uslova dozvole i utvrđene nepravilnosti korišćenja dozvole. Izrađene Izveštaje sa nadzornih provjera, čiji sastavni dio su i prijedlozi korektivnih mjera za otklanjanje nepravilnosti, Regulatorna komisija dostavlja na komentarisanje korisnicima dozvole. Nakon analize dostavljenih izvještaja sa nadzornih provjera i prispjelih komentara, Regulatorna komisija rješenjem propisuje mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka koje sadrže i rok otklanjanja nedostataka.

U 2010. godini je izvršena nadzorna provjera u preduzeću AD "Zvornik-stan" Zvornik, koje je korisnik dozvola za obavljanje sljedećih djelatnosti:

- distribucije i upravljanja sistemom za distribuciju prirodnog gasa,
- snabdijevanja tarifnih kupaca prirodnim gasom i,
- trgovine i snabdijevanja prirodnim gasom.

Rješenje o preduzimanju mjera je donijeto na 19. redovnoj sjednici Regulatorne komisije održanoj 23.12.2010. godine.

2.3.3.2 Izvještavanje

Pravilnikom o izvještavanju koji je donesen na 12. redovnoj sjednici, održanoj 30.06.2010, propisani su načini i obrasci za izvještavanje koje su korisnici dozvola iz sektora prirodnog gasa dužni dostavljati Regulatornoj komisiji u utvrđenim rokovima. U drugoj polovini 2010. godine, preduzeća su počela sa dostavljanjem izvještaja Regulatornoj komisiji.

2.3.4 Regulacija cijena i otvaranje tržišta prirodnog gasa

2.3.4.1 Tarifni postupci

U toku 2010. godine Regulatorna komisija je dala saglasnost na promjenu tarifnih stavova za snabdijevanje tarifnih kupaca preduzeća "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo.

Zahtjev za odobrenje tarifnih stavova za snabdijevanje tarifnih kupaca prirodnim gasom je podnesen 06.05.2010. godine na osnovu odredbe člana 44. stav 2. Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom kojom je propisano da snabdjevač može korigovati cijenu prirodnog gasa u slučaju promjene nabavne cijene prirodnog gasa. Naime, kako je nabavna cijena prirodnog gasa promijenjena sa 0,55 KM/Sm³ na 0,68 KM/Sm³, Regulatorna komisija je, rješenjem od 13.05.2010. godine, dala saglasnost na tarifne stavove za snabdijevanje tarifnih kupaca koje je preduzeće "Sarajevo-gas" a.d Istočno Sarajevo dostavilo u svom zahtjevu. Tarifni stavovi su počeli

da se primjenjuju stupanjem na snagu rješenja Regulatorne komisije, iako je podnosilac zahtjeva zahtijevao primjenu od 01.04.2010. godine. Zahtijevani datum je početak primjene nove nabavne cijene gasa koju je 29.04.2010. godine retroaktivno utvrdila Vlada Federacije Bosne i Hercegovine na zahtjev preduzeća "BH-Gas" d.o.o. Sarajevo.

Tarifni stav za potrošnju prirodnog gasa koji se primjenjuje za tarifne kupce preduzeća "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo je promijenjen sa 0,66604 KM/m³ na 0,79604 KM/m³, dok je naknada za mjerno mjesto ostala nepromijenjena i iznosi 3,00 KM/mjernom mjestu.

2.3.4.2 Tržište prirodnog gasa

Djelatnosti transporta i distribucije prirodnog gasa, te skladištenje prirodnog gasa su, kao monopolske djelatnosti, predmet potpune regulacije od strane nadležnog tijela, dok su proizvodnja, trgovina i snabdijevanje kupaca prirodnim gasom djelatnosti koje se mogu obavljati u tržišnim uslovima, te zahtijevaju proces liberalizacije uslova njihovog obavljanja, odnosno uvođenje takvih tržišnih mehanizama u kojima će se moći ostvariti njihov tržišni karakter.

U cilju što boljeg organizovanja, regulacije i funkcionisanja sektora prirodnog gasa, te obezbjeđenja sigurnosti snabdijevanja i razvoja sistema prirodnog gasa, Zakon o gasu propisuje da Regulatorna komisija utvrđuje metodologije za obračunavanje troškova proizvodnje, transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom i metodologiju za obračunavanje troškova priključka na mrežu, te u cilju sprečavanja zloupotrebe monopolskog položaja daje saglasnost energetskim subjektima na cijene snabdijevanja tarifnih kupaca prirodnim gasom i cijene pristupa i korišćenja transportnog i distributivnog sistema ili skladišta.

Nakon donošenja Zakona o gasu u Republici Srpskoj, Regulatorna komisija je, u skladu sa svojim nadležnostima, započela sa sprovođenjem aktivnosti koje se odnose na tržište prirodnog gasa. Prema Zakonu o gasu, svi kupci osim kupaca iz kategorije domaćinstava su kvalifikovani kupci, pa je u skladu s tim Regulatorna komisija donijela tarifnu metodologiju u 2008. godini, po kojoj saglasnost na tarifne stavove za snabdijevanje daje samo za tarifne kupce (domaćinstva). Međutim, bez obzira na mogućnost dijela kupaca da se snabdijevaju kao kvalifikovani, činjenica da je "BH-Gas" d.o.o. Sarajevo jedini dobavljač prirodnog gasa na području Bosne i Hercegovine (istovremeno i transporter prirodnog gasa u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje ne postoji odgovarajući regulatorni okvir niti transparentan pristup utvrđivanja cijene transporta i nabavke prirodnog gasa) predstavlja ozbiljnu prepreku za otvaranje tržišta.

2.3.5 Zaštita kupaca prirodnog gasa

2.3.5.1 Regulatorni okvir zaštite kupaca prirodnog gasa

Nadležnosti Regulatorne komisije u vezi sa zaštitom kupaca su definisane odredbama Zakona o gasu. Ovim odredbama je propisano da je Regulatorna komisija nadležna za:

- regulisanje kvaliteta usluge i tarifa, imajući u vidu interese kupaca i potrebe preduzeća za isporuku prirodnog gasa,
- usmjeravanje razvoja tržišta prirodnog gasa na principu nediskriminacije, konkurencije, javnosti i čuvanja poslovne tajne učesnika na tržištu prirodnog gasa, i
- rješavanje u drugom stepenu po žalbi (prigovoru) na rješenje operatora transportnog ili distributivnog sistema u postupku davanja odobrenja za pristup i korišćenje transportne ili distributivne mreže ili skladišta, kao i u postupku davanja odobrenja za priključenje na transportnu ili distributivnu mrežu.

Pitanje zaštite kupaca prirodnog gasa je regulisano i u Direktivi 2003/55/EZ. U Aneksu A ove direktive navedene su mjere za zaštitu kupaca koje obuhvataju: pravo na ugovor koji sadrži, između ostalog, unaprijed definisane uslove snabdijevanja, kvalitet ponuđene usluge, obavezu pravovremenog informisanja kupca, pravo na nadoknadu i obeštećenje, rješavanje sporova i druga pitanja, obavezu

blagovremenog obavještanja o uslovima i načinu promjene cijene, obavezu informisanja o cijenama i tarifama pod standardnim uslovima, pravo na izbor načina plaćanja.

Regulatorna komisija je, usvajanjem Pravilnika o dozvolama i Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom, te davanjem saglasnosti na Opšte uslove za snabdijevanje prirodnim gasom, stvorila početne uslove za praćenje i omogućavanje zaštite krajnjih kupaca prirodnog gasa u okviru svojih nadležnosti koje proističu iz Zakona o gasu.

2.3.5.2 Rješavanje sporova i žalbi

Na osnovu odredbe člana 4. tačka d) Zakona o gasu, Regulatorna komisija je nadležna da rješava u drugom stepenu po žalbi na rješenje operatora transportnog ili distributivnog sistema u postupku odobrenja za pristup i korišćenje transportne ili distributivne mreže ili skladišta i u postupku odobrenja za priključenje na transportnu ili distributivnu mrežu. U toku 2010. godine nije bilo podnijetih žalbi na rješenja operatora.

2.4 Regulisanje sektora nafte i derivata nafte

2.4.1 Donošenje i odobravanje pravila i propisa

U cilju sprovođenja regulatornih nadležnosti u sektoru nafte i derivata nafte, shodno Zakonu o energetici i Zakonu o nafti i derivatima nafte u Republici Srpskoj, Regulatorna komisija je donijela novi Pravilnik o izdavanju dozvola (tačka 2.2.1.3). Pravilnik o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi (tačka 2.2.1.7) koji je donesen u 2010. godini takođe se odnosi i na djelatnosti koje se obavljaju u sektoru nafte i derivata nafte.

Pravilnikom o izdavanju dozvola su obuhvaćena proširenja na sektor nafte i derivata nafte, propisan je postupak za izdavanje, produženje, izmjenu i dopunu, prenos, poništenje i oduzimanje dozvola, kao i uslovi dozvola.

2.4.2 Izdavanje dozvola

Shodno Zakonu o energetici i Zakonu o nafti i derivatima nafte, energetska subjekat je obavezan da ima dozvolu za obavljanje sljedećih energetska djelatnosti: proizvodnja derivata nafte, transport nafte naftovodima, transport derivata nafte produktovodima i skladištenje nafte i derivata nafte. Prema Zakonu o energetici i Zakonu o nafti i derivatima nafte te podzakonskim aktima Regulatorne komisije, u cilju sprovođenja nadležnosti vezano za regulisanje sektora nafte i derivata nafte, u 2010. godini vođeni su postupci i izdate su tri dozvole, a što je prikazano i u tabeli 4.

Korisnik dozvole/ podnosilac zahtjeva	Vrsta dozvole	Status i period važenja	Napomena
"Refinerija nafte" a.d. Brod	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje derivata nafte	Dozvola izdata, 26.11.2010. na period od pet godina	
	Dozvola za obavljanje djelatnosti skladištenja nafte i derivata nafte	Dozvola izdata, 26.11.2010. na period od pet godina	
"OPTIMA GRUPA" d.o.o Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje derivata nafte	Postupak prekinut	Zaključkom br. 01- 575-5/10 od 26.11.2010. godine prekinuti postupci
	Dozvola za obavljanje djelatnosti skladištenja nafte i derivata nafte	Postupak prekinut	na izdavanju dozvola na zahtjev podnosioca

Korisnik dozvole/ podnosilac zahtjeva	Vrsta dozvole	Status i period važenja	Napomena
"Rafinerija ulja Modriča" a.d. Modriča	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje derivata nafte	Postupak obustavljen	Zaključkom br. R- 19-817-142/10 od 23.12. 2010. godine odbačen zahtjev za izdavanje dozvole, zbog nenadležnosti
	Dozvola za obavljanje djelatnosti skladištenja nafte i derivata nafte	Dozvola izdata, 23.12.2010. na period od pet godina	

Tabela 4 - Izdate dozvole i postupci u sektoru nafte i derivata nafte

2.4.3 Nadgledanje poslovnih aktivnosti korisnika dozvola

2.4.3.1 Nadzorne provjere

U 2010. godini nije bilo nadzornih provjera kod korisnika dozvola za obavljanje djelatnosti u sektoru nafte i derivata nafte s obzirom da su dozvole za obavljanje djelatnosti u ovom sektoru izdate krajem 2010. godine. U skladu sa svojim nadležnostima, Regulatorna komisija će vršiti nadzorne provjere u periodu važenja dozvola kod svih korisnika kojima su izdate dozvole.

2.4.3.2 Izveštavanje

Dozvolama za obavljanje djelatnosti u sektoru nafte i derivata nafte propisani su rokovi za dostavljanje finansijskih i tehničkih podataka Regulatornoj komisiji.

2.4.4 Regulacija cijena i otvaranje tržišta nafte i derivata nafte

2.4.4.1 Tarifni postupci

U 2010. godini nije bilo tarifnih postupaka, odnosno Regulatorna komisija nije odobravalala cijene za korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda.

2.4.4.2 Tržište nafte i derivata nafte

U skladu sa Zakonom o nafti i derivatima nafte, cijene derivata nafte formiraju se u skladu sa tržišnim uslovima.

U cilju regulacije i funkcionisanja sektora nafte i derivata nafte, Zakon o nafti i derivatima nafte propisuje da Regulatorna komisija utvrđuje metodologije za obračunavanje troškova transporta nafte naftovodima i transporta derivata nafte produktovodima, donosi tarifni sistem za obračun cijene za korišćenje naftovoda odnosno produktovoda i odobrava cijene za korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda.

Takođe, Regulatorna komisija je nadležna da prati primjenu tarifnih sistema i metodologija za pristup i korišćenje naftovoda odnosno produktovoda.

2.4.5 Zaštita kupaca

2.4.5.1 Regulatorni okvir zaštite kupaca

Na osnovu odredbe člana 9. tačka d) Zakona o nafti i derivatima nafte, propisano je da je Regulatorna komisija nadležna da rješava u drugom stepenu po žalbi.

2.4.5.2 Rješavanje sporova i žalbi

U toku 2010. godine nije bilo podnesenih žalbi iz sektora nafte i derivata nafte u smislu odredbe člana 9. Zakona o nafti i derivatima nafte.

2.5 Saradnja

2.5.1 Energetska zajednica

Bosna i Hercegovina je potpisnica Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice. Cilj ovog ugovora je kreiranje stabilnog regulatornog i tržišnog okvira koji može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa u regionu i obezbijediti dugoročnu sigurnost snabdijevanja ovim energetima.

Potpisivanjem ugovora, Bosna i Hercegovina je prihvatila pravne tekovine Evropske unije u oblasti energetike i preuzela obavezu da svoje zakonodavstvo uskladi sa tim pravnim tekovinama u rokovima koji su utvrđeni Ugovorom.

U organizaciji Sekretarijata Energetske zajednice, zaposleni i članovi Regulatorne komisije učestvovali su na:

- Seminaru o unapređenju kvaliteta usluge snabdijevanja električnom energijom,
- Sastancima radne grupe za obnovljive izvore energije (čiji je jedan član, kao predstavnik Bosne i Hercegovine, odnosno Republike Srpske, zaposleni u Regulatornoj komisiji),
- Investicionoj konferenciji o energetskej efikasnosti i obnovljivim izvorima energije,
- Seminaru o Trećem paketu propisa Evropske unije o unutrašnjem tržištu energije,
- Seminaru o energetskej statistici,
- Seminaru o načinima unapređenja učešća potrošača u regulatornom procesu,
- Seminaru o nadziranju tržišta,
- Seminaru o smanjenju štetnih emisija u energetskej sektoru,
- Petom gasnom forumu,
- Šesnaestom forumu za električnu energiju,
- Drugom naftnom forumu i
- Seminaru o modelima tržišta prirodnog gasa.

Troškove učešća na skupovima koje organizuje Sekretarijat Energetske zajednice, za predstavnike Regulatorne komisije, djelimično snosi organizator. Takođe, i troškovi učešća na određenom broju drugih skupova djelimično su pokriveni od strane organizatora.

2.5.2 ERRA – Regionalno udruženje energetskej regulatorne tijela

Regionalno udruženje energetskej regulatorne tijela je dobrovoljna organizacija koju čine nezavisna regulatorna tijela prvenstveno iz centralne Evrope i Evroazije, te tijela iz Azije i Srednjeg istoka i SAD-a.

ERRA ima 24 punopravna i 6 pridruženih članova. Udruženje je zvanično registrovano u Mađarskej u aprilu 2001. Ciljevi ERRA-e su unapređenje regulacije energetskej djelatnosti u zemljama članicama, jačanje razvoja stabilnih i nezavisnih regulatorne tijela u cilju poboljšanja njihove međusobne saradnje. Pored toga, Udruženje teži da unaprijedi razmjenu informacija, istraživačkog rada i iskustava među članicama, bolji pristup informacijama i iskustvu u svijetu u domenu regulacije energije te organizovanje kontinuiranih edukacija.

Na Generalnoj skupštini koja je održana u sklopu Devete konferencije o investiranju u energetiku i regulaciji u Budimpešti, 21.04.2010, Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske dobila je status pridruženog člana u ERRA-i.

Kao pridruženi član ERRA-e, zaposleni Regulatorne komisije učestvuju u radu dva stalna komiteta (za dozvole i tarife) i jednoj radnoj grupi (za pravna pitanja). Sastanci stalnih komiteta i radne grupe održavaju se tri puta godišnje. U protekloj godini, zaposleni Regulatorne komisije učestvovali su na:

sastanku stalnog komiteta za dozvole i radne grupe za pravna pitanja, u septembru 2010. u Sarajevu, kao i na sastanku stalnog komiteta za tarife u oktobru 2010. u Istanbulu.

2.5.3 Saradnja sa drugim regulatornim komisijama

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske ostvarila je punu saradnju sa druge dvije komisije koje djeluju na prostoru Bosne i Hercegovine: Državnom regulatornom komisijom za električnu energiju (DERK) i Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) na donošenju pravila i propisa iz svoje nadležnosti, kao i na razmjeni iskustva i saznanja iz pojedinih oblasti regulatorne djelatnosti.

Krajem 2009. regulatorne komisije koje djeluju na području Bosne i Hercegovine su formirale radnu grupu za otvaranje tržišta. Rad pomenute radne grupe je nastavljen tokom 2010. godine, pri čemu je najveća pažnja posvećena analizi prepreka, preduslova i rješenja za uspješno funkcionisanje i otvaranje tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini.

2.5.4 Saradnja sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske

Regulatorna komisija je u toku 2010. godine aktivno saradivala sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske u cilju ispunjenja zajedničkih ciljeva u vezi sa funkcionisanjem energetskog sektora Republike Srpske i Bosne i Hercegovine. Saradnja sa ministarstvom obuhvatala je, između ostalog, razmjenu stručnih mišljenja u okviru sljedećih aktivnosti:

- Praćenja izrade Strategije razvoja energetike Republike Srpske i davanje komentara,
- Izmjena i dopune Zakona o električnoj energiji, kao i problematici rješavanja snabdijevanja električnom energijom Brčko Distrikta,
- Izrade Uredbe Vlade Republike Srpske o obnovljivim izvorima energije (OIE),
- Izrade Uredbe o sigurnosti snabdijevanja i isporuci prirodnog gasa,
- Učešća u radu radne grupe za izradu mape puta za energetska efikasnost, te
- Konsultacija u vezi aktivnosti Energetske zajednice.

2.5.5 Saradnja sa ostalim institucijama

Tokom 2010. godine, u sklopu EBRD-ovog programa direktnog finansiranja projekata održive energije za Zapadni Balkan pod nazivom Izgradnja institucionalnih kapaciteta, za područje Bosne i Hercegovine realizovan je projekat podrške za regulatorna tijela u BiH i to: Pregled procedura i naknada za pristup mreži za projekte obnovljivih izvora energije i Pregled postojećeg sistema podsticajnih tarifa.

Regulatorna komisija je tokom 2010. godine uspješno saradivala i sa Ministarstvom spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, u cilju ispunjenja obaveza preuzetih potpisivanjem međunarodnih ugovora.

U radu radne grupe za tržište aktivno su učestvovali i predstavnici USAID-ovog projekta Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (REAP projekat), koji traje od 2007. godine. U sklopu opsežnih aktivnosti, uz njihovu asistenciju, održano je nekoliko seminara o otvaranju tržišta.

2.5.6 Učešće u radu skupova, konferencija i seminara

Tokom 2010. godine, članovi i zaposleni Regulatorne komisije učestvovali su u radu skupova, seminara i konferencija koji se odnose na regulaciju energetskog sektora i čiji je cilj unapređenje rada ovog sektora. Prisustvo i učešće članova i zaposlenih u radu ovih skupova je prvenstveno radi bolje izgradnje kapaciteta i usavršavanja, a koji se odnose, između ostalog, na:

- nadziranje tržišta energije,
- regulaciju cijena i tarifa,
- obnovljive izvore energije,
- regulaciju sektora prirodnog gasa,

- regulaciju sektora nafte,
- investiranje u energetske sektor,
- međunarodne računovodstvene standarde,
- zaštitu životne sredine i izazove klimatskih promjena,
- energetske efikasnost,
- energetske budućnost Balkana,

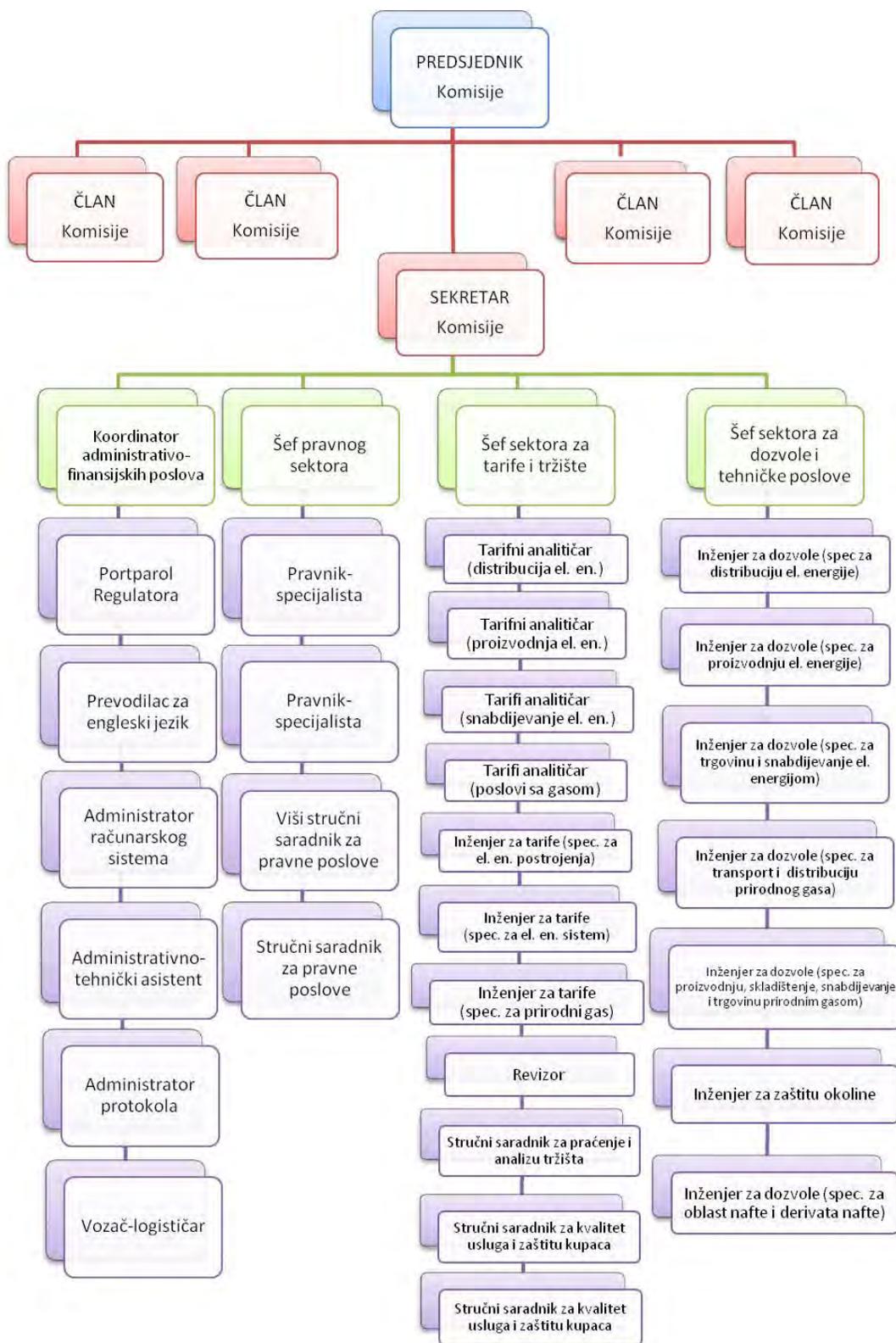
Obezbeđujući prisustvo i aktivan rad na pomenutim skupovima, predstavnici Regulatorne komisije daju podršku boljoj formulaciji mjera i pravaca djelovanja, te predstavljaju interesa energetskog sektora iz Republike Srpske na pravilan način.

3. Zaposleni, organizacija i javnost rada

3.1 Zaposleni i organizacija rada Regulatorne komisije

U Regulatornoj komisiji za energetiku Republike Srpske zaposlena su 32 lica, uključujući i njene članove. Rad zaposlenih u Regulatornoj komisiji je organizovan u četiri sektora i svi zaposleni ispunjavaju propisane uslove i stručno su osposobljeni za poslove koje obavljaju.

Prema Projektu zapošljavanja pripravnika u Republici Srpskoj, u Regulatornu komisiju je primljen jedan pripravnik u postupku javne konkurencije.

Slika 3 - Organizaciona šema

3.2 Javnost rada Regulatorne komisije

Djelokrug rada Regulatorne komisije je u potpunosti otvoren tj. dostupan javnosti.

Sve odluke i rješenja iz domena regulatorne nadležnosti koje donese Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske objavljuju se u Službenom glasniku Republike Srpske i na njenoj internet stranici.

U postupcima koji se odnose na odobravanje tarifa, izdavanje dozvola, zaštitu kupaca tj. rješavanje sporova kao i prilikom izrade akata kojima se definiše obavljanje djelatnosti iz regulatorne nadležnosti, Regulatorna komisija organizuje javne rasprave i to: opšte, tehničke i formalne koje su otvorene za javnost. Obavještenja o održavanju javnih rasprava se objavljuju u sredstvima javnog informisanja, na internet stranici Regulatorne komisije kao i na njenoj oglasnoj tabli. Zainteresovana lica, putem dostavljanja pisanih komentara, imaju mogućnost učešća u postupcima koji se vode pred Regulatornom komisijom. Time se pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja.

Regulatorna komisija za energetiku je takođe otvorena za pitanja, bilo usmene ili pismene prirode, predstavnika medijskih kuća koja se odnose na njen rad. Time se javnost pravilno upućuje i obavještava o pravcima aktivnosti, te se stvara jasna slika o ulozi Regulatorne komisije u energetsom sektoru.

4. Finansiranje Regulatorne komisije

4.1 Finansiranje

Članom 24. stav 1. Zakona o energetici te članom 25. Statuta Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske propisano je da se finansiranje rada Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske obezbjeđuje iz godišnjih naknada od energetske subjekata, korisnika dozvola za obavljanje jedne ili više energetske djelatnosti i jednokratnih naknada za dozvole koje izdaje.

Članom 26. Statuta Regulatorne komisije propisano je da se djelatnost Regulatorne komisije može finansirati i iz donacija na nepovratnoj osnovi od stranih vladinih i nevladinih organizacija.

Regulatorna komisija je na 79. internom sastanku održanom 09.11.2009. godine utvrdila Prijedlog Budžeta za 2010. godinu, koji je usvojen na 35. sjednici Narodne skupštine Republike Srpske održanoj 17.02.2010.

Ova analiza izvršenja Budžeta za 2010. godinu je prilagođena obrascu po kome je Budžet i usvojen.

IZVRŠENJE BUDŽETA ZA 2010. GODINU

SINTETIČKI PRIKAZ

Stanje na dan 31.12.2010.

I PRIHODI					
R. br.	OPIS	Budžet za 2010.	Ostvarenje do 31.12. 2010	Učešće u ostv. prihodima	% ostvarenja prihoda
1	2	3	4	5	6
1.	Prihodi od regulatornih naknada od licenciranih korisnika koji obavljaju elektroenergetsku i gasnu djelatnost	2.292.970	2.314.626	110,59	100,94
2.	Uplaćena jednokratna naknada u 2010. godini	0	30.680	1,47	
3.	Ostali prihodi	3.430	8.942	0,43	260,70
	UKUPNI PRIHODI	2.296.400	2.354.248	112,48	102,52
	Povrat regulatorne naknade	0	261.244	12,48	
	Ukupni prihodi po izvršenom povratu reg. naknade	2.296.400	2.093.004	100,00	91,14
I RASHODI					
R. br.	OPIS	Budžet za 2010.	Ostvarenje do 31.12. 2010	Učešće u ostv. rashodima	% ostvarenja rashoda
1	2	3	4	5	6
A	TEKUĆI TROŠKOVI	2.228.400	2.058.704	98,36	92,38
1.	Troškovi materijala, goriva, energije i grijanja	82.000	76.756	3,67	93,60
1.1.	Troškovi materijala	28.000	27.936	1,33	99,77
1.2.	Troškovi goriva energije i grijanja	54.000	48.820	2,33	90,41
2.	Troškovi bruto zarada i naknada i ost. ličnih pr.	1.712.000	1.658.593	79,24	96,88
2.1.	Troškovi bruto zarada i naknada	1.599.000	1.595.948	76,25	99,81
2.2.	Troškovi dnevnica na službenom putu	48.000	24.372	1,16	50,78
2.3.	Troškovi prevoza i smještaja na službenom putu	65.000	38.273	1,83	58,88
3.	Troškovi proizvodnih usluga	179.900	175.063	8,36	97,31
3.1.	Troškovi komunalnih usluga	37.500	37.409	1,79	99,76
3.2.	Troškovi održavanja	15.400	12.956	0,62	84,13
3.3.	Zakupnina imovine i opreme	127.000	124.698	5,96	98,19
4.	Nematerijalni troškovi	164.500	82.251	3,93	50,00
4.1.	Troškovi osiguranja	13.000	6.559	0,31	50,45
4.2.	Troškovi bankarskih usluga	2.000	652	0,03	32,60
4.3.	Ugovorene i ostale usluge	149.500	75.040	3,59	50,19
5.	Rashodi po osnovu ispravke potraživanja	0	34.300	1,64	
6.	Amortizacija	90.000	66.041	3,16	73,38
B	KAPITALNI RASHODI	0	0	0,00	
1.	NABAVKA OPREME	248.000	186.669	8,92	75,27
1.1.	Nematerijalna ulaganja (DMS)	140.000	82.684	3,95	59,06
1.2.	Računarska oprema	25.000	23.205	1,11	92,82
1.3.	Fiksni telefoni	3.000	2.185	0,10	72,83
1.4.	Namještaj-	8.000	7.769	0,37	97,11
1.5.	Automobili	70.000	69.913	3,34	99,88
1.6.	Ostalo	2.000	913	0,04	45,63
1.7.	UKUPNI RASHODI	2.296.400	2.093.004	100,00	91,14
A+B	Razlika (prihodi - rashodi)		0		

Tabela 5 – Ostvarenje budžeta

Obračunata sredstva u 2010. godini po svim osnovama iznose 2.354.248 KM što je više za 2,52% u odnosu na planirani iznos od 2.296.400 KM. Razlika se odnosi na uplate regulatornih naknada za dozvole izdate u 2010. godini, jednokratnih regulatornih naknada za izdavanje dozvola, finansijskih i drugih prihoda.

Od ukupnog obračuna oprihodovano je 2.093.004 KM i to:

- po osnovu redovne regulatorne naknade	2.053.382 KM,
- po osnovu jednokratnih regulatornih naknada	30.680 KM,
- po osnovu finansijskih prihoda	892 KM i
- iz ostalih izvora	8.050 KM.

U 2010. godini ukupni rashodi su iznosili 2.093.004 KM i manji su u odnosu na usvojeni budžet za 8,86%.

Prilikom ostvarenja određenih troškova Regulatorna komisija je racionalno sagledavala svoje potrebe, vodeći računa da se poštuje usvojeni budžet i da ne dođe do prekoračenja istog, što je vidljivo iz tabelarnog pregleda.

Korisnicima dozvola Regulatorna komisija je odobrila i prenijela u narednu godinu iznos od 261.244 KM, a koji predstavlja razliku obračunatih i utrošenih sredstava u 2010. godini.

4.2 Revizorski izvještaj

Statutom Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske predviđena je obavezna godišnja revizija finansijskih izvještaja.

Prilikom priprema za izradu završnog računa za 2010. godinu, 11.10.2010. godine raspisan je javni oglas za izbor nezavisnog revizora, shodno Zakonu o postupku nabavke roba, usluga i ustupanju radova.

Po provedenoj proceduri, 25.11.2010. godine izabran je nezavisni revizor "EF Revizor" Banja Luka koji je utvrđenom dinamikom izvršio reviziju finansijskih izvještaja, izrazio revizorsko mišljenje i podnio izvještaj 28.03.2010. godine, iz koga prezentujemo Izvještaj nezavisnog revizora, Bilans stanja - skraćena šema, i Bilans uspjeha - skraćena šema.

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske

Predsjedniku i članovima Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske Trebinje

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

Obavili smo reviziju priloženih finansijskih izvještaja Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske Trebinje (u daljem tekstu „Regulatorna komisija“). Revizijom su obuhvaćeni bilans stanja, na dan 31. decembra 2010. godine, bilans uspjeha za godinu koja se završava na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja, u skladu sa Računovodstvenim propisima Republike Srpske, kao i za interne kontrole koje su relevantne za pripremu finansijskih izvještaja koji ne sadrže pogrešne informacije od materijalnog značaja, nastale usljed neregularnosti ili greške.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da izrazimo mišljenje o priloženim finansijskim izvještajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo obavili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije i Zakonom o računovodstvu i reviziji Republike Srpske. Ti standardi nalažu usaglašenost sa etičkim principima, kao i da reviziju planiramo i obavimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže pogrešne informacije od materijalnog značaja.

Revizija uključuje sprovođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i informacijama objelodanjenim u finansijskim izvještajima. Odabrani postupci su zasnovani na prosuđivanju revizora, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih grešaka sadržanih u finansijskim izvještajima, nastalih usljed neregularnosti ili greške. Prilikom procjene tih rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za sastavljanje i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja najboljih mogućih revizijskih procedura, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti sistema internih kontrola pravnog lica. Revizija, takođe, uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i vrednovanje značajnih procesa koje je izvršilo rukovodstvo, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih izvještaja.

Smatramo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući, te da obezbjeđuju razumnu osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

Mišljenje bez rezerve

Po našem mišljenju, finansijski izvještaji istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima, prikazuju finansijski položaj Regulatorne komisija, na dan 31. decembra 2010. godine, kao i rezultate njegovog poslovanja za godinu koja se završava na taj dan.

EF REVIZOR d.o.o.
Banja Luka Gajeba brj 12
Datum: 28.03.2011. godine

Ovlašćeni revizor
Milo Rosić

**BILANS STANJA – skraćena šema
na dan 31.12.2010. godine**

u KM

POZICIJA	Broj note	Iznos tekuće godine			Iznos prethodne godine (početno stanje)
		Bruto	Ispr. vrijed.	Neto (3-4)	
1	2	3	4	5	6
A. AKTIVA		1.076.598	368.852	707.746	618.099
I STALNA SREDSTVA		639.186	337.310	301.876	184.007
Goodwill		0	0	0	0
Ostala nematerijalna sredstva		84.455	10.313	74.142	1.502
Nekretnine, postrojenja i oprema		554.731	326.997	227.734	182.505
Biološka imovina i sredstva kulture		0	0	0	0
Učešća u kapitalu		0	0	0	0
Ostali dugoročni plasmani		0	0	0	0
II TEKUĆA SREDSTVA		437.412	31.542	405.870	434.092
Zalihe i dati avansi		0	0	0	0
Sredstva klasifikovana kao sredstva namijenjena za prodaju		0	0	0	0
Potraživanja od prodaje i druga potraživanja		137.058	31.542	105.516	39.767
Kratkoročni finansijski plasmani		0	0	0	0
Gotovina i ekvivalenti gotovine		300.354	0	300.354	394.325
Aktivna vremenska razgraničenja		0	0	0	0
III ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA		0	0	0	0
IV GUBITAK IZNAD KAPITALA		0	0	0	0
B. IZVORI SREDSTAVA		707.746	0	707.746	618.099
I KAPITAL KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATIČNOG PREDUZEĆA		276.046	0	276.046	276.046
II MANJINSKI INTERES		0	0	0	0
III DUGOROČNE OBAVEZE		0	0	0	0
Dugoročna rezervisanja		0	0	0	0
Dugoročne finansijske obaveze		0	0	0	0
IV KRATKOROČNE OBAVEZE		431.700	0	431.700	342.053
Kratkoročne finansijske obaveze		0	0	0	0
Kratkoročne obaveze klasifikovane u grupu sa sredstvima namijenjenim za prodaju ili otuđenje		0	0	0	0
Obaveze prema dobavljačima i druge obaveze		431.700	0	431.700	342.053
Tekuće obaveze za porez na dobit		0	0	0	0
Pasivna vremenska razgraničenja		0	0	0	0
V ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE		0	0	0	0

Tabela 6 – Bilans stanja

BILANS USPJEHA – skraćena šema
u periodu od 01.01. do 31.12.2010. godine

u KM

POZICIJA	Broj note	I Z N O S	
		Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4
POSLOVNI PRIHODI		2.084.062	1.779.783
Prihodi od prodaje		0	0
Ostali poslovni prihodi		2.084.062	1.779.783
POSLOVNI RASHODI		2.058.615	1.781.687
Nabavna vrijednost prodate robe		0	0
Troškovi materijala		76.756	64.698
Troškovi bruto zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi		1.658.593	1.344.776
Troškovi amortizacije		66.041	73.855
Ostali poslovni rashodi		257.225	298.358
POSLOVNI DOBITAK (GUBITAK)		25.447	827
Finansijski prihodi		892	827
Finansijski rashodi		89	0
Ostali prihodi		8.050	1077
Ostali rashodi		34.300	0
NETO DOBITAK (GUBITAK) PRIJE OPOREZIVANJA		(0)	0
Porez na dobit		0	0
NETO DOBIT (GUBITAK) PERIODA		(0)	0
Dobici utvrđeni direktno u kapitalu		0	0
Gubici utvrđeni direktno u kapitalu		0	0
Porez na dobitak koji se odnosi na ostale dobitke i gubitke		0	0
UKUPAN NETO REZULTAT U OBRAČUNSKOM PERIODU		(0)	0
Dio koji pripada vlasnicima matičnog preduzeća		0	0
Dio koji pripada manjinskim vlasnicima		0	0

Tabela 7 – Bilans uspjeha

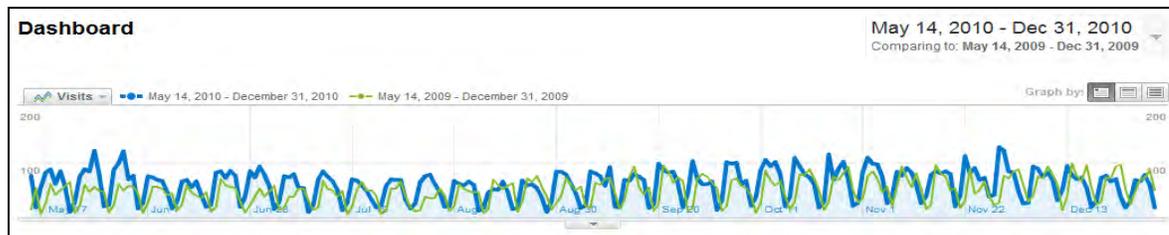
5. Informacioni sistem Regulatorne komisije

Tokom 2010. godine u informacionom sistemu Regulatorne komisije su izvršene planirane zamjene ključnih hardverskih jedinica čije funkcionisanje je prestalo biti pouzdano ili je u potpunosti bilo nemoguće zbog kvarova koji se nisu mogli sanirati. Interni server za elektronsku poštu, koji je takođe i proksi server, je zamijenjen sa novim pouzdanijim računarom, boljih karakteristika i jačih performansi, a server koji je služio kao primarni kontroler domena je zamijenjen sa serverom nove generacije, i novom verzijom operativnog sistema. Novi server je promovisan u primarni kontroler domena, a prethodnom serveru je dodijeljena funkcija backup servera.

Monitori sa katodnim cijevima (CRT monitori), na svim radnim stanicama koje su u upotrebi od 2004. odnosno 2005. godine, su zamijenjeni sa LCD monitorima. Procesorske jedinice koje su stavljene u upotrebu takođe 2004. i 2005. godine još uvijek se koriste, s tim da je, s obzirom na vrijeme upotrebe, potrebno više ulaganja u njihovo održavanje. Tokom narednog perioda potrebno je planirati selektivnu zamjenu dotrajale i zastarjele računarske opreme, što obuhvata neke radne stanice, mrežne štampače i sl.

Značajnih promjena u samoj strukturi IT sistema tokom 2010. godine nije bilo. Internet saobraćaj se filtrira putem hardverskog uređaja i softverskih komponenti, a interna mreža se dodatno štiti i lokalnim antivirusnim softverom sa uvijek ažuriranim antivirusnim definicijama. Proksi server je postavljen u poseban mrežni segment tako da se i na taj način vrši sigurnosno odvajanje javne i lokalne računarske mreže.

Internet stranica Regulatorne komisije se redovno ažurira novim sadržajima tako da je javnost pravovremeno informisana o svim aktuelnim pitanjima. Ostvareni broj posjeta internet stranici Regulatorne komisije u odnosu na prethodnu godinu (za isti period: od 14. maja do 31. decembra), je u porastu za 23,95%, što se vidi iz priloženog dijagrama. (U poređenju nije obuhvaćena cijela godina zbog nedostatka komparativnih podataka za 2009. godinu, uslijed resetovanja brojača nakon redizajna stranice).

Slika 4 - Uporedni pregled posjećenosti internet stranice Regulatorne komisije, period 14.05 – 31.12. u 2009. i 2010. godini

Slika 5 - Statistika posjećenosti veb stranice RERS-a

Ukupan broj posjeta za gore navedeni period u 2010. godini iznosio je 14.071, a ukupan broj pregledanih stranica u istom periodu bio je 51.745 (5,19% više u odnosu na isti period u 2009. godini).

Sistem za upravljanje dokumentacijom Regulatorne komisije

U septembru 2010. godine objavljen je Poziv za dostavljanje ponuda za nabavku integrisanog sistema za upravljanje dokumentima Regulatorne komisije, dok je u decembru, nakon sprovedenog postupka nabavke i izbora najboljeg ponuđača, potpisan ugovor sa preduzećem "M&I Systems" d.o.o. Banja Luka. U skladu sa uslovima iz prihvaćene ponude dogovoren je vremenski okvir za provođenje svih aktivnosti

vezanih za uvođenje sistema: isporuka opreme, softvera, implementacija, testiranje sistema, obuka zaposlenih i održavanje. U skladu sa ovim, do kraja 2010. godine: a) održan je sastanak sa projektnim timom izvođača na kome je urađena analiza poslovnih procesa kako bi se pristupilo izradi detaljnog projektnog zadatka; b) isporučeni su oprema i softverske licence.

Uvođenje sistema za upravljanje dokumentacijom omogućiće organizovano upravljanje dokumentacijom Regulatorne komisije kao vrijednim izvorom informacija koje mogu poslužiti kao podrška aktivnostima u narednom periodu. Zahvaljujući ovako uređenom sistemu moguće je da se poslovi obavljaju na definisan, efikasan i odgovoran način, da se podrži i dokumentuje formulisanje politika i donošenje odluka, da se ostvari dosljednost, kontinuitet i produktivnost u upravljanju i administraciji, kao i da se udovolji pravnim i normativnim zahtjevima.

B. REGULATORNI IZVEŠTAJ O TRŽIŠTU ELEKTRIČNE ENERGIJE, PRIRODNOG GASA I NAFTE I DERIVATA NAFTE U REPUBLICI SRPSKOJ

1. Sektor električne energije

1.1 Proizvodnja električne energije

1.1.1 Proizvodnja električne energije – instalisani kapaciteti, bilans i ostvarenje

Proizvodnja električne energije u Republici Srpskoj obavlja se u pet elektrana kojima je proizvodnja osnovna (licencirana) djelatnost, kao i u četiri male hidroelektrane koje rade u sastavu elektrodistributivnih preduzeća, pri čemu tri male hidroelektrane imaju dozvolu za proizvodnju, a sve u okviru Mješovitog Holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" - Matično preduzeće a.d. Trebinje. Električna energija se proizvodi i u malim hidroelektranama: "MHE Divič", "MHE Štrpci" i "MHE Sućeska R-S-1" i "MHE Bistrica B-5a" koje su u privatnom vlasništvu, pri čemu proizvedenu električnu energiju "MHE Divič" predaje u distributivnu mrežu MH ERS ZP "Elektrokrajina", a.d. Banja Luka, a "MHE Štrpci", "MHE Sućeska R-S-1" i "MHE Bistrica B-5a" predaju proizvedenu električnu energiju u distributivnu mrežu MH ERS ZP "Elektrodistribucija Pale" a.d. Pale. Mala hidroelektrana MHE "Bistrica B-5a" puštena je u probni rad krajem 2010. godine. Proizvodnja električne energije se obavlja i u preduzeću "Energolinija" d.o.o. Zvornik koje je do sada proizvodilo energiju samo za vlastite potrebe.

Naziv elektrane	Instalisana snaga MW
HE na Trebišnjici	2x54 + 1x63
	2 x 108 ⁴
	1x8
HE na Drini	3x105
HE na Vrbasu	2x55
RiTE Gacko	1x300
RiTE Ugljevik	1x300
MHE Mesiči	3
MHE Bogatići	8
MHE Tišča	2
MHE Vlasenica	0,9
MHE Štrpci	0,08
MHE Sućeska	1,08
MHE Divič	2,28
MHE Bistrica	3,93
Energolinija	2 h 12

Tabela 8 - Instalirana snaga proizvodnih kapaciteta u Republici Srpskoj

Sve elektrane iz tabele 8, osim MHE Vlasenica, MHE Štrpci, MHE Divič, MHE Sućeska R-S-1, MHE Bistrica B-5a i Energolinija imaju, prema uslovima dozvole, obavezu pružanja javne usluge radi snabdjevanja tarifnih kupaca električnom energijom u Republici Srpskoj.

Ostvarena proizvodnja svih elektrana u Republici Srpskoj koje su isporučivale električnu energiju u mrežu u 2010. godini, iznosila je 6.173,92 GWh. Pored ove proizvodnje, preduzeće "Energolinija" d.o.o. Zvornik je u 2010. godini proizvelo 31.1 GWh električne energije za sopstvene potrebe. U tabeli 9 su prikazane planirana i ostvarena proizvodnja električne energije isporučene u mrežu.

⁴ Trenutno samo jedan agregat HE Dubrovnik (G2) je vezan u EES RS.

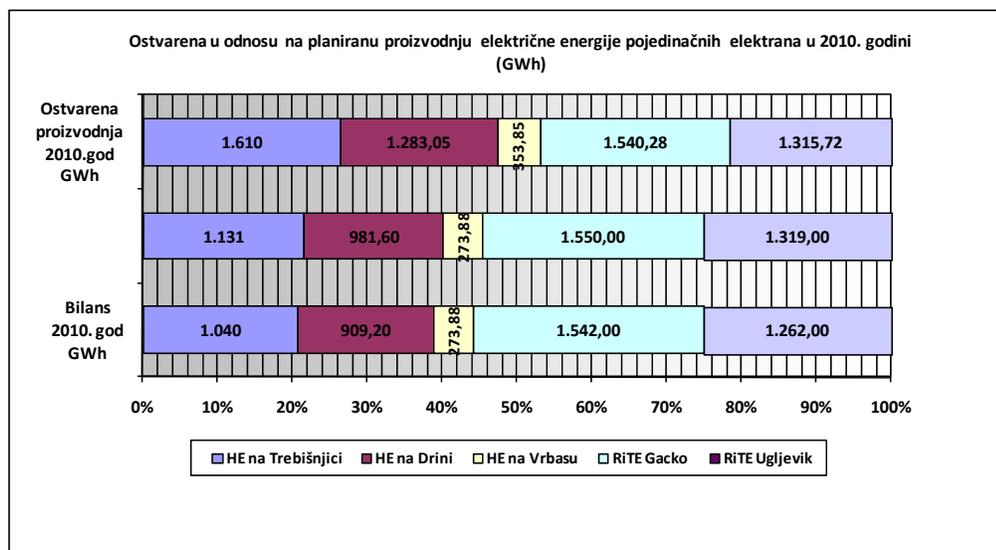
Naziv elektrane	Bilans 2010. (GWh)	Rebalans 2010. (GWh)	Ostvarenje 2010. (GWh)	Ostvarenje/ Bilans	Ostvarenje/ Rebalans
	(1)	(2)	(3)	(4)=(3)/(1)	(5)=(3)/(2)
HE na Trebišnjici	1.040,41	1.131,26	1.610,01	154,75%	142,32%
HE na Drini	909,20	981,60	1.283,05	141,12%	130,71%
HE na Vrbasu	273,88	273,88	353,85	129,20%	129,20%
Ukupno hidroelektrane	2.223,49	2.386,74	3.246,91	146,03%	136,04%
RiTE Gacko	1.542,00	1.550,00	1.540,28	99,89%	99,37%
RiTE Ugljjevik	1.262,00	1.319,00	1.315,72	104,26%	99,75%
Ukupno termoelektrane	2.804,00	2.869,00	2.856,00	101,85%	99,55%
MHE Mesići	17,89	17,89	19,97	111,63%	111,63%
MHE Bogatići ⁵	32,23	32,23	32,17	99,82%	99,82%
MHE Vlasenica	4,95	4,95	4,00	80,81%	80,81%
MHE Tišča	6,26	6,26	5,78	92,33%	92,33%
MHE Štrpci (ED Pale)	0,25	0,25	0,20	80,00%	80,00%
MHE Sućeska (ED Pale)	1,68	1,68	1,82	108,33%	108,33%
MHE Divič (ED Krajina)	4,32	4,32	6,23	144,21%	144,21%
MHE Bistrica			0,83		
Ukupno MHE	67,58	67,58	71,00	105,06%	105,06%
UKUPNO PROIZVODNJA RS	5.095,07	5.323,32	6.173,92	121,17%	115,98%

Tabela 9 - Planirana i ostvarena proizvodnja u 2010. godini

Ostvarena proizvodnja električne energije u preduzećima koja imaju obavezu pružanja javne usluge iznosila je 6.160,84 GWh, dok je prema Elektroenergetskom bilansu Republike Srpske za 2010. godinu planirana proizvodnja od 5.083,87 GWh, a prema Rebalansu 5.312,12 GWh.

Iznos ostvarene proizvodnje električne energije u preduzećima koja imaju obavezu pružanja javne usluge, u odnosu na Elektroenergetski bilans Republike Srpske za 2010. godinu i u odnosu na usvojeni rebalans, prikazan je na slici 6.

⁵ 72% proizvodnje HE Bogatići, tj. u 2010. godini 23,16 GWh pripada Republici Srpskoj

Slika 6 - Planirana i ostvarena proizvodnja u 2010. godini

U tabeli 10 prikazano je ostvarenje proizvodnje u periodu od 2005. do 2010. godine iz koje se vide značajne razlike u ostvarenju, a koje su u dobroj mjeri posljedica promjenljivih hidroloških prilika.

Naziv elektrane	Proizvodnja ostvarena po godinama (GWh)					
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
HE na Trebišnjici	1.252,56	1.150,40	769,42	863,91	1.236,64	1.610,01
HE na Drini	1.167,95	1.103,33	815,22	788,97	1.054,13	1.283,05
HE na Vrbasu	326,59	297,27	211,31	251,28	286,58	353,85
Ukupno hidroelektrane	2.747,10	2.551,00	1.795,95	1.904,16	2.577,35	3.246,91
RiTE Gacko	1.423,87	1.527,39	1.149,42	1.532,07	1.434,02	1.540,28
RiTE Ugljevik	960,57	1.275,11	1.441,50	1.523,36	1.559,00	1.315,72
Ukupno termoelektrane	2.384,44	2.802,50	2.590,92	3.055,43	2.993,02	2.856,00
MHE	69,10	51,69	56,53	41,88	44,30	71,00
UKUPNO PROIZVODNJA	5.200,64	5.405,19	4.443,40	5.001,47	5.614,67	6.173,92

Tabela 10 - Proizvodnja električne energije u periodu 2005 -2010. godine

Na osnovu dostavljenih mjesečnih izvještaja u tabeli 11 prikazan je pregled prodaje i ostvarenog prihoda od prodaje električne energije proizvođača iz Republike Srpske, koji imaju obavezu pružanja javne usluge radi snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom.

Elektrana	Prodaja električne energije u 2010. god (kWh)			Prihod od prodaje električne energije u 2010. godini (KM)		
	Tarifni kupci	Izvoz i ostali kupci	Ukupno	Prihod od tarifnih kupaca	Prihod od izvoza i ostalih kupaca	Ukupan prihod
HE na Trebišnjici	798.470.468	811.543.747	1.610.014.215	32.018.666	33.385.914	65.404.580
HE na Drini	643.068.144	639.979.856	1.283.048.000	9.195.874	33.362.221	42.558.095
HE na Vrbasu	185.767.031	168.084.709	353.851.740	12.336.145	5.959.806	18.295.951
RiTE Gacko	1.103.974.489	436.307.511	1.540.282.000	76.505.432	40.576.862	117.082.295
RiTE Ugljevik	899.460.753	416.259.247	1.315.720.000	69.055.416	41.282.732	110.338.148
Ukupno velike elektrane	3.630.740.885	2.472.175.070	6.102.915.955	199.111.533	154.567.535	353.679.068
MHE Tišča	4.331.213	1.445.481	5.776.694	249.744	148.829	398.573
MHE Mesići	12.000.062	7.966.162	19.966.224	631.203	580.700	1.211.903
MHE Bogatići	12.639.821	10.523.773	23.163.594	396.890	791.718	1.188.608
UKUPNO	3.659.711.981	2.492.110.486	6.151.822.467	200.389.369	156.088.783	356.478.152

Tabela 11 - Prodaja i prihod od prodaje električne energije

Od ukupno ostvarene prodaje električne energije proizvodnih preduzeća koja imaju obavezu pružanja javne usluge, 59,49% odnosi se na plasman za tarifne kupce u Republici Srpskoj, a ostvareni prihod po tom osnovu čini 56,21% ukupnog prihoda od prodate električne energije u 2010. godini. Na ostale kupce se odnosi 40,51% ukupno proizvedene električne energije, a udio ostvarenog prihoda od prodaje ostalim kupcima je 43,79% ukupnog prihoda.

Iz tabele 11 se vidi da je prosječno ostvarena cijena, koju su proizvođači koji posluju u sastavu MH "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje i koji imaju obavezu pružanja javne usluge ostvarili od ostalih kupaca u 2010. godini, iznosila 0,0626 KM/kWh, što je manje od ostvarene prosječne cijene u 2009. godini kada je iznosila 0,0702 KM/kWh i 2008. godini kada je iznosila 0,1012 KM/kWh, a što je posljedica pada cijena električne energije na tržištu.

1.1.2 Obnovljivi izvori energije

Obnovljivi nefosilni izvori energije su energija vjetra, energija sunca, aerotermalna energija, geotermalna energija, hidrotermalna energija, hidroenergija, energija biomase, energija deponijskog gasa, energija gasa iz postrojenja za tretman otpadnih voda i energija drugih (poljoprivrednih) biogasova.

Podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora u interesu je sigurnosti snabdijevanja, očuvanja životne sredine i sprečavanja klimatskih promjena, osiguranja konstantnog i razumnog povećanja udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije, omogućavanja ekonomične upotrebe prirodnih resursa te u interesu održivog razvoja jedinica lokalne samouprave i socijalne kohezije (zaposlenje, smanjenje migracije i slično).

1.1.2.1 Zakonski okvir u Republici Srpskoj

- ➔ ZAKON O ENERGETICI
- ➔ ZAKON O ELEKTRIČNOJ ENERGIJI
- ➔ ZAKON O KONCESIJAMA
- ➔ ZAKON O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

U dokumentu "Osnovi energetske politike Republike Srpske" iz novembra 2008. godine, imajući u vidu značajne neiskorišćene potencijale u obnovljivim izvorima, kao jedan od specifičnih ciljeva u razvoju energetskog sektora prepoznata je potreba povećanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih

izvora, kako bi se kroz obezbjeđenje dostupnosti raznovrsnih izvora energije obezbijedila sigurnost u snabdijevanju, dao značajan doprinos zaštiti životne sredine i regionalnom razvoju kao i doprinos ukupnoj socijalnoj koheziji.

Zakon o energetici uređuje oblast obnovljivih izvora energije te posebno propisuje ulogu Vlade Republike Srpske i Regulatorne komisije u promovisanju obnovljivih izvora energije:

- ✓ Vlada RS donosi uredbu kojom propisuje mjere koje doprinose ostvarenju ciljeva, a koje se odnose na povećanje ukupne proizvodnje iz obnovljivih izvora, učešće potrošnje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije u ukupnoj potrošnji električne energije u Republici Srpskoj i učešće potrošnje biogoriva u ukupnoj potrošnji goriva u transportu;
- ✓ Vlada uspostavlja institucionalnu strukturu za operativno sprovođenje sistema podsticaja;
- ✓ Regulatorna komisija uz saglasnost Vlade Republike Srpske, posebnim pravilnikom utvrđuje sistem podsticanja proizvodnje energije korišćenjem obnovljivih izvora energije i kogeneracije, način obezbjeđenja i korišćenja podsticajnih sredstava;
- ✓ Regulatorna komisija izdaje sertifikat za proizvodno postrojenje, kao i da
- ✓ Regulatorna komisija izdaje sertifikat o porijeklu za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora.

1.1.2.2 Pravne tekovine Evropske unije

U decembru 2008. godine ministri Evropske unije su postigli dogovor o klimatsko-energetskom zakonskom paketu koji je popularno nazvan "20-20-20":

- ➔ 20% povećanje energetske efikasnosti
- ➔ 20% smanjenje emisije stakleničkih gasova
- ➔ 20% udio obnovljivih izvora u ukupnoj EU potrošnji energije do 2020. godine i
- ➔ 10% udio biogoriva u transportu do 2020. godine.

Cilj od 20% udjela obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji čine: krajnja potrošnja električne energije dobijene iz obnovljivih izvora, krajnja potrošnja energije za grijanje i hlađenje i krajnja potrošnja energije iz obnovljivih izvora (biogorivo) u transportu. Države članice slobodno odlučuju o doprinosu svakog od ova tri sektora u postizanju definisanog nacionalnog cilja.

Stare direktive o obnovljivim energetske resursima koje su važile do juna 2009. godine

- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. septembra 2001. o podsticanju električne energije proizvedene korišćenjem obnovljivih izvora na unutrašnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 8. maja 2003. o podsticanju korišćenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu

Nova direktiva 2009/28/EC važeća od juna 2009. godine

- Direktiva sadrži izmjene i dopune ranije važećih direktiva 2001/77/EC i 2003/30/EC i daje ih objedinjeno.

Direktiva o obnovljivim izvorima energije 2009/28/EC koja je objavljena u Službenom glasniku Evropske unije u junu 2009. godine uspostavlja zajednički pravni okvir i na jedinstven način uređuje podsticanje

upotrebe električne energije proizvedene korišćenjem obnovljivih izvora na unutrašnjem tržištu i podsticanje korišćenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu. Direktiva propisuje uspostavljanje:

- ♦ Obaveznih nacionalnih ciljeva za sveukupni udio energije iz obnovljivih izvora u bruto krajnjoj potrošnji energije i za udio energije iz obnovljivih izvora u transportu (+10%);
- ♦ Fleksibilnosti između država članica i pravila koja se odnose na statističke transfere među zemljama članicama;
- ♦ Zajedničkih projekata među zemljama članicama i projekte sa trećim zemljama;
- ♦ Nacionalnih akcionih planova za OIE;
- ♦ Garancije porijekla;
- ♦ Smanjenja administrativnih i regulatornih prepreka te pitanja oko mreže;
- ♦ Kriterijuma održivosti za biogoriva i biotečnosti i
- ♦ Izveštavanja i transparentnosti.

Ova direktiva još uvijek nije obavezujuća za Bosnu i Hercegovinu, ali su u okviru Sekretarijata Energetske zajednice, uz učešće svih zemalja članica Energetske zajednice, u toku aktivnosti na definisanju obaveza koje bi proistekle iz ove direktive. Takođe, bitno je napomenuti da je Ministarski savjet Energetske zajednice na svom zasjedanju 24. septembra 2010. godine donio Preporuku broj 2010/01/MC-EnC o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora. Ova preporuka se odnosi na pomenutu direktivu o obnovljivim izvorima energije 2009/28/EC.

1.1.2.3 Aktivnost Regulatorne komisije na izradi podzakonskih akata

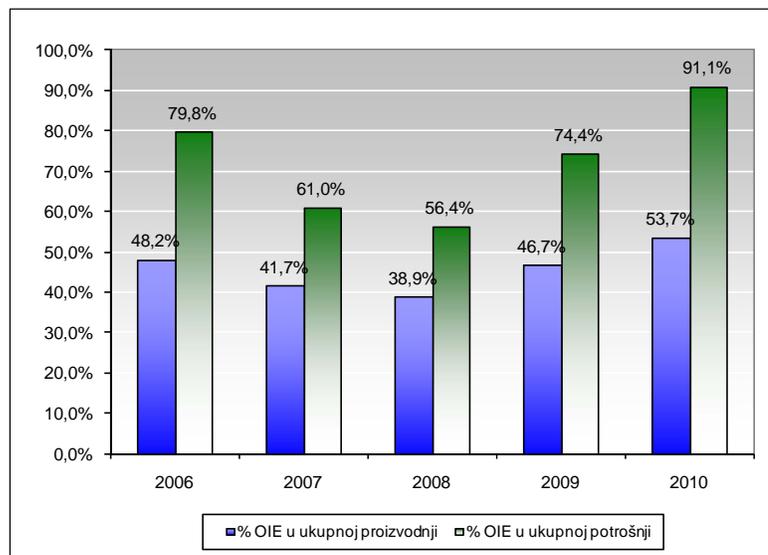
Usvajanje nove Direktive 2009/28/EC o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora u skladu sa unaprijed utvrđenim ciljevima o udjelu energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj bruto potrošnji energije, a prije svega usvajanje Zakona o energetici Republike Srpske, pojavila se potreba da se reviduju postojeći, ranije utvrđeni nacrti akata, Nacrt pravilnika o kvalifikovanom proizvođaču i Nacrt odluke o visini garantovanih otkupnih cijena, te usklade sa odredbama Zakona o energetici. Posebno je značajna obaveza Regulatorne komisije da se kod utvrđivanja akata iz svoje nadležnosti pridržava energetske politike i ciljeva o proizvodnji i potrošnji koje, u skladu sa Zakonom o energetici, treba da definiše Vlada Republike Srpske. U 2010. godini aktivnosti u Regulatornoj komisiji su dobrim dijelom bile usmjerene na analizu potencijala obnovljivih izvora energije čija bi se upotreba podsticala, te aktivnosti na definisanju sistema podsticaja kroz izradu jednog kvalitetnog, transparentnog i prije svega u praksi primjenljivog pravilnika koji bi se primjenjivao u postupku rješavanja zahtjeva proizvođača za utvrđivanje prava na podsticaj proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije, kao i prilikom utvrđivanja garantovane otkupne cijene i premije i ukupne i jedinične naknade za obezbjeđenje sredstava potrebnih za funkcionisanje sistema podsticanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije. Cilj donošenja ovog pravilnika bi bio da se propisanim sistemom podsticanja obezbijedi povećanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i u efikasnoj kogeneraciji, odnosno ostvarivanje indikativnih ciljeva učešća potrošnje električne energije iz obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije u bruto finalnoj potrošnji električne energije u Republici Srpskoj koje treba da utvrdi Vlada Republike Srpske.

Od akata koji su Zakonom o energetici dati u nadležnost Regulatornoj komisiji na 15. redovnoj sjednici, 10. septembra 2010. godine, usvojen je Nacrt Pravilnika o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz obnovljivih izvora energije i u efikasnoj kogeneraciji. Konačan Pravilnik Regulatorna komisija usvojila je u januaru 2011. godine. Ovim pravilnikom propisuju se sadržaj sertifikata, procedure i kriterijumi pod kojima proizvođač električne energije u proizvodnom postrojenju koje koristi obnovljive izvore energije na ekonomski primjeren način uz zaštitu životne sredine ili u efikasnom kogeneracijskom postrojenju, može dobiti sertifikat za proizvodno postrojenje. Cilj donošenja ovog pravilnika je da se obezbijedi efikasan i ekonomičan postupak izdavanja sertifikata za proizvodno postrojenje i da se donese pravična odluka po zahtjevu na osnovu unaprijed poznatih kriterijuma, čime se pojednostavljuje ostvarenje prava na podsticaj proizvodnje električne energije iz

obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije i izdavanje sertifikata (garancije) o porijeklu električne energije.

Kako su obnovljivi izvori aktuelna tema u svim evropskim zemljama, pa tako i kod nas, u toku 2010. godine održano je nekoliko radionica, seminara i drugih aktivnosti edukativnog karaktera, uglavnom u organizaciji stranih konsultanata. Od strane Regulatorne komisije dat je značaj ovim radionicama kako bi se prikupile što aktuelnije informacije o parametrima koji prije svega čine kalkulativne elemente garantovane otkupne cijene i kako bi se sagledala iskustva zemalja koje su već daleko odmakle na ovom planu.

1.1.2.4 Obnovljivi izvori energije u proizvodnji i potrošnji u Republici Srpskoj

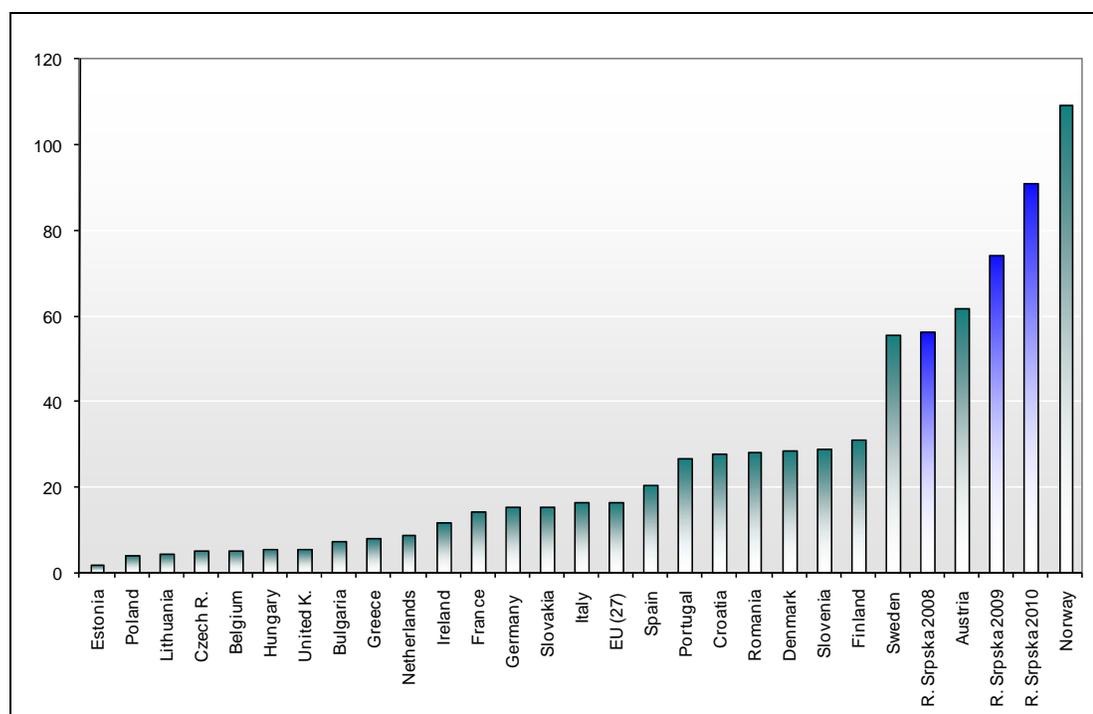
Obnovljivi izvori energije u smislu instalisanih kapaciteta u Republici Srpskoj su zastupljeni u mjeri koja omogućava, u pojedinim godinama u zavisnosti od hidrologije kao i pogonske spremnosti svih kapaciteta, visoko učešće električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora u ukupnoj bruto potrošnji električne energije u Republici Srpskoj. Slika 7 pokazuje da je u 2010. godini dostignut nivo od 91% učešća električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora u bruto potrošnji električne energije u Republici Srpskoj.⁶

Slika 7 – Učešće električne energije iz obnovljivih izvora u proizvodnji i bruto potrošnji

Kompletna proizvodnja je iz hidroelektrana.

Učešće (%) električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora u bruto potrošnji je jedan od energetske indikatora koji evropska institucija za statistiku Eurostat redovno objavljuje. Slika 8 prikazuje ovaj indikator za 2008. godinu. Kako u momentu izrade ovog izvještaja Eurostat još uvijek nije objavio podatke za 2009. i 2010. godinu, poređenja radi za Republiku Srpsku su uvršteni podaci za posljednje tri godine.

⁶ Potrošnja krajnjih kupaca uvećana za distributivne gubitke.

Slika 8 - Učešće električne energije iz OIE u bruto potrošnji el. energije⁷

1.1.3 Proizvodnja električne energije – zaštita životne sredine

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske, u okviru svojih nadležnosti, provjerava i ispunjenost uslova koji se odnose na zaštitu životne sredine koji su propisani uslovima dozvole za obavljanje djelatnosti, a kroz vršenje nadzornih provjera i analize izvještaja korisnika dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije.

Korisnicima dozvola nametnute su obaveze u pogledu zaštite životne sredine, a koje proizilaze iz zakonskih propisa koji regulišu oblast zaštite životne sredine i nadležnosti Regulatorne komisije. Kada je riječ o zakonima najvažniji su svakako:

- Zakon o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 28/07 - prečišćeni tekst),
- Zakon o izmjeni Zakona o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 41/08),
- Zakon o zaštiti vazduha (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 53/02),
- Zakon o vodama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 50/06),
- Zakon o vodama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 10/98),
- Zakon o upravljanju otpadom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 53/02)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanju otpadom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/08) i drugi.

Jedna od najvažnijih obaveza koju su korisnici dozvola trebali da ispune, svakako je obaveza dobijanja ekološke dozvole. Dobijanje ekološke dozvole je, zakonskim rješenjima, uslovljeno pribavljanjem niza drugih dokumenata i dozvola kojima će biti zaokružene obaveze svakog korisnika te dozvole.

Kada su u pitanju hidroelektrane u Republici Srpskoj svi korisnici dozvola su dobili ekološke dozvole i to:

1. ZP "Hidroelektrane na Drini" a.d. Višegrad 31. januara 2008. godine,
2. ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje 20. marta 2008. godine i
3. ZP "Hidroelektrane na Vrbasu".A.D. Mrkonjić Grad 12. februara 2009. godine.

⁷ Izvor: Eurostat

Ekološkim dozvolama za svakog korisnika dozvole propisane su mjere i postupci koje korisnici dozvola moraju ispuniti, kako bi uticaje svojih aktivnosti na životnu sredinu sveli na najmanju moguću mjeru.

Korisnici dozvole ZP "Hidroelektrane na Vrbasu" A.D. Mrkonjić Grad, ZP "Hidroelektrane na Drini" a.d. Višegrad i ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje posjeduju uveden i sertifikovan sistem upravljanja zaštitom životne sredine prema standardu ISO 14001, odnosno posjeduju izrađene interne planove i programe upravljanja zaštitom životne sredine. Korisnici dozvola se uglavnom pridržavaju svih definisanih mjera zaštite i unapređenja životne sredine.

Neophodno je istaći činjenicu da korisnik dozvole ZP "Hidroelektrane na Drini" a.d. Višegrad veliki dio svojih obaveza u pogledu zaštite životne sredine i uređenja priobalja u Višegradu mora da ispunjava u dogovoru sa drugim licima, što u pojedinim trenucima onemogućava adekvatnu ispunjenost svih obaveza. Naime, zaštita životne sredine i uređenje priobalja u Višegradu, zahtijeva da se u proces aktivno uključe i lokalna zajednica i Drinsko-limske hidroelektrane iz Republike Srbije. Takođe, jasno je da je zaštita životne sredine kontinuiran proces, te su samim time i ove aktivnosti korisnika dozvole kontinuirane i zahtijevaju stalno angažovanje kako bi se ispunile sve obaveze koje proističu iz propisa koji uređuju oblast zaštite životne sredine.

Tokom 2010. godine izvršena je redovna nadzorna provjera korisnika dozvole ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje.

Ukratko, proizvođači električne energije u hidroelektranama pribavili su ekološke dozvole i proizvodnja električne energije u ovim preduzećima obavlja se uz zadovoljavajuću zaštitu životne sredine. Bitno je naglasiti da su navedena preduzeća dužna da u narednom periodu ispune obaveze propisane u ekološkim dozvolama.

Do kraja 2010. godine, Regulatorna komisija je izdala dozvole za proizvodnju električne energije u pet malih hidroelektrana. Korisnici dozvola za proizvodnju električne energije u malim hidroelektranama dobili su ekološke dozvole za sljedeće objekte:

1. MH "ERS" ZEDP "ELEKTRO - BIJELJINA" a.d. Bijeljina - MHE "Tišča" 29. oktobra 2009.
2. "ELING M.H.E" male hidroelektrane d.o.o. Teslić - MHE "Divič" 2. februara 2010.
3. MHE ERS ZP "Elektrodistribucija" a.d. Pale - MHE "Bogatići" decembra 2009.
4. MHE "ERS" d.o.o. Laktaši - MHE "Sućeska R-S-1", izdata 28.01.2008.
5. "HE na Bistrici" d.o.o. Brod na Drini - MHE "Bistrica B-5a", izdata 09.08.2009.

Uticaj ovih objekata na životnu sredinu je lokalnog karaktera. Ono što treba naglasiti je potreba određivanja ekološki prihvatljivog protoka, kako za postojeće objekte tako i za objekte koji se planiraju graditi na osnovu jedinstvene metodologije koja bi bila lako mjerljiva.

Kada su u pitanju termoelektrane, Regulatorna komisija je izdala dvije dozvole za proizvodnju električne energije u termoelektranama i to: MH ERS - Trebinje ZP "Rudnik i Termoelektrana Gacko" A.D. Gacko i ZP "Rudnik i Termoelektrana Ugljevik" A.D. Ugljevik.

U obje termoelektrane koristi se lignit kao gorivo niske kalorične moći. Lignit se dobija iz površinskih kopova uglja koji se nalaze u sastavu pomenutih preduzeća.

Proizvodnja električne energije iz uglja uzrokuje brojne uticaje na životnu sredinu, a najkrupniji problemi koji se javljaju i postoje pri radu ovih korisnika dozvola, su emisije dimnih gasova, otpadne vode koje se javljaju u tehnološkom procesu, deponovanje pepela, te zauzimanje velikih površina zemljišta od strane površinskih kopova uglja.

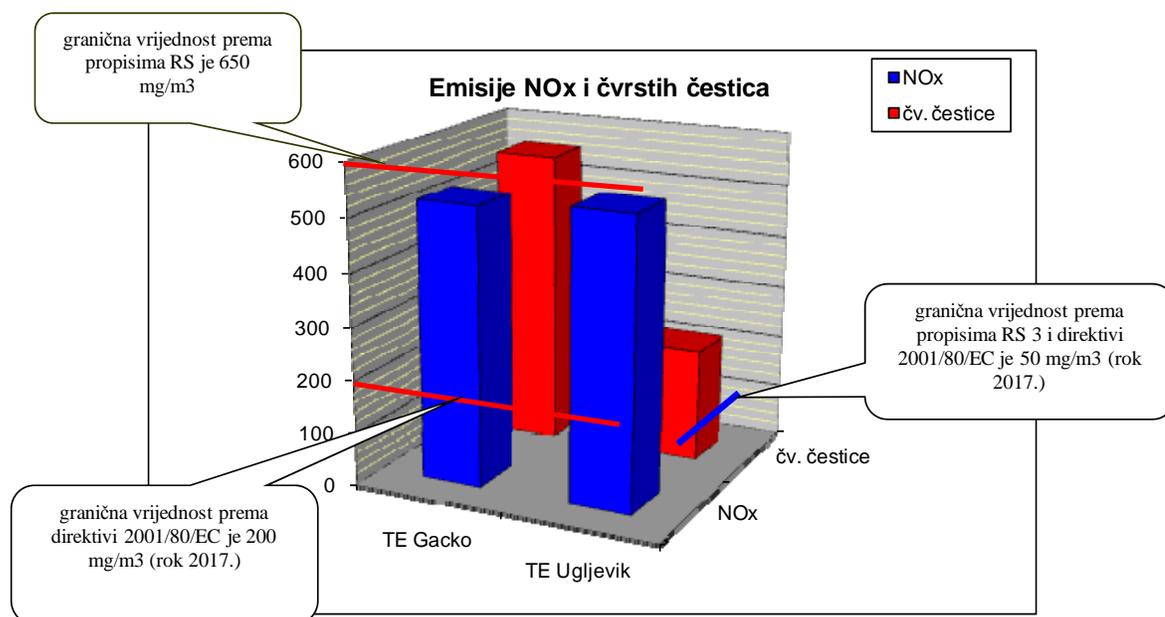
Oba korisnika dozvola su u obavezi da izrade i sprovedu detaljne planove aktivnosti za smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh i izgradnju sistema za prečišćavanje otpadnih voda, usklađene sa rokovima određenim propisima iz oblasti zaštite životne sredine, odnosno da realizuju određene projekte kako bi, u datim rokovima, obavljanje svoje djelatnosti uskladili sa propisima iz oblasti zaštite životne sredine.

Prema zakonskim aktima Republike Srpske, svi subjekti moraju svoje emisije uskladiti sa graničnim vrijednostima propisanim *Pravilnikom o graničnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje* (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05), a prema Ugovoru o osnivanju Energetske zajednice, BiH je obavezna da do 2017. godine primijeni odredbe Direktive 2001/80/EC o graničnim vrijednostima emisija u vazduh.

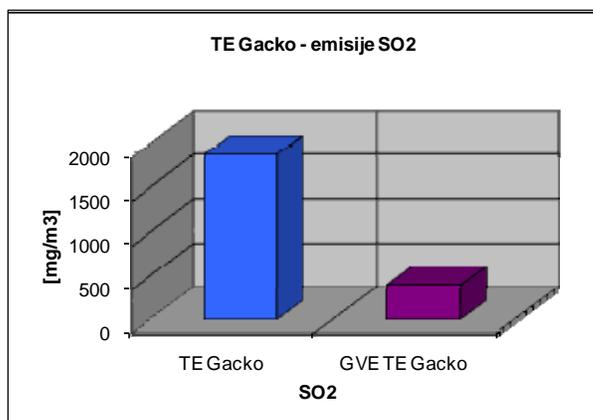
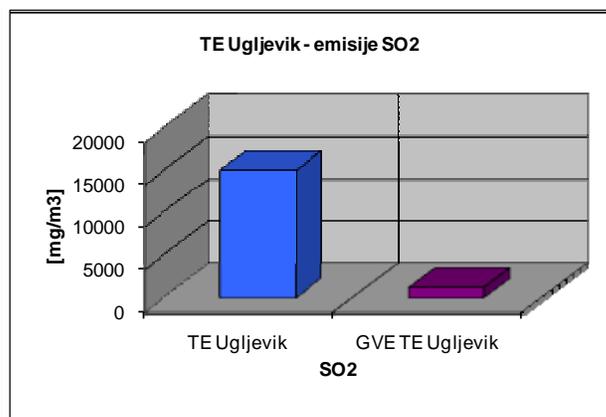
U cilju praćenja emisija dimnih gasova, korisnici dozvola moraju da obezbijede kontinuirano mjerenje zagađujućih materija u vazduh. Raspoloživi rezultati kontinuiranog mjerenja za TE Gacko i TE Ugljevik za 2010. godinu, kao i podaci, omogućavaju da se, djelimično, stekne slika o emisijama u vazduh iz ovih postrojenja i da se te vrijednosti porede sa graničnim vrijednostima emisija (GVE). Vrijednosti emisija dobijene pomenutim mjerenjima prikazane su na slikama 9, 10 i 11. Usljed kratkih perioda u kojima se mjerenje vršilo, odnosno prikupljali podaci, prikazane vrijednosti mogu poslužiti samo kao orijentacioni podaci. Kada je u pitanju mjerenje emisija u 2010. godini, za razliku od prethodne godine, situacija je puno bolja, odnosno u 2010. godini korisnici dozvola su otpočeli sa mjerenjem emisija kako je to predviđeno uslovima dozvole.

Na osnovu ovoga može se zaključiti sljedeće:

1. MH ERS – Trebinje ZP "Rudnik i Termoelektrana Gacko" A.D. Gacko:
 - emisije čvrstih čestica su više puta veće od granične vrijednosti emisija (prosječne mjesečne vrijednosti oko 550 mg/m³),
 - emisije oksida azota su u trenutno dozvoljenim granicama (prosječne mjesečne vrijednosti oko 520 mg/m³),
 - emisije oksida sumpora su više puta veće od graničnih vrijednosti emisija (prosječne mjesečne vrijednosti oko 1900 mg/m³ - primjetno je povećanje emisija usljed povećanog sadržaja sumpora u uglju; slična situacija se očekuje i u budućnosti).
2. ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" A.D. Ugljevik:
 - emisije čvrstih čestica su više puta veće od graničnih vrijednosti emisija (prosječne vrijednosti oko 210 mg/m³),
 - emisije oksida azota su u trenutno dozvoljenim granicama (prosječne vrijednosti oko 540 mg/m³),
 - emisije oksida sumpora su više puta veće od graničnih vrijednosti emisija (prosječne vrijednosti oko 15000 mg/m³).

Slika 9 – Emisije NOx i čvrstih čestica

Slika 10 - Emisije SO₂ – TE GackoSlika 11 – Emisije SO₂ – TE Ugljevik

U tabeli 12 dat je pregled specifične potrošnje uglja, dizela i mazuta u termoelektranama Gacko i Ugljevik.

	proizvodnja električne energije [MWh]	potrošnja	ugalj	dizel [l]	mazut [kg]
R i TE Gacko	1.540.282	ukupna	2.458.678 [t]	7.064.057	4.642.105
		spec. potrošnja	1,596 [kg/kWh]	0,00459 [l/kWh]	0,00301 [kg/kWh]
R i TE Ugljevik	1.315.720	ukupna	1.476.266 [t]	7.474,101	2.165.000
		spec. potrošnja	1,12 [kg/kWh]	0,00568 [l/kWh]	0,00165 [kg/kWh]

Tabela 12 – Pregled specifične potrošnje uglja, dizela i mazuta u TE Gacko i TE Ugljevik

Na RiTE Ugljevik postoji sistem za tretman otpadnih voda, ali usljed zastarjelosti i djelimične nefunkcionalnosti opreme, rezultati prečišćavanja nisu zadovoljavajući. U obje termoelektrane u toku 2010. godine sprovedene su aktivnosti na realizaciji projekata tretmana otpadnih voda. Njihova realizacija očekuje se u narednom periodu.

Već je pomenuto da u sastavu ovih korisnika dozvola rade i površinski kopovi uglja, koji zauzimaju velike površine zemljišta. Utvrđeno je da za oba rudnika postoje urađeni projekti rekultivacije i da su aktivnosti vezane za rekultivaciju otpočele na onim dijelovima kopa gdje je eksploatacija rude završena. Proces rekultivacije neophodno je intenzivirati u narednim godinama.

Deponovanje pepela, koji nastaje u procesu sagorijevanja uglja, u obje termoelektrane se vrši prema odgovarajućim projektima.

ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" A.D. Gacko je pribavilo ekološke dozvole za Površinski kop "Gračanica" (18. juna 2008. godine) i za postrojenje "Termoelektrana" Gacko (23. juna 2008. godine).

ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" A.D. Ugljevik je pribavilo ekološku dozvolu za postrojenje Površinski kop "Bogutovo selo" Ugljevik (15.09.2008), te za postrojenje "Termoelektrana" Ugljevik 10.08.2009. godine.

Ekološkim dozvolama korisnicima dozvola propisane su mjere i aktivnosti koje moraju sprovesti u definisanim rokovima.

Emisija čvrstih čestica je jedan od faktora koji najviše utiče na životnu sredinu u okolini termoelektrana, te smo mišljenja da je neophodno i u ovogodišnjem izvještaju istaći sljedeće činjenice:

- Uvidom u ekološku dozvolu za TE Gacko (Rješenje Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju br. 15-96-112/08 od 23. juna 2008. godine) može se primijetiti da je u tački 3.2.1. definisana obaveza TE Gacko da "za emisije čvrstih čestica koristi vrećaste filtere koji će garantovati emisiju čvrstih čestica manju od 100 mg/m^3 , u skladu sa Pravilnikom o graničnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05)"; ista obaveza je definisana i u tački 4.4.
- Pomenutim pravilnikom definisana je granična vrijednost emisije čvrstih čestica za postrojenje toplotne snage veće od 500 MW (toplotna snaga TE Gacko je oko 900 MW) od 50 mg/m^3 .
- Direktiva 2001/80/EC o graničnim vrijednostima emisija u vazduh definiše takođe graničnu vrijednost emisije čvrstih čestica za postrojenje toplotne snage veće od 500 MW od 50 mg/m^3 .

Imajući u vidu pomenute činjenice o emisijama i uticaj emisije čvrstih čestica na životnu sredinu u okolini termoelektrana, te obaveze preuzete potpisivanjem Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, mišljenja smo da je u ekološkoj dozvoli neophodno izvršiti korekciju granične vrijednosti emisije čvrstih čestica na 50 mg/m^3 . Navedena konstatacija o korekciji granične vrijednosti emisije čvrstih čestica vrijedi i za ekološku dozvolu izdatu za TE Ugljevik.

Ekološkim dozvolama za termoelektrane i hidroelektrane propisani su svi segmenti koji se odnose na zaštitu životne sredine.

Osim pomenutim hidroelektranama i termoelektranama, Regulatorna komisija izdala je dozvolu za obavljanje djelatnosti proizvodnje i preduzeću "Energolinija" d.o.o. Zvornik, koje takođe posjeduje ekološku dozvolu (za postrojenje FG "Birač" AD Zvornik, broj 15-96-273/09 od 4.2.2010).

1.2 Prenos električne energije

Prenosna djelatnost u Republici Srpskoj, odnosno u Bosni i Hercegovini, obavlja se u dvije posebne kompanije na nivou BiH i to: "Elektroprenos Bosne i Hercegovine" Banja Luka i "Nezavisni operator sistema Bosne i Hercegovine" Sarajevo. Regulisanje djelatnosti prenosa električne energije je u nadležnosti Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Na slici 12 je prikazana karta prenosne mreže Bosne i Hercegovine.

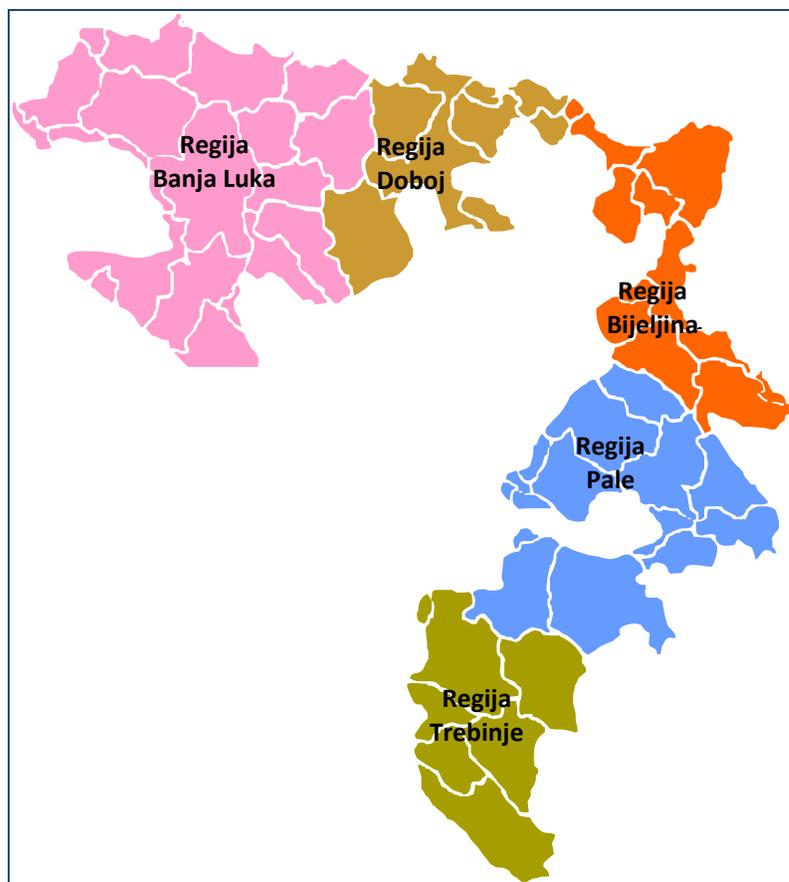
Slika 12 - Karta prenosne mreže BiH

1.3 Distribucija električne energije

1.3.1 Operatori distributivnog sistema u Republici Srpskoj

Distribucija električne energije predstavlja prenos električne energije na srednjenaponskoj i niskonaponskoj mreži radi isporuke krajnjim kupcima, te je, kao i prenos na visokonaponskoj mreži, monopolska djelatnost i kao takva treba biti regulisana kako se ne bi zloupotrijebio monopolski položaj distributivnih kompanija koje jedine posjeduju kapacitete za obavljanje ove djelatnosti na određenom području. Kada je u pitanju razdvajanje distributivne djelatnosti, bolje reći djelatnosti koju obavlja distributivni sistem operator - distributer, od ostalih komercijalnih djelatnosti (proizvodnja i snabdijevanje), razdvajanje se nameće kao uslov nepristrasnosti u pružanju usluga distributera korisnicima distributivne mreže.

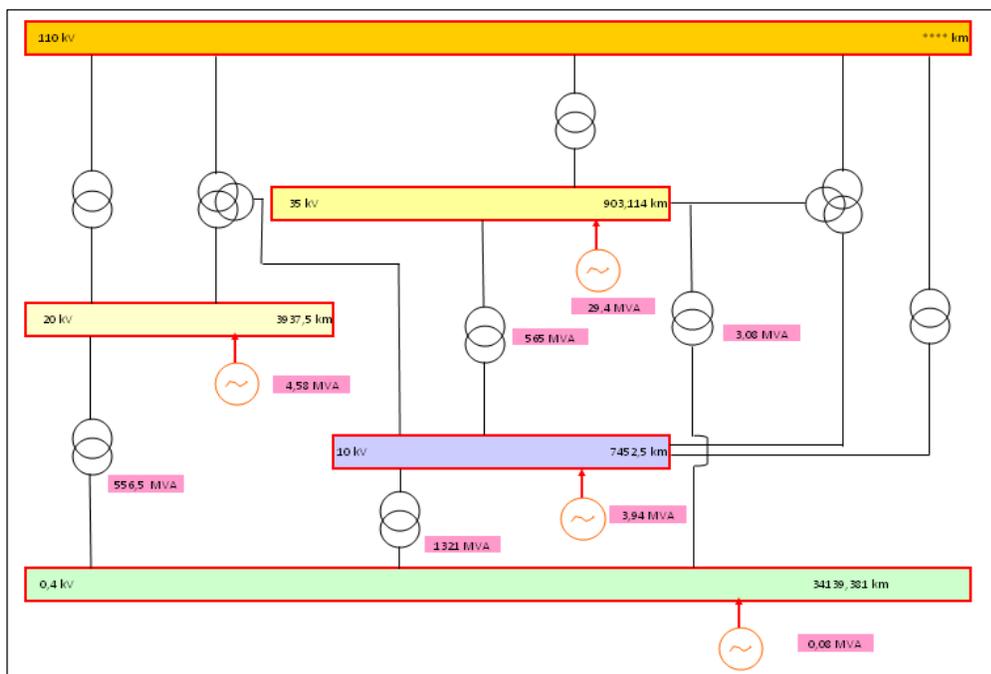
Distributivna djelatnost u Republici Srpskoj se obavlja u okviru pet distributivnih kompanija - distributivnih sistem operatora (distributera) u sastavu MH "Elektroprivreda Republike Srpske" Matično preduzeće a.d. Trebinje i to tako da je svaki distributer nadležan za obavljanje djelatnosti na određenom geografskom području (slika 13). Obavljanje djelatnosti, uključujući i određivanje tarifa za korištenje distributivne mreže, reguliše i nadgleda Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Slika 13 - Distributivne regije u Republici Srpskoj

Elektrodistributivna preduzeća u Republici Srpskoj su u sastavu Mješovitog Holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje, tj. u sastavu vertikalno integrisanog preduzeća koje je korisnik dozvole za trgovinu i snabdijevanje električnom energijom. S obzirom da su elektrodistributivna preduzeća posebni pravni subjekti, uslov pravnog razdvajanja je ispunjen. Funkcionalno - upravljačko razdvajanje se treba obezbijediti na način da matično preduzeće može da utiče na upravljanje u pogledu dugoročnog planiranja, usmjeravanja kapitala i slično, dok se ograničava uticaj na svakodnevne poslovne aktivnosti distributivnog sistem operatora - distributera.

Prikaz distributivnog sistema, sa priključenim malim hidroelektranama na distributivnu mrežu dat je na slici 14.

Slika 14 - Distributivni elektroenergetski sistem sa okruženjem

Osnovni tehnički podaci o distributivnoj mreži su raspoloživi na osnovu godišnjih izvještaja sa tehničkim obrascima koje dostavljaju distributivna preduzeća u Republici Srpskoj. U tabelama 13 i 14 je prikazano stanje na kraju 2010. godine.

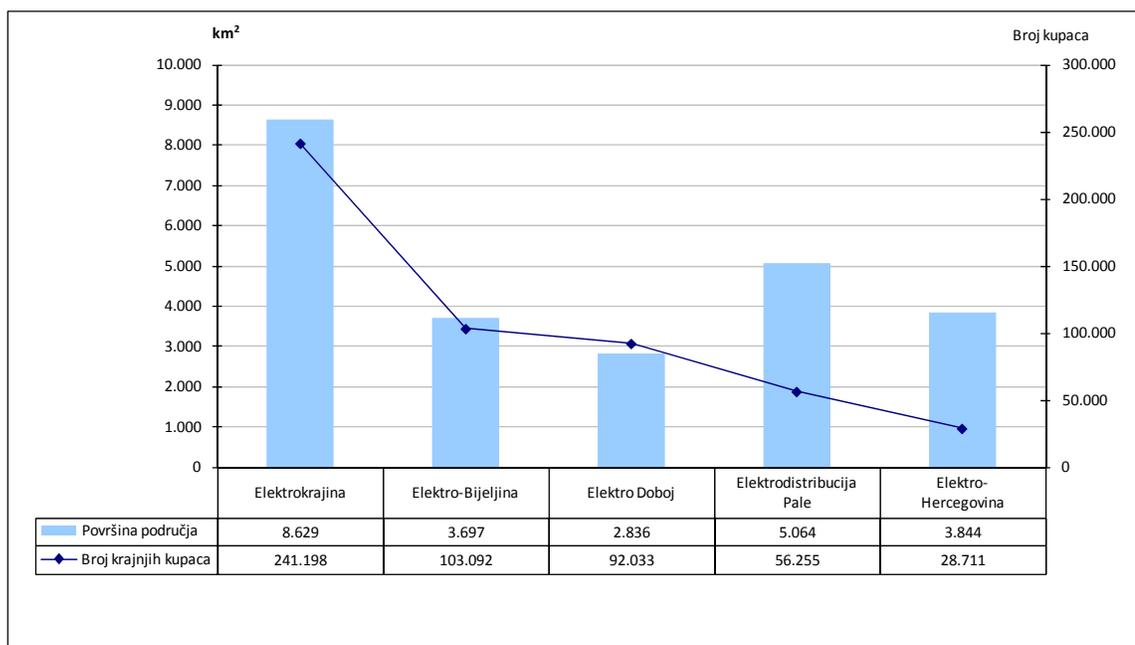
R. br.	Naponski nivo	Tip voda	Dužina (km)
1	35 kV	Nadzemni	886,065
		Podzemni	17,049
		Ukupno	903,114
2	20(10) kV	Nadzemni	10106,366
		Podzemni	1287,105
		Ukupno	11393,471
4	0,4 kV	Nadzemni	31861,99
		Podzemni	2277,391
		Ukupno	34139,381
Ukupno		Nadzemni	42854,421
		Podzemni	3581,545
		Ukupno	46435,966

Tabela 13 - Dužina distributivnih elektroenergetskih vodova

R. br.	Naponski nivo	Broj trafostanica/ Instalirana snaga	
1	35/10 kV	kom.	77
		MVA	565
3	20/0,4 kV	kom.	2576
		MVA	556,5
4	10/0,4kV	kom.	5668
		MVA	1321
Ukupno		kom.	8321
		MVA	2442,5

Tabela 14 - Broj i instalirana snaga distributivnih trafostanica

U 2010. godini distributivna preduzeća su izgradila 162 km srednjenaponske nadzemne mreže i 28,216 km srednjenaponske podzemne kablovske mreže, a istovremeno i sanirala 161,844 km srednjenaponske nadzemne mreže i 6,839 km srednjenaponske podzemne kablovske mreže. Takođe, izgrađeno je 114 trafostanica TS 10(20)/0,4 kV sa ukupnom instalisanom snagom od 22,66 MVA, dok je sanirano 183 TS 10(20)/0,4 kV sa ukupnom instalisanom snagom od 19,81 MVA. Osim navedenih podataka značajno je napomenuti da su u distributivnom sistemu prisutne i druge transformacije TS 35/0,4, TS 35/6, TS 10/6, TS 6/0,4 kV, kao i vodovi 6 kV za potrebe napajanja industrijskih objekata (rudnika), mada se značajan dio tih elektroenergetskih objekata koristi i za napajanje krajnjih kupaca u lokalnoj sredini. Takođe, postoji i određen broj elektroenergetskih objekata koji nisu u vlasništvu distributera, a služe za napajanje krajnjih kupaca električnom energijom. Standardom IEC 38 od 1983. godine je promovisan prelazak sa napona niskonaponske mreže 220/380 V na vrijednost 230/400 V. U napomeni je dato da prelazni period bude što kraći, a ne duži od 15 godina od stupanja na snagu ovog standarda. Tokom ovog perioda trebalo je svesti napon unutar opsega 230/400 V (+6% -10%) da bi se krajem toga perioda postigao napon 230/400 ±10%. Ovo podržava i sadašnji standard IEC 60038 kao i EN 50160 koji daju i ostale karakteristike. Evropske norme EN 50160 su proglašenjem od decembra 2004. godine prihvaćene u BiH. Republika Srpska se usvajanjem tih tehničkih standarda na nivou Bosne i Hercegovine obavezala da će iz upotrebe izbaciti 6 kV napon iz distributivne mreže. Podaci o površinama pojedinih distributivnih područja i broju krajnjih kupaca prikazan je na slici 15.

Slika 15 - Površina distributivnih područja i broj kupaca

1.3.2 Metodologija za utvrđivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj

Tarifni stavovi za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj utvrđuju se u skladu sa Pravilnikom o tarifnoj metodologiji i tarifnom postupku (Metodologija) utvrđenim od strane Regulatorne komisije. U ove tarifne stavove, pored cijene distribucije koju utvrđuje Regulatorna komisija, a koja pokriva troškove distributivne mreže i distributivnih gubitaka, uključuje se i cijena korišćenja prenosne mreže koju utvrđuje Državna regulatorna komisija za električnu energiju na osnovu svoje metodologije, a koja obuhvata troškove rada Elektroprenosa BiH, troškove rada Nezavisnog operatora sistema u BiH i troškove pomoćnih usluga.

Metodologijom Regulatorne komisije je propisano da se kao opravdani troškovi distributivnim kompanijama u Republici Srpskoj priznaju sljedeći troškovi distributivne mreže:

- troškovi pogona, održavanja i vođenja distributivne mreže, uključujući troškove održavanja priključaka i mjernih uređaja, te očitavanja mjernih uređaja,
- troškovi razvoja distributivne mreže i
- troškovi za nadoknadu opravdanih troškova gubitaka električne energije u distributivnoj mreži.

Tarifna metodologija zasniva se na obračunu godišnjeg potrebnog prihoda elektroenergetskih preduzeća, a za učinke definisane elektroenergetskim bilansom za godinu za koju se utvrđuju tarife.

U skladu sa Metodologijom, regulisana preduzeća - korisnici dozvole za distribuciju električne energije, podnose zahtjev Regulatornoj komisiji za odobrenje cijena, odnosno tarifnih stavova na bazi potrebnog prihoda koji se sastoji iz opravdanih troškova uvećanih za povrat na kapital. Opravdanost zahtjeva Regulatorna komisija utvrđuje u tarifnom postupku, te na osnovu toga utvrđuje konačne cijene, odnosno tarifne stavove. Odluku Regulatorna komisija donosi samostalno, odnosno nezavisno od bilo koje druge vladine agencije, poštujući odluke Državne regulatorne komisije BiH u vezi sa cijenama korišćenja prenosne mreže. Dužina trajanja regulatornog perioda nije posebno propisana, a tarifni postupak se pokreće ili na inicijativu regulisanih preduzeća ili na inicijativu Regulatorne komisije.

Za izračunavanje tarifnih stavova koriste se tehnički i finansijski podaci i dokumentacija koju distributivne kompanije dostavljaju Regulatornoj komisiji u skladu sa Pravilnikom o izvještavanju u propisanim vremenskim intervalima, a i u samom tarifnom postupku. Na osnovu ovih podataka Regulatorna komisija sagledava obim, vrstu i kvalitet usluga koje distributivne kompanije pružaju svojim korisnicima, kao i troškove njihovog poslovanja, odnosno njihovu opravdanost. Opravdanost troška procjenjuje se prema prirodi troška analizom svrsishodnosti, analizom količine i cijene i uporednom analizom (benchmarking). U tarifnim postupcima koje je Regulatorna komisija do sada provodila korišćene su uporedne analize između pet distributivnih kompanija u Republici Srpskoj radi sagledavanja troškova rada i održavanja mreže.

Tarifna metodologija propisuje jedinstvene tarifne stavove za sve korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj.

1.3.3 Izjednačavanje distributivne mrežne tarife

Gustina naseljenosti i popunjenosti područja stambenim i privrednim objektima, kao i količina i struktura distributivnih postrojenja i opreme koji su uključeni u regulativnu osnovu, kao osnovna sredstva za obavljanje djelatnosti distribucije, se značajno razlikuju po distributivnim područjima u Republici Srpskoj, što prouzrokuje i različite prosječne troškove obavljanja djelatnosti distribucije, po jedinici isporučene električne energije i snage. "Gustina potrošnje" je prikazana u tabeli 15.

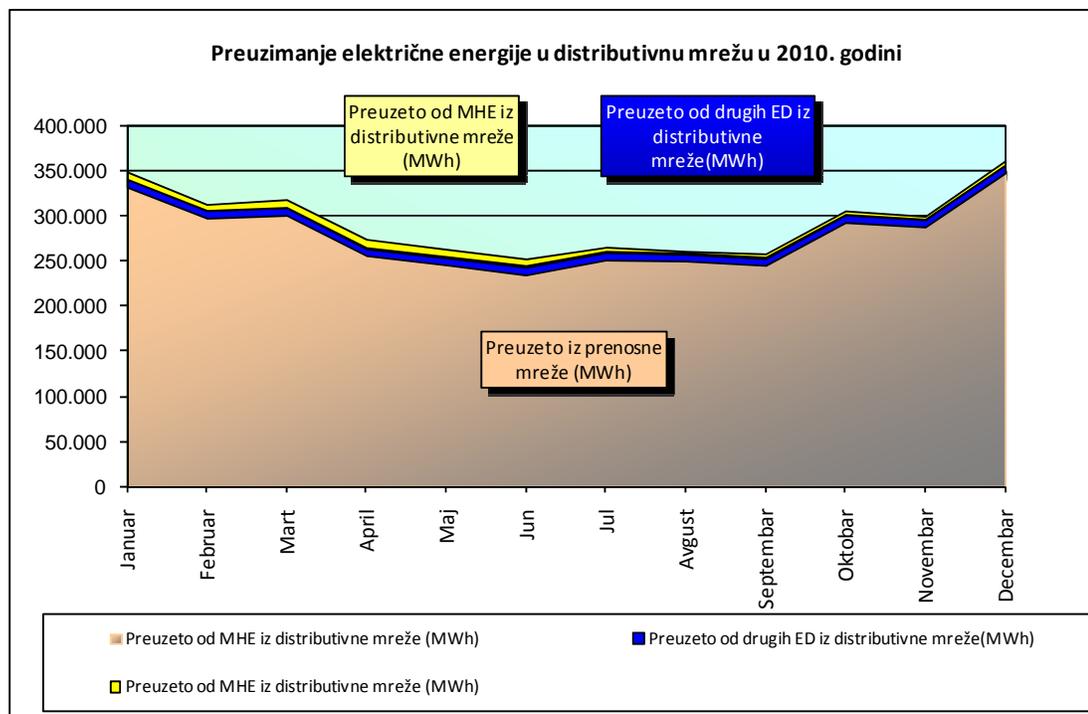
Distributivno područje	Površina područja (km ²)	Broj krajnjih kupaca	Broj krajnjih kupaca po km ²
Elektrokrajina	8,629	241,198	28
Elektro-Bijeljina	3,697	103,092	28
Elektro Doboј	2,836	92,033	32
Elektrodistribucija Pale	5,064	56,255	11
Elektro-Hercegovina	3,844	28,711	7
Ukupno	24,857	521,289	21

Tabela 15 - Razuđenost kupaca priključenih na distributivnu mrežu

Regulatorna komisija je, u skladu sa načelom ravnopravnosti kupaca i zaštite kupaca u udaljenim i slabo naseljenim područjima, utvrdila iste tarifne stavove za sve kupce na cijeloj teritoriji Republike Srpske. Imajući u vidu različite "gustine potrošnje" i različite troškove obavljanja djelatnosti, Regulatorna komisija je utvrdila i koeficijente za poravnanje prihoda između distributivnih preduzeća, kojim se distributivna preduzeća dovode u ravnopravan položaj u pogledu ostvarivanja prihoda i opravdanih troškova obavljanja djelatnosti.

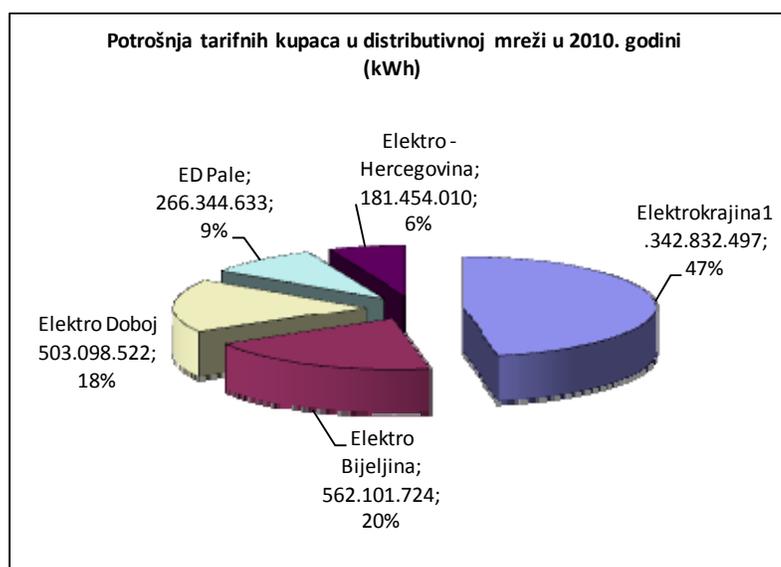
1.3.4 Preuzimanje i potrošnja električne energije u distributivnoj mreži

Električna energija u distributivnoj mreži u 2010. godini u Republici Srpskoj preuzimala se iz prenosne mreže Elektroprenosa BiH, iz hidroelektrana priključenih na distributivnu mrežu i iz drugih distributivnih sistema iz Bosne i Hercegovine i susjednih država. Struktura preuzete električne energije data je na slici 16.

Slika 16 - Preuzeta električna energija u distributivnu mrežu

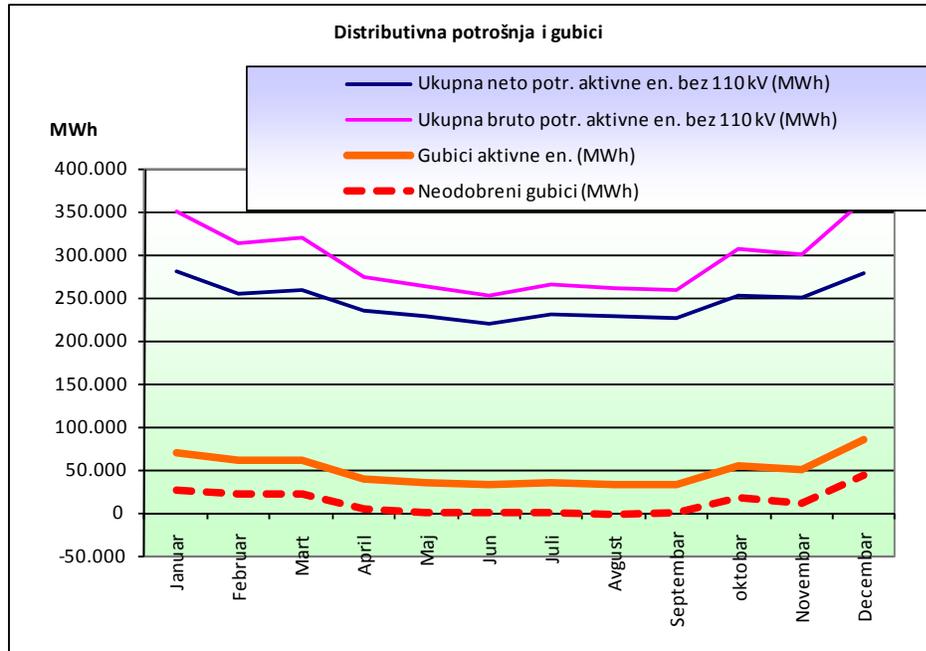
Od ukupno preuzete električne energije u distributivnu mrežu u iznosu 3.522 GWh, krajnjim kupcima je u 2010. godini isporučeno 2.940 GWh, a 582 GWh električne energije su gubici u distributivnoj mreži. Na slici 17 data je struktura neto potrošnje po distributivnim preduzećima.

Slika 17 - Neto distributivna potrošnja u 2010. godini

1.3.5 Gubici električne energije u distributivnoj mreži

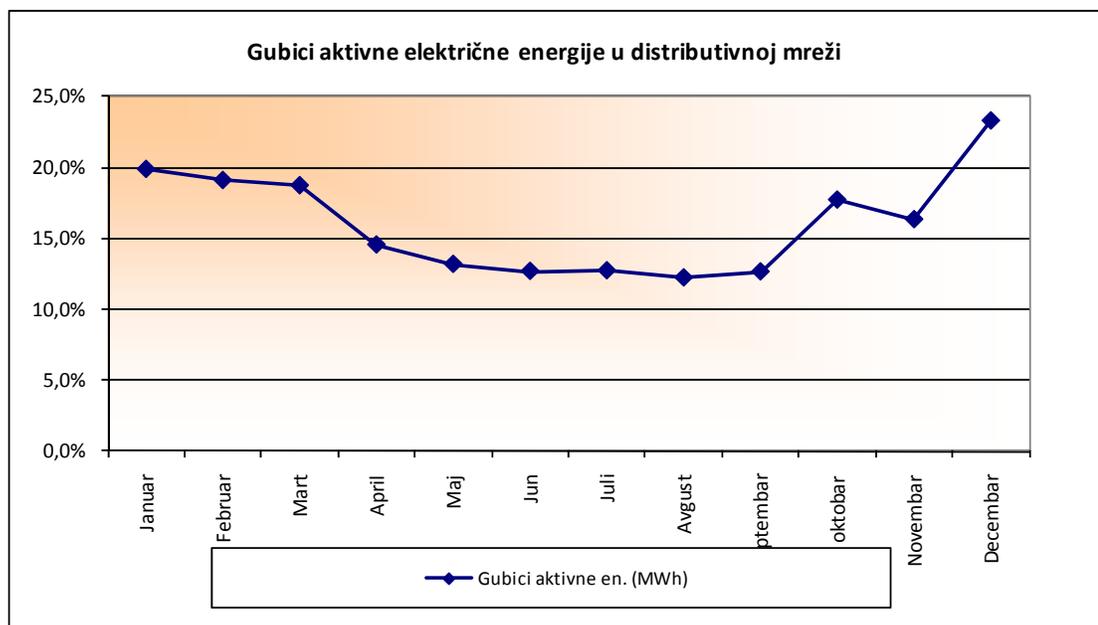
Veliki problem distributivnih preduzeća u Republici Srpskoj i dalje je nivo gubitaka električne energije u distributivnoj mreži. Politika Regulatorne komisije je da motiviše korisnike dozvola da smanje ove gubitke određujući odobreni iznos troškova na ime gubitaka električne energije u tarifnom postupku, uz obavezu korisnika dozvole za distribuciju električne energije da donesu planove mjera i aktivnosti na smanjenju distributivnih gubitaka i da podnesu izvještaje o njihovom sprovođenju.

Slika 18 - Ostvarena potrošnja i gubici električne energije u distributivnoj mreži u 2010. godini

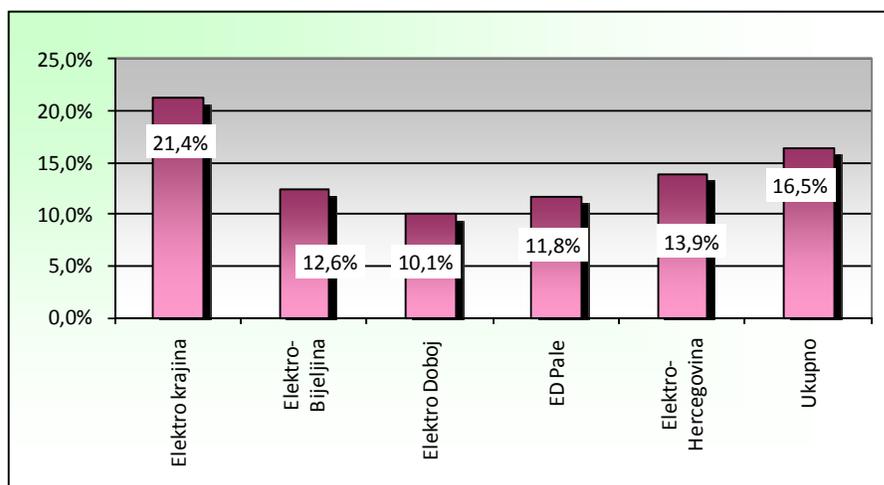
Regulatorna komisija u tarifnom postupku odobrava procentualni iznos gubitaka za svaki naponski nivo i samo taj odobreni iznos (13,2% prosječno) se uračunava u tarifne stavove za korišćenje distributivne mreže, dok manje ili veće ostvarenje gubitaka ide u korist ili na štetu distributera.

Prema podacima koje su dostavile distributivne kompanije, ostvareni gubici električne energije u 2010. godini iznosili su 16,53%, odnosno 582.363 MWh, tj. 140.999 MWh više nego što je odobreno (13,2% prosječno). Ostvarena potrošnja i gubici električne energije u distributivnoj mreži u Republici Srpskoj u 2010. godini prikazani su na slici 18, dok su ostvareni gubici električne energije u distributivnoj mreži po mjesecima prikazani na slici 19.

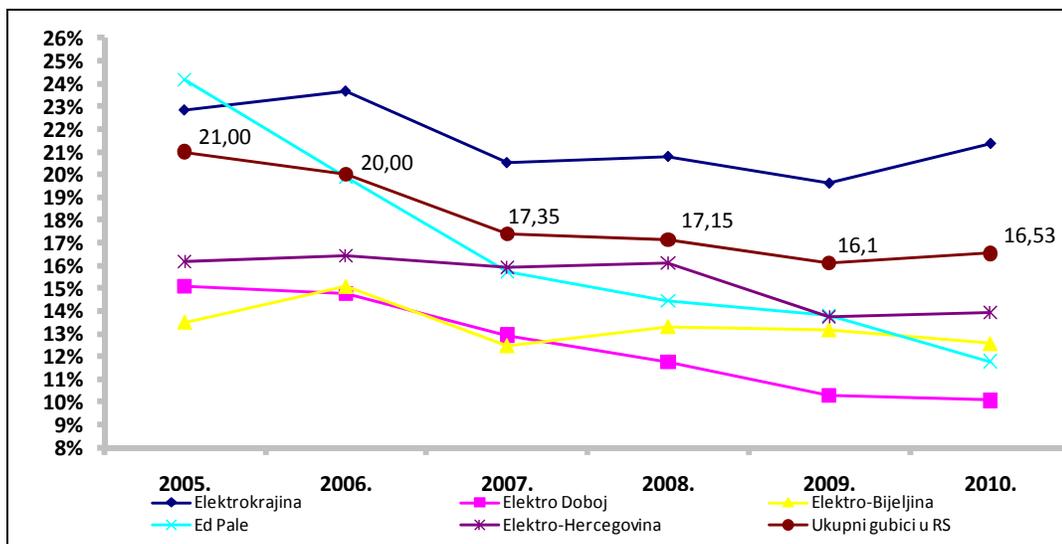
Slika 19 - Ostvareni gubici aktivne električne energije u distributivnoj mreži po mjesecima 2010. godine

Nivo gubitaka električne energije u distributivnoj mreži po distributivnim područjima, izražen kao procentualni odnos ostvarenih gubitaka električne energije i ukupno preuzete električne energije u distributivnu mrežu, kreće se od 10,1% u ZP "Elektro Doboje" AD Doboje do 21,4% u ZP "Elektrokrajina" A.D. Banjaluka, što je prikazano na slici 20.

Slika 20 - Ostvareni gubici električne energije u distributivnoj mreži u 2010. godini

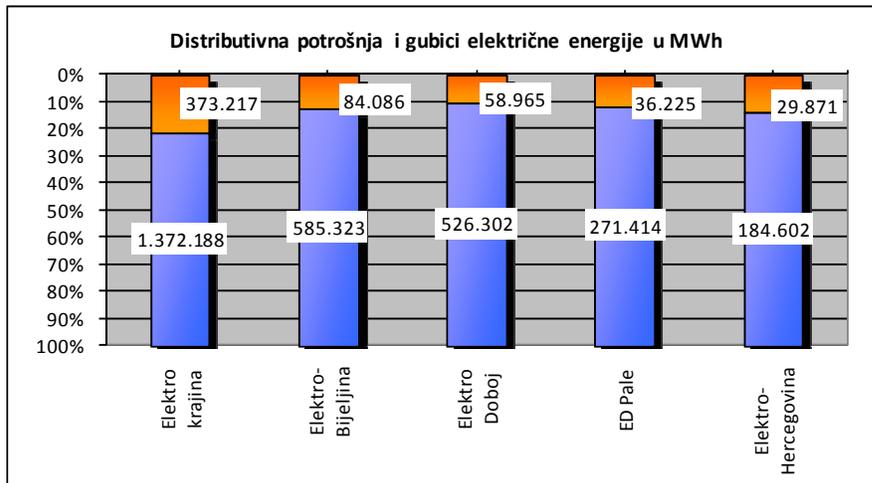
Na slici 21 prikazan je uporedni pregled ostvarenih distributivnih gubitaka u elektrodistributivnim preduzećima u periodu od 2005. do 2010. godine.

Slika 21 - Pregled ostvarenih distributivnih gubitaka na višegodišnjem nivou (%)

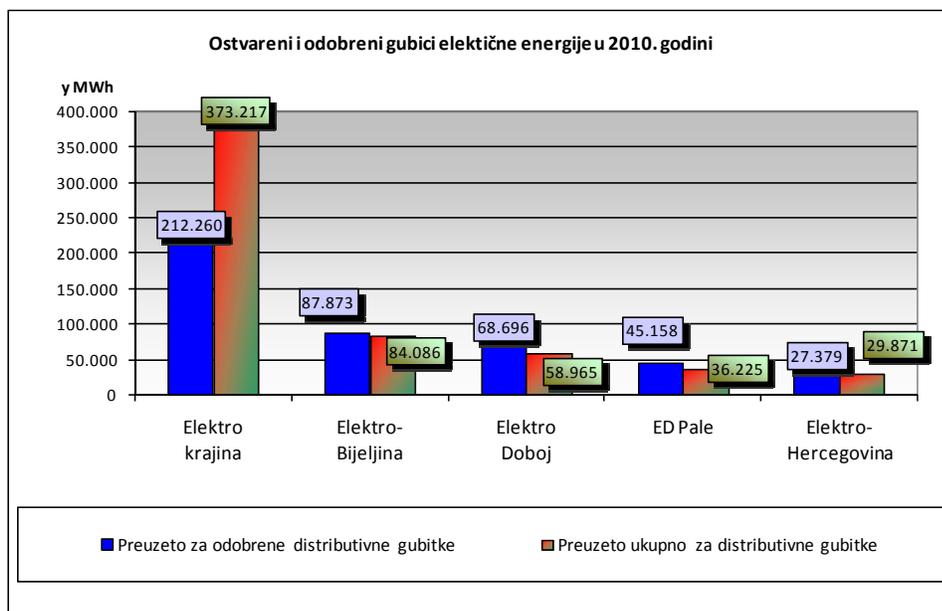
Ukupni distributivni gubici u Republici Srpskoj od 16,53% u 2010. godini, su veći za 0,44 % ili u energetskej vrijednosti 34,76 GWh u odnosu na 2009. godinu, dok je ukupno preuzimanje električne energije u distributivnoj mreži u tom periodu veće za 117,41 GWh u odnosu na preuzimanje električne energije u 2009. godini.

Energetske vrijednosti distributivnih gubitaka i ukupno preuzete električne energije su prikazane na slici 22.

Slika 22 - Odnos gubitaka i ukupno preuzete električne energije u 2010. godini

Odobrene i ostvarene količine električne energije za distributivne gubitke po preduzećima prikazane su na slici 23.

Slika 23 - Pregled ostvarenih i odobrenih gubitaka električne energije po distributivnim preduzećima

1.4 Snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom

Distributivne kompanije u Republici Srpskoj obavljaju i djelatnost snabdijevanja električnom energijom tarifnih kupaca, ali im je uslovima izdatih dozvola određena obaveza da obezbijede računovodstveno razdvajanje ovih djelatnosti, kako bi se omogućila jasna identifikacija troškova korišćenja mreže, odnosno određivanje tarifa za korišćenje distributivne mreže. U cilju izvršenja ovih obaveza, distributivne kompanije prilagođavaju svoje poslovno-informacione sisteme novoj organizaciji koju nameće proces deregulacije.

Djelatnost distribucije i djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca u Republici Srpskoj se obavljaju u sistemu obaveze javne usluge.

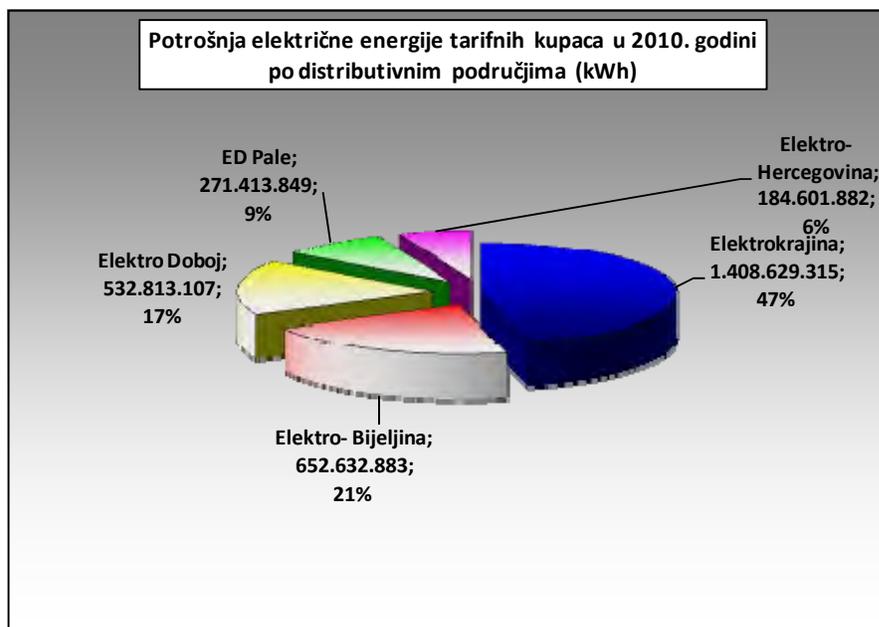
1.4.1 Potrošnja električne energije

U tabeli 16 prikazan je broj tarifnih kupaca u Republici Srpskoj u 2010. godini po kategorijama potrošnje.

Kategorija potrošnje	Elektro-krajina	Elektro-Bijeljina	Elektro Doboј	ED Pale	Elektro-Hercegovina	Ukupno
110 kV	2	1	2	0	0	5
35 kV	3	5	7	5	4	24
10 (20) kV	267	175	100	63	26	631
0.4 kV OP	15.807	5.405	5.054	4.056	2.195	32.517
Domaćinstva	225.032	97.466	86.852	52.096	26.252	487.698
Javna rasvjeta	87	40	18	35	234	414
Ukupno	241.198	103.092	92.033	56.255	28.711	521.289

Tabela 16- Broj krajnjih kupaca u Republici Srpskoj na dan 31.12.2010. godine

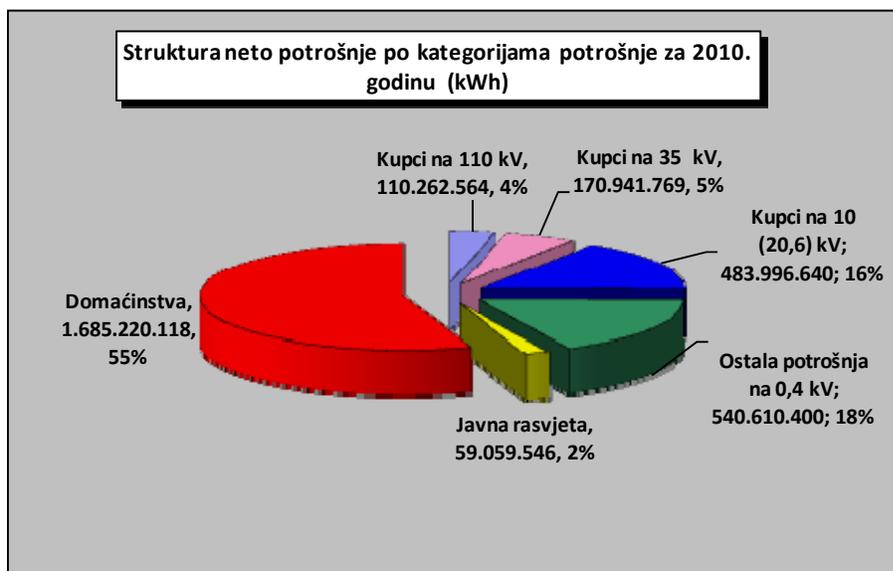
Na slici 24 prikazana je neto potrošnja tarifnih kupaca po distributivnim područjima, odnosno po preduzećima - snabdjevačima tarifnih kupaca u Republici Srpskoj, a na slici broj 25 struktura ukupne potrošnje električne energije u Republici Srpskoj po kategorijama potrošnje.

Slika 24 - Potrošnja tarifnih kupaca u 2010. godini

Od ukupne potrošnje krajnjih kupaca u Republici Srpskoj u 2010. godini 4% otpada na krajnje kupce čiji su objekti priključeni na visokom naponu (110 kV), odnosno na prenosnu mrežu.

Svi krajnji kupci u Republici Srpskoj u 2010. godini su se snabdijevali kao tarifni kupci, po tarifnim stavovima koje je utvrdila Regulatorna komisija.

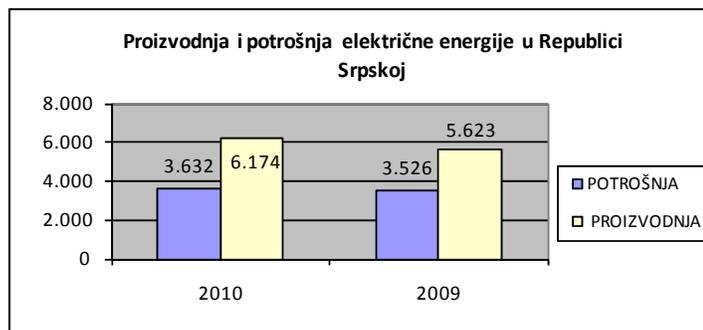

Slika 25 - Struktura neto potrošnje po kategorijama potrošnje u 2010. godini

1.4.2 Sigurnost snabdijevanja - proizvodnja i potrošnja električne energije

Jedan od pokazatelja sigurnosti snabdijevanja je nivo i raspoloživost proizvodnih kapaciteta posmatran u odnosu na nivo potrošnje električne energije.

Republika Srpska, koja se svrstava u grupu većih neto izvoznika električne energije u regiji, i u 2010. godini je ostvarila visok koeficijent obezbjeđenja potrošnje električne energije iz vlastite proizvodnje, a što je prikazano na slici 26.

Slika 26 - Proizvodnja i potrošnja električne energije u RS u 2009. i 2010. godini

1.4.3 Prihod distribucije i snabdijevanja tarifnih kupaca

U tabeli 17 dat je pregled prihoda ostvarenog od snabdijevanja nekvalifikovanih (tarifnih) kupaca električnom energijom, kao i prenesenih troškova na djelatnost distribucije i snabdijevanja poslije izvršenog poravnjenja (troškovi nabavke električne energije i troškovi korištenja prenosne mreže). S obzirom da Regulatornoj komisiji nisu dostavljeni revidovani finansijski izvještaji za sva elektrodistributivna preduzeća, podaci u tabeli 17 su dati na osnovu podataka iz redovnog mjesečnog izvještavanja.

(000 KM)	Elektro-krajina	Elektro-Bijeljina	Elektro-Doboj	ED Pale	Elektro-Hercegovina	Ukupno RS
Ukupno ostvareni prihod od tarifa	175,762	76,639	62,545	36,013	22,161	373,120
Preneseni troškovi nabavke i korišćenja prenosne mreže	125,374	48,325	40,480	19,060	10,584	243,824
Prihod distribucije i snabdijevanja od tarifa	50,388	28,314	22,065	16,952	11,576	129,296

Tabela 17- Prihod distribucije i snabdijevanja od tarifnih stavova za snabdijevanje nekvalifikovanih kupaca u 2010. godini

1.5 Kvalitet snabdijevanja električnom energijom

Regulisanje kvaliteta usluge i unapređenje pouzdanosti sistema za distribuciju električne energije proizilazi iz zakonske nadležnosti Regulatorne komisije.

Regulatorna komisija je donošenjem Opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom - Opšti uslovi, a kasnije i Pravilnika o izvještavanju propisala obavezu i formu izvještavanja o kvalitetu snabdijevanja električnom energijom, čime je započela regulacija kvaliteta snabdijevanja električnom energijom u Republici Srpskoj.

Opštim uslovima kvalitet snabdijevanja se definiše kao:

- kontinuitet isporuke električne energije (sposobnost, adekvatnost elektroenergetske mreže da osigura kontinuitet napajanja električnom energijom u određenom vremenskom periodu, iskazan pokazateljima kontinuiteta u isporuci),
- kvalitet komercijalne usluge (nivo pružanja usluga distributera/snabdjevača propisanih Opštim uslovima) i

- kvalitet napona napajanja (standard za kvalitet napona napajanja predstavljaju nominalni naponski nivoi u tački napajanja i odstupanja od nominalnih vrijednosti, nominalne vrijednosti frekvencije i dozvoljeno odstupanje, te druge karakteristike napona (talasni oblik, simetričnost faznih vrijednosti i slično), sa propisanim dozvoljenim odstupanjima.

Uslovima izdatih dozvola za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije korisnici dozvola su obavezni da osiguraju pouzdano i kvalitetno napajanje krajnjih kupaca električnom energijom, preduzimaju sve potrebne mjere kojim bi se poboljšali pokazatelji pouzdanosti i kvaliteta, vode evidenciju i formiraju bazu podataka o pokazateljima kontinuiteta isporučene električne energije i kvaliteta pruženih usluga i izrađuju redovne godišnje izvještaje o ovim pokazateljima koji treba da su dostupni javnosti putem vlastite internet stranice.

Navedene propisane obaveze imaju "opšti" karakter, a efikasno regulisanje kvaliteta usluge je veoma kompleksan zadatak koji podrazumijeva prethodno uspostavljanje standarda kvaliteta na bazi podataka o pokazateljima koji definišu kvalitet isporuke električne energije. Od posebnog je značaja kontinuirano prikupljati pouzdane podatke o kontinuitetu isporuke i o indikatorima komercijalne usluge u reprezentativnom vremenu koje prethodi utvrđivanju standarda kvaliteta i nakon toga uvođenju stimulacija, odnosno "penala" kod određivanja tarifa i uvođenju plaćanja naknade neposredno kupcima na osnovu utvrđenih garantovanih standarda. Taj reprezentativni period je u toku, odnosno u toku je stvaranje uslova za prelazak u drugu fazu regulacije kvaliteta snabdijevanja električnom energijom.

Podaci koji se ovdje prezentuju su prikupljeni na nivou 2010. godine i evidentirani su od korisnika dozvola za distribuciju električne energije i snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom. Takođe dat je uporedni pregled ovih pokazatelja po distribucijama i za vremenski period od prethodne četiri godine. Proces prikupljanja podataka o kvalitetu snabdijevanja je interaktivan proces, veoma je važno da su prekidi dokumentovani (knjiga dnevnika pogonskih događaja) jer se podaci provjeravaju. Proces evidentiranja prekida se trenutno obavlja većinom ručno u jedinstvenom obrascu za vođenje evidencije prekida u isporuci električne energije. U narednom periodu se očekuje, u skladu sa razvojem daljinskog upravljanja, odnosno uvođenjem SCADA sistema u distributivni sistem, primjenom novih tehnologija i osavremenjivanjem cijelog distributivnog sistema, da se i evidencija pokazatelja kvaliteta snabdijevanja osavremeni primjenom odgovarajućih aplikacija, te samim tim i njihov unos, obrada i analiza modernizuje i poveća tačnost samih podataka, a na kraju i sama provjera učini jednostavnijom. Kontinuitet isporuke električne energije je iskazan preko tri pokazatelja:

- **Dužine trajanja prekida napajanja po krajnjem kupcu u toku godine (DTP):** Zbir uključuje sve dugotrajne prekide u toku godine, odvojeno za planirane i neplanirane prekide, izražava se u minutama ili satima po krajnjem kupcu;
- **Broja dugotrajnih prekida napajanja krajnjih kupaca u toku godine (BDP):** Zbir uključuje sve dugotrajne prekide napajanja u toku godine, odvojeno za planirane i neplanirane prekide i
- **Broja kratkotrajnih prekida napajanja krajnjih kupaca u toku godine (BKP):** Zbir uključuje sve kratkotrajne prekide napajanja u toku godine.

Dugotrajni prekidi (trajanje prekida duže od tri minuta) se prate po naponskom nivou i uzroku prekida, a kratkotrajni prekidi (trajanje prekida kraće od tri minuta) se prate samo po naponskom nivou. Dugotrajni prekidi u isporuci se dijele na planirane (najavljene) i neplanirane (nenajavljene) prekide. U skladu sa Opštim uslovima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom, distributer može obustaviti isporuku električne energije u cilju obavljanja planiranih aktivnosti redovnog i vanrednog održavanja, pregleda i remonta, priključenja objekata novih kupaca, ispitivanja i kontrole mjerenja i proširenja mreže. U tim slučajevima, distributer je dužan informisati krajnje kupce o terminu planiranog prekida isporuke i očekivanom vremenu trajanja prekida, najkasnije 24 časa prije planiranog prekida isporuke.

Klasifikacija neplaniranih prekida prema uzroku vrši se na:

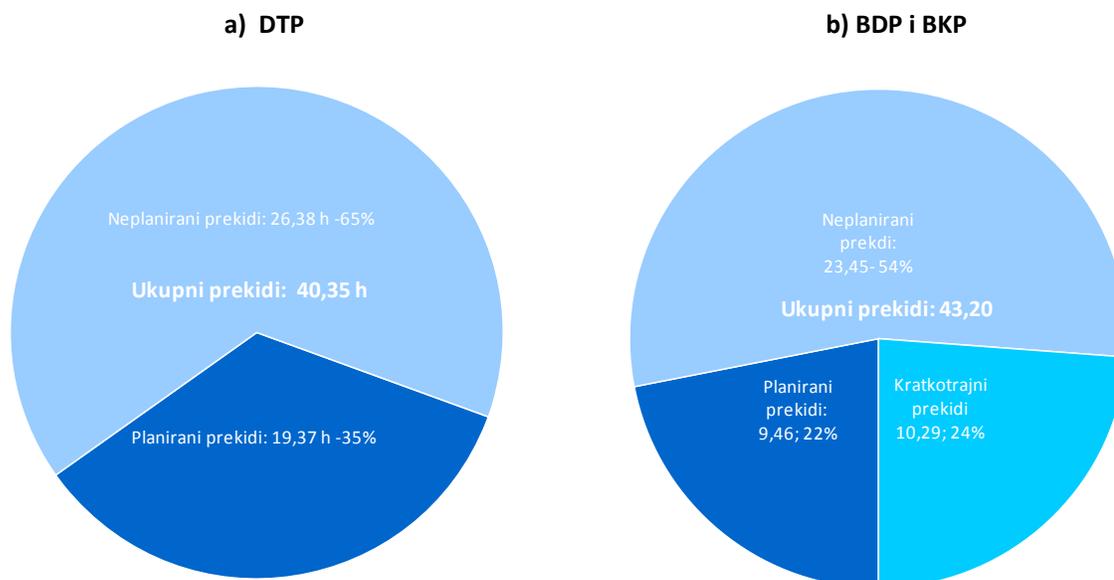
- višu silu,
- odgovornost treće strane i

- odgovornost distributera.

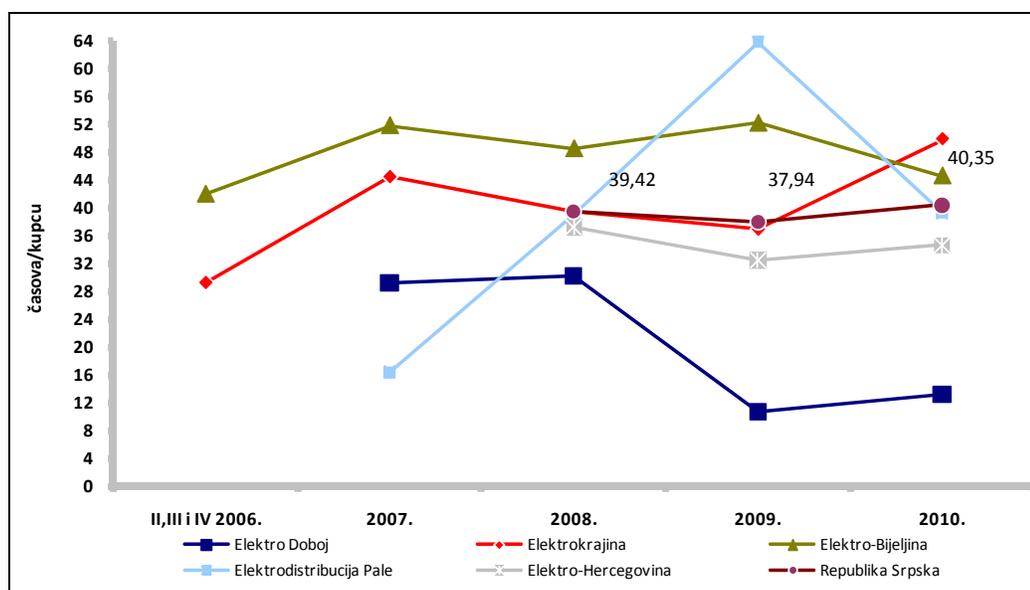
Pod višom silom podrazumijevaju se svi događaji koji dovode do prekida isporuke, a izvan su kontrole distributera: elementarne nepogode (zemljotres, požar, poplava), ekstremni vremenski uslovi (atmosferska pražnjenja, olujni vjetar, prekomjerni led i sl.), prekidi na prenosnom naponskom nivou, redukcija opterećenja zbog nestašice električne energije, podfrekventno rasterećenje sistema i nalazi nadležnih organa.

Pod odgovornošću treće strane podrazumijevaju se prekidi uzrokovani djelovanjem trećih lica kao npr: prekid i oštećenje provodnika, oštećenje dalekovoda, krađa, sabotaža, terorizam i sl.

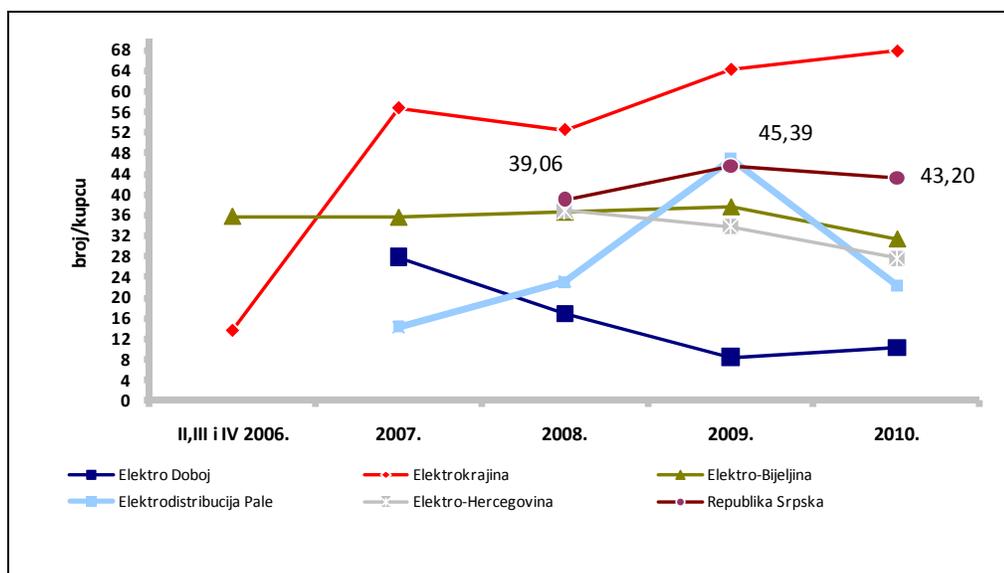
Vrijednosti pokazatelja kontinuiteta isporuke električne energije za 2010. godinu dati su na slici 27, a slika 28 i slika 29 prikazuju trend dužine trajanja i broja ukupnih prekida u prethodnim godinama.

Slika 27 - Pokazatelji kontinuiteta isporuke električne energije RS za 2010. godinu

Slika 28 - Dužina ukupnih prekida u isporuci električne energije u Republici Srpskoj

Slika 29 – Broj ukupnih prekida u isporuci električne energije u Republici Srpskoj

Sagledavanjem svih podataka, i grafičkih i tabelarnih, i analiziranjem prekida po uzroku i naponskom nivou dolazi se do zaključka da značajan udio u prekidima čine prekidi izazvani događajima "više sile". Prekidi isporuke na sredjenaponskoj mreži pogađaju najveći broj krajnjih kupaca, što je i za očekivati. Dužina trajanja i broj prekida isporuke imaju nekoliko puta veće vrijednosti u seoskim, nego u gradskim područjima. Ako bi razmatrali prekide u isporuci električne energije na distributivnoj mreži u 2010. godini, dolazi se do sljedećih zaključaka:

- ukupni (neplanirani) prekidi po krajnjem kupcu iznose 1582 minuta (nešto iznad 26 sati),
- od toga neplanirani prekidi usljed odgovornosti distributera iznose 469 minuta na nivou Republike Srpske, a izraženo u procentima 30% od ukupnih (neplaniranih) prekida, i to 509 minuta (26,4%) na području Elektrokrajine, 113 minuta (25,3%) na području Elektro Doboja, 1056 minuta (59%) na području Elektro-Bijeljine, 20 minuta (1,3%) na području Elektrodistribucije Pale i svega dva minuta (0,1%) na području Elektro-Hercegovine.
- ukupni (neplanirani) prekidi na seoskom području iznose 2744 minuta po krajnjem kupcu (oko 48 sati), na prigradskom području 1119 minuta (oko 19 sati), dok na gradskom području iznose 505 minuta (oko osam sati).

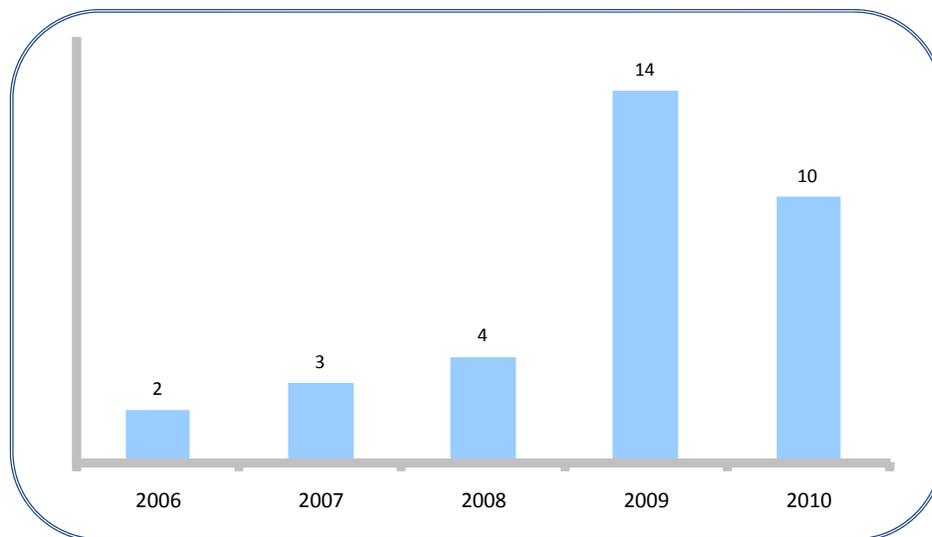
Dakle, pokazatelji kontinuiteta isporuke električne energije, kao što se vidi i na slici 28 i slici 29, imaju različite vrijednosti na pojedinim distributivnim područjima, što zavisi od niza faktora. Takođe, vrijednosti udjela neplaniranih prekida izazvanih višom silom, odgovornošću distributera ili treće strane se, prema dostavljenim podacima, znatno razlikuju po distribucijama, što može upućivati na nejednoobrazan način primjene metodologije evidentiranja prekida. Potrebno je napomenuti da Pravilnikom o izvještavanju i Opštim uslovima nije određen kriterijum za klasifikaciju distributivnih područja na gradsko, prigradsko i seosko područje, ali su distributivna preduzeća izvršila ovu podjelu. Distributivna mreža u seoskim područjima je radijalnog karaktera sa dugim vodovima, te brdsko-planinskom konfiguracijom terena na većem dijelu Republike Srpske. Najčešće se sastoji od starijih mrežnih objekata nezadovoljavajućih tehničkih karakteristika. Češći kvarovi u takvoj mreži su uzrok prekida napajanja električnom energijom na seoskom području, sa značajnim trajanjem. Jedan od realnih uzroka višestruko većih pokazatelja jeste i veliki udio nadzemnih vodova u distributivnoj mreži Republike Srpske (oko 93%). Koje mjere preduzeti da bi se popravila situacija u pogledu kontinuiteta isporuke u Republici Srpskoj? U određenim slučajevima, rješenje je obezbjeđenje rezervnog napajanja na sredjenaponskom nivou, a s obzirom na dokazani određeni stepen tehničko-organizacione rezerve

za poboljšanje pouzdanosti rada distributivnog sistema kvalitetnije planirati redovno održavanje distributivne mreže, a svakako i unaprijediti tehničku opremljenost i stepen automatizacije distributivne mreže.

Treba imati u vidu da promjena pokazatelja kontinuiteta snabdijevanja električnom energijom tokom prethodnih godina zavisi od obima i pouzdanosti prikupljenih podataka, te se i ne može smatrati u potpunosti reprezentativnom. S obzirom da je potpunost i pouzdanost podataka svake godine sve veća to će se u narednim godinama moći pouzdati i ocijeniti trendovi kvaliteta snabdijevanja u pogledu kontinuiteta isporuke električne energije.

Idući korak, kao što je u uvodnom dijelu napomenuto, u regulaciji kontinuiteta isporuke, jeste određivanje ciljnih godišnjih vrijednosti ovih pokazatelja, njihova stalna provjera, u pogledu dokumentovanja uzroka pojedinih prekida kao i refleksija na poslovanje samih distributera.

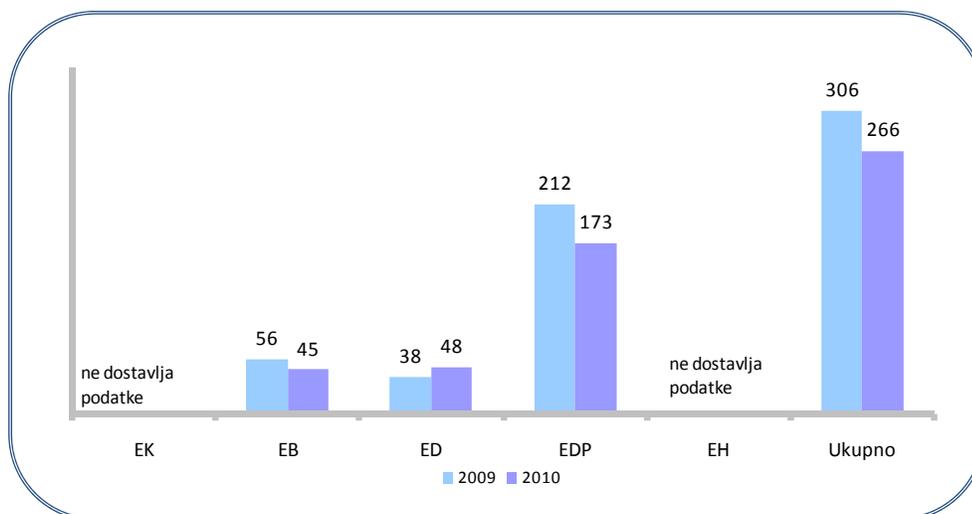
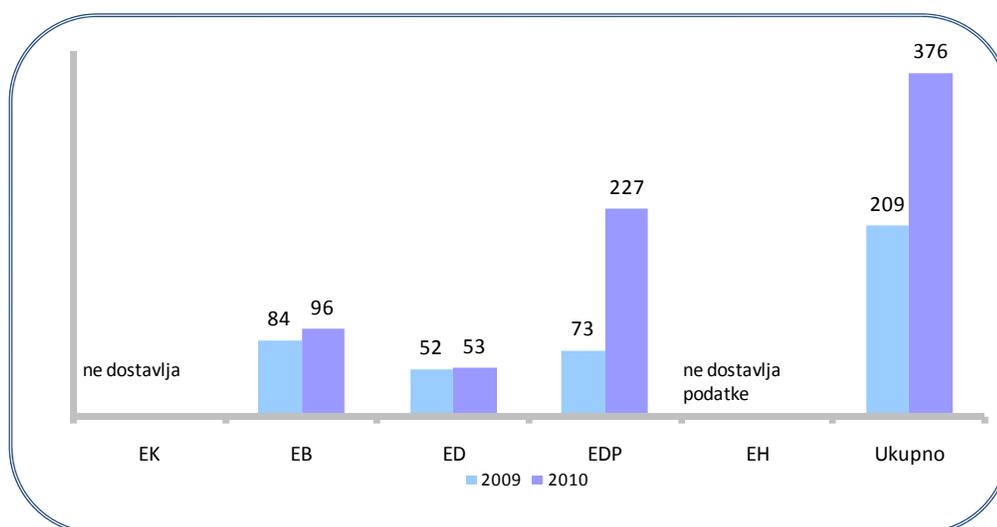
Osim kontinuiteta isporuke električne energije, tehnički aspekt kvaliteta snabdijevanja čini i kvalitet napona napajanja. Krajnji kupac ima pravo na besplatnu provjeru kvaliteta napona napajanja na svom primopredajnom mjestu, bez obzira na rezultate mjerenja. Sistemsko praćenje kvaliteta napona se vrši odgovarajućim mjerenjima u pojedinim tačkama distributivne mreže, a novoizrađeni obrazac Pravilnika o izvještavanju *11.T-D Kvalitet napona napajanja* će omogućiti redovan uvid Regulatornoj komisiji u rezultate tih mjerenja. Kvalitet napona napajanja se prati i kroz izvještavanje distributera o revitalizaciji trafo reiona sa lošim naponskim prilikama, broja žalbi krajnjih kupaca upućenih distributeru na kvalitet napona napajanja i broja popravki naponskih prilika. U 2010. godini u Regulatornoj komisiji je zaprimljeno deset žalbi na smanjeni kvalitet snabdijevanja električnom energijom. Pregled dostavljenih žalbi Regulatornoj komisiji za prethodne godine dat je na slici broj 30. Većina žalbi je bila sa distributivnog područja Elektrokrajine, u najvećem broju slučajeva i opravdana, pa se poslije izjašnjenja distributera kroz nadzorne provjere prati najavljena rekonstrukcija i sanacija distributivne mreže.

Slika 30 - Broj žalbi Regulatornoj komisiji na kvalitet napona

Rok za potpunu primjenu međunarodnih i evropskih tehničkih standarda koji se tiču kvaliteta napona (IEC 60038 i EN 50160) je prema odredbama Opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom 01.01.2015. godine.

Pregled broja žalbi distributeru na kvalitet napona napajanja i broja popravki naponskih prilika, na osnovu dostavljenih podataka, prikazan je na slici 31 i slici 32.

Slika 31 - Pregled broja žalbi distribucijama⁸ na kvalitet napona

Slika 32 - Pregled broja popravki naponskih prilika

Prosječno vrijeme potrebno za popravku naponskih prilika se kreće od jednog pa do pet mjeseci.

1.5.1 Komercijalni kvalitet usluge distribucije i snabdijevanja

Dio kvaliteta snabdijevanja je i kvalitet komercijalne usluge koji se odnosi na vrednovanje usluga koje distributer/snabdjevač pruža krajnjim kupcima električne energije. Ove usluge se mogu podijeliti na određene cjeline, koje su praćene odgovarajućim obrascima za izvještavanje Regulatorne komisije i to:

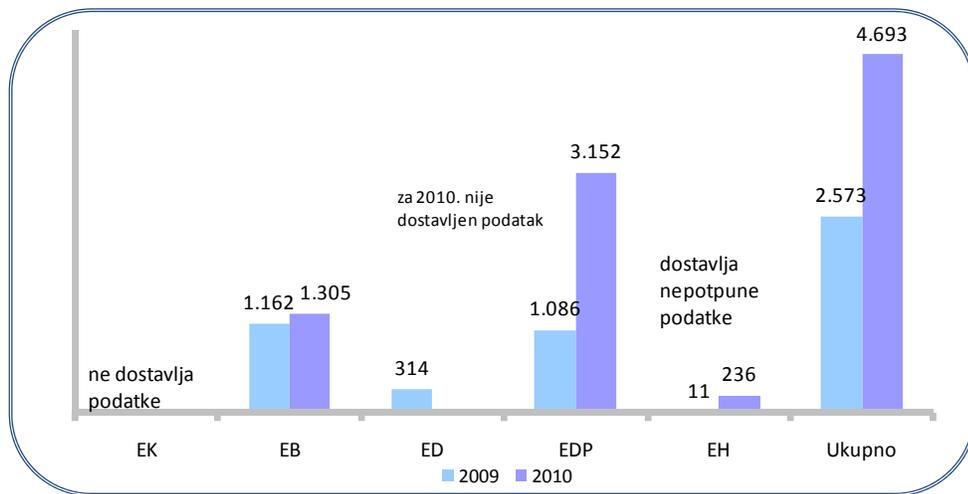
- ⇒ izdavanje elektroenergetskih saglasnosti i priključenje objekata na distributivnu mrežu,
- ⇒ rad uslužnog centra i odjeljenja za rješavanje prigovora i žalbi,

⁸ EK – MH ERS ZP "Elektrokrajina" a.d. Banja Luka; EB – MH ERS ZEDP "Elektro-Bijeljina" a.d. Bijeljina; ED – MH ERS ZP "Elektro Doboje" a.d. Doboje; EDP – MH ERS ZP "Elektrodistribucija" a.d. Pale; EH – MH ERS ZP "Elektro-Hercegovina" a.d. Trebinje

- ⇒ tehnički aspekt komercijalnog kvaliteta,
- ⇒ održavanje mjernih uređaja,
- ⇒ mjerenje, očitavanje i obračun električne energije i
- ⇒ isključenje i obustava isporuke.

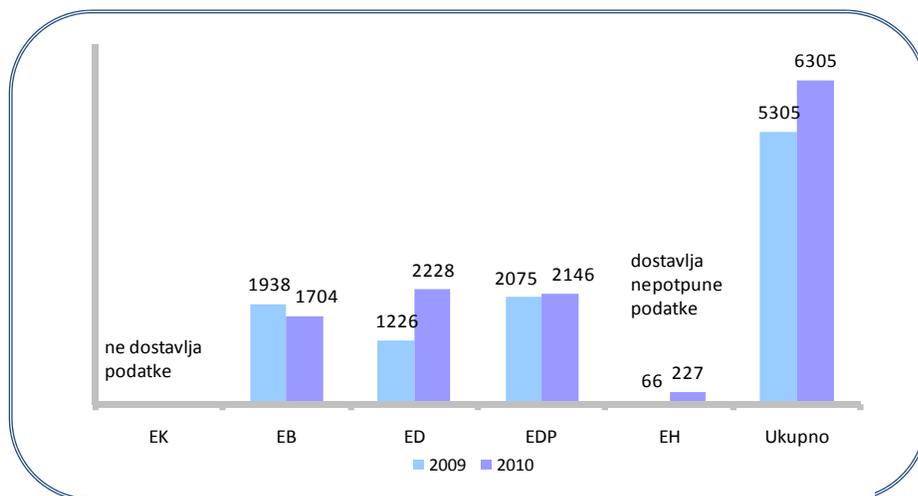
U proteklom periodu došlo je do formiranja i rada uslužnih centara u distribucijama Republike Srpske, čija funkcija upravo i jeste kontakt sa krajnjim kupcima u pogledu pribavljanja neophodnih informacija u vezi priključenja, dokumentacije, prijave kvara, a i efikasnije rješavanje prigovora i žalbi. Obavljanjem nadzornih provjera u distribucijama provjerava se i rad ovog centra u kontaktu sa krajnjim kupcima, kao i u odnosu na druge funkcije. Na osnovu dostavljenih podataka distribucija o komercijalnom kvalitetu u 2010. godini, izvršena je njihova analiza i grafički predstavljene dostignute vrijednosti određenih pokazatelja.

Pregled broja izdatih elektroenergetskih saglasnosti za krajnje kupce na niskom naponu, te broj priključenja objekata na distributivnu mrežu i zaključenih ugovora o snabdijevanju prikazan je na slikama br. 33, 34 i 35.

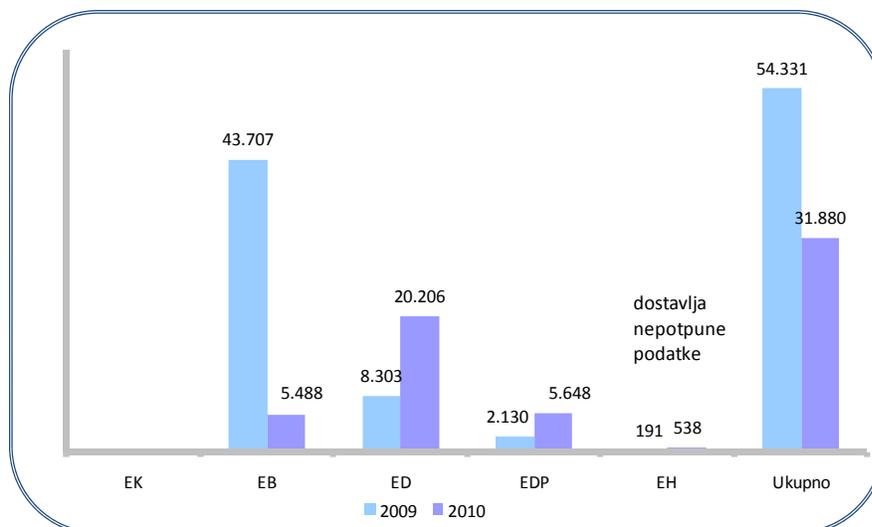

Slika 33 - Broj izdatih elektroenergetskih saglasnosti (EES) na niskom naponu

Prosječno vrijeme potrebno za izdavanje elektroenergetske saglasnosti se kreće od pet do osam dana od dana podnošenja urednog zahtjeva (30 dana rok prema odredbama Zakona o električnoj energiji i Opštim uslovima).

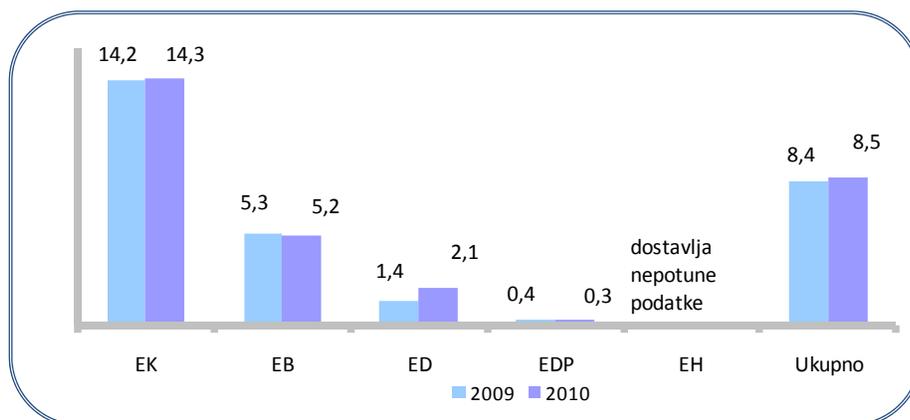
Slika 34 - Broj priključenja objekata krajnjih kupaca

Slika 35 - Broj zaključenih ugovora o snabdijevanju električnom energijom

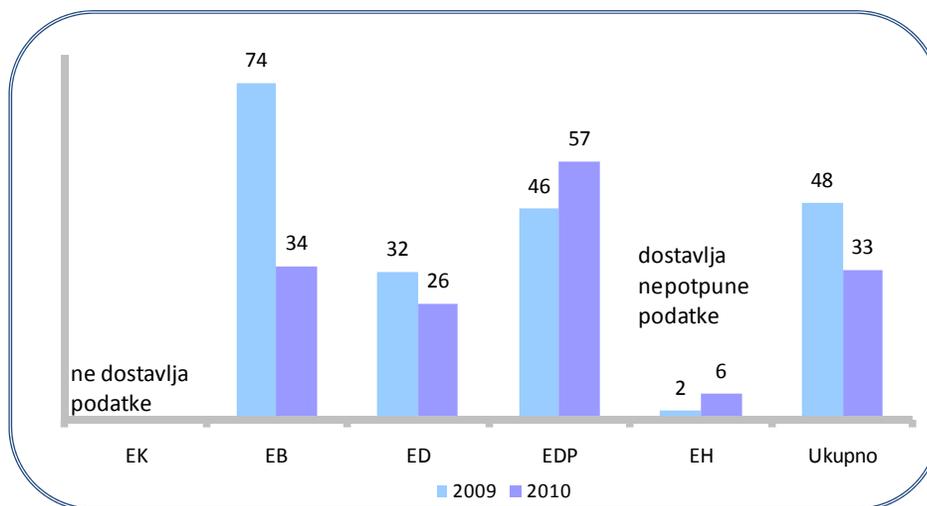
U broj zaključenih ugovora o snabdijevanju (srednji i niski napon) uključeni su i "stari" krajnji kupci koji nisu imali ugovore o snabdijevanju.

Pregled broja prigovora krajnjih kupaca, te broja posjeta uslužnim centrima i broja poziva krajnjih kupaca prikazan je na slikama br. 36, 37 i 38. Radi poređenja pokazatelja u ovim segmentima rada distribucija, broj je prikazan u odnosu na 100 krajnjih kupaca.

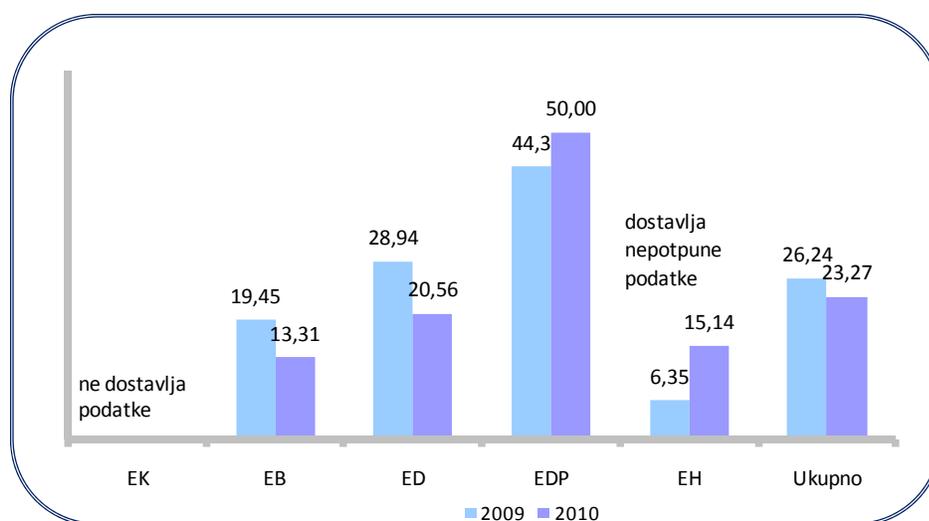

Slika 36 - Broj prigovora na 100 krajnjih kupaca

Prosječno vrijeme potrebno za odgovor na prigovor i žalbu krajnjeg kupca u pisanoj formi kreće se od dva do deset dana (10-15 dana rok prema odredbama Zakona o električnoj energiji i Opštim uslovima). Podaci iz Elektrokrajine obuhvataju i reklamacije, pa otuda i nesrazmjera sa drugim distribucijama, mada je evidentan povećan broj prigovora na području Elektrokrajine.

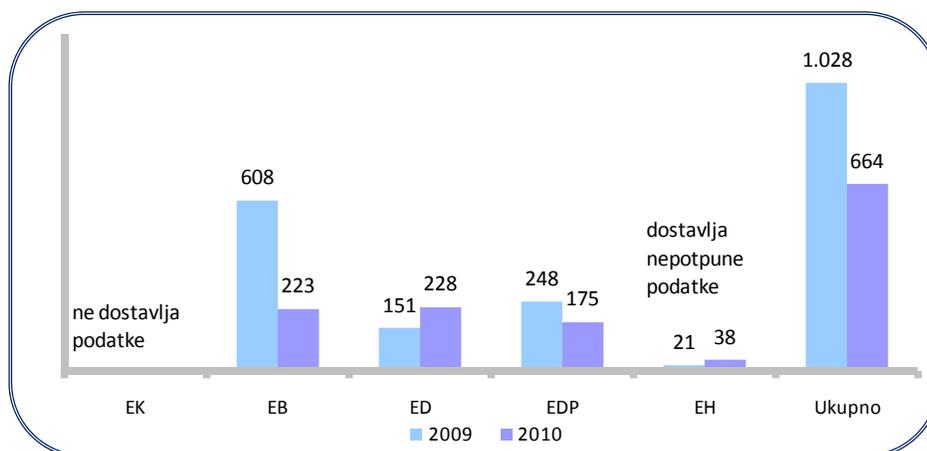

Slika 37 - Broj posjeta uslužnom centru na 100 krajnjih kupaca

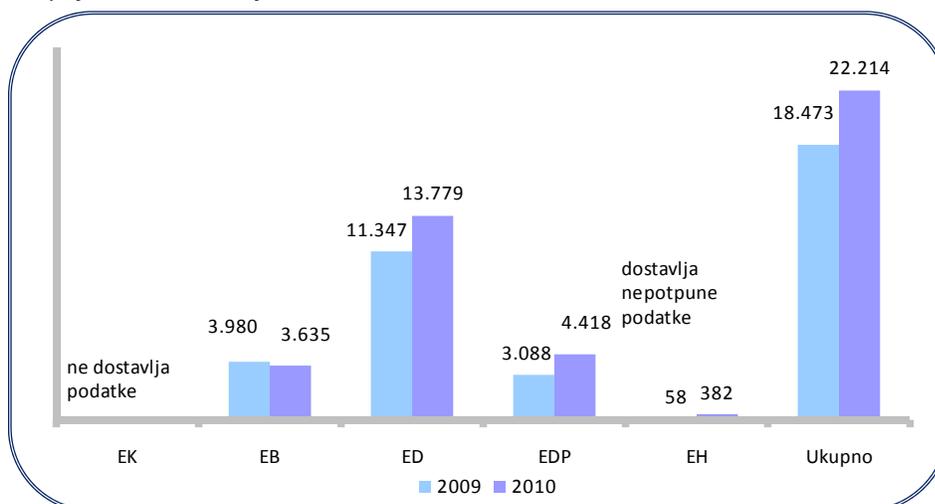
Slika 38 - Broj telefonskih poziva uslužnom centru na 100 krajnjih kupaca

Pregled broja prijavljenih problema sa mjerenjem, te broja isključenih krajnjih kupaca i broja ponovo uključenih nakon isključenja zbog neplaćanja prikazan je na slikama br. 39, 40 i 41.

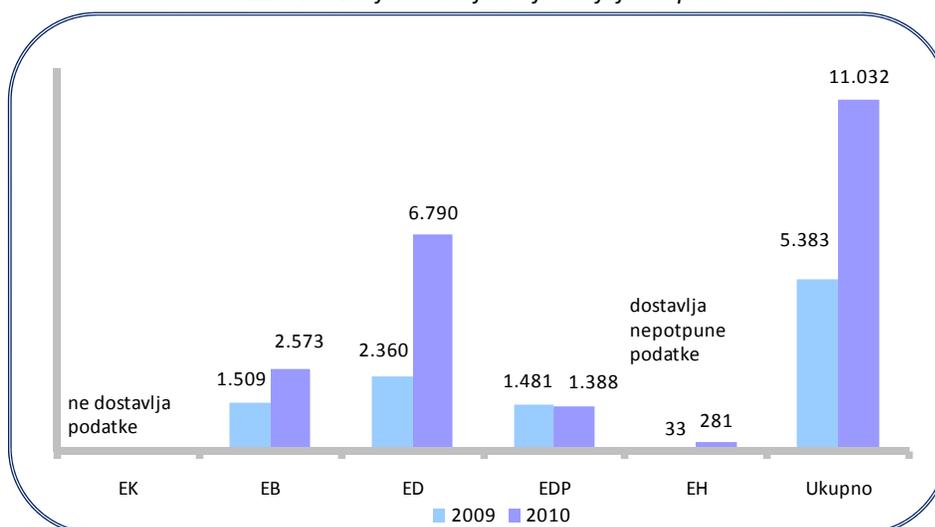

Slika 39 - Broj prijavljenih problema sa mjerenjem električne energije

Prosječno vrijeme potrebno za obezbjeđenje ispravnog mjerenja se kreće od dva do četiri dana u zavisnosti od pojedine distribucije.

Slika 40 - Broj svih isključenja krajnjih kupaca

Slika 41 - Broj ponovnih uključenja nakon isključenja zbog neplaćanja

Po pravilu, ponovno uključenje nakon isključenja zbog neplaćanja distributer obavlja najkasnije idućeg radnog dana.

Povećan broj posjeta uslužnom centru i poziva krajnjih kupaca djelimično je rezultat akcije zaključivanja ugovora o snabdijevanju električnom energijom i izdavanja elektroenergetskih saglasnosti postojećim krajnjim kupcima.

Ove usluge koje po svom karakteru većinom imaju prirodu javnih usluga ponekad su značajnije od kvaliteta kontinuiteta isporuke, naročito za krajnje kupce iz kategorije domaćinstava. Kriterijumi vrednovanja ovih usluga su potrebno vrijeme i kvalitet izvršenja pojedinih usluga, za koje su neki rokovi propisani Opštim uslovima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom. Na osnovu ovih pokazatelja, može se ocijeniti rad distributera i njegovo nastojanje da u ovim segmentima poboljša usluge koje pruža krajnjem kupcu, ali i eventualno signal lošije i nekvalitetne usluge. Iz navedenih razloga veoma je važno pratiti i imati podatke o svim ovim parametrima u cjelini.

2. Sektor prirodnog gasa

2.1 Upravljanje transportnim sistemom prirodnog gasa

Na osnovu Odluke Vlade Republike Srpske o imenovanju operatora transportnog sistema (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 114/07) ovlaštenje za obavljanje djelatnosti upravljanja sistemom za transport prirodnog gasa dodijeljeno je preduzeću "Gas Promet" a.d. Istočno Sarajevo – Pale. Takođe, navedeno preduzeće je i korisnik dozvole za obavljanje djelatnosti upravljanja sistemom za transport prirodnog gasa u Republici Srpskoj koju je izdala Regulatorna komisija. Vlasnička struktura preduzeća je: akcijski fond RS 65.2%, Fond za penzijsko i invalidsko isiguranje RS 10%, Fond za restituciju RS 5%, a 19,8% su akcije investicionih fondova i malih akcionara. Operator transportnog sistema je i vlasnik jednog dijela transportne mreže prirodnog gasa Republike Srpske (24,2 km).

Republika Srpska nema sopstvenih izvora prirodnog gasa. Gas dolazi iz Rusije preko Ukrajine, Mađarske i Srbije pravcem Beregovo - Horgoš – Zvornik. Transportni sistem Republike Srpske je izgrađen u periodu od 1979. od 1984. godine i povezan je sa transportnim sistemom JP "Srbija gasa" Srbija i "BH-Gasa" d.o.o. Sarajevo. Ulaz gasa u transportni sistem iz pravca Srbije je kod Šepka, a gas se preuzima u PPS (primopredajna stanica) Karakaj. Izlazi iz transportnog sistema su na GMRS (glavna mjerno-regulaciona stanica) Karakaj (za FG "Birač" a.d. Zvornik i potrošače u industrijskoj zoni Karakaj), na MRS (mjerno-regulacionoj stanici) Zvornik (za potrošače u Zvorniku i Malom Zvorniku) i mjernoj stanici u Kladnju (Starić) koja je u vlasništvu "BH-Gasa" d.o.o. Sarajevo (za potrošače u FBiH). Na transportnom sistemu postoje izgrađeni odvojci ka Bratuncu, Šekovićima i Čotovnik (za Tuzlu) koji nisu u funkciji.

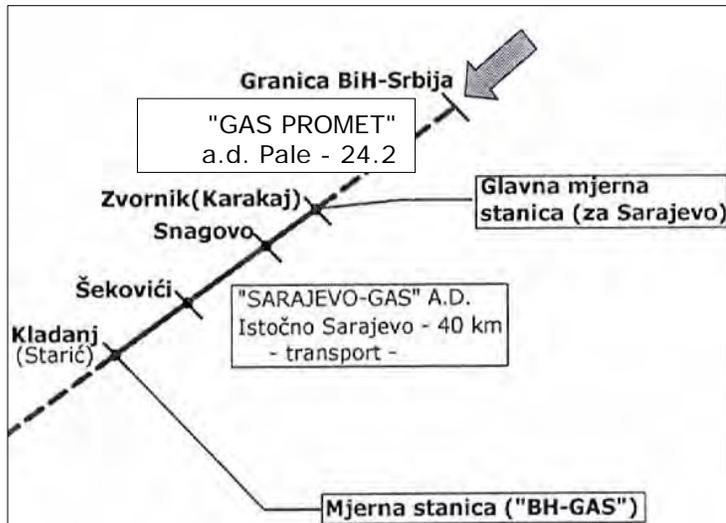
Osnovne karakteristike transportnog sistema za prirodni gas u RS su sljedeće:

- Dužina gasovoda – 64,2 km
- Prečnik transportnog gasovoda – 406,4 mm (16")
- Maksimalni projektovani pritisak – 50 bara
- Maksimalni projektovani kapacitet – $1,25 \times 10^9$ Sm³/god
- Radni kapacitet – 750×10^6 Sm³/god
- Pritisak maks/min/radni - 50/25/35 bara
- Zapremina na radnom pritisku (linepack) - 250 000 Sm³
- Broj mjernih mjesta je 3 (13 mjerača).

Ostali podaci :	2008	2009	2010
- maksimalni tehnički kapacitet	0.00105 TWh/h	0.00105 TWh/h	0.00105 TWh/h
- maksimalni časovni protok gasa		0.00067 TWh/h	0.00071 TWh/h
- procenat iskorišćenja mreže		63.8 %	67.6%
- slobodni potencijal mreže		36.2%	32.4%

Slika 42 - Prikaz pravca snabdijevanja prirodnim gasom i postojećeg transportnog sistema prirodnog gasa u Republici Srpskoj

Regulatorna komisija je rješenjem od 11. marta 2010. godine dala saglasnost na dokument Pravila rada transportne mreže prirodnog gasa u Republici Srpskoj korisniku dozvole za obavljanje djelatnosti upravljanja sistemom za transport prirodnog gasa u Republici Srpskoj tj. preduzeću "Gas Promet" a.d. Istočno Sarajevo – Pale. Pravila rada su objavljena u "Službenom glasniku Republike Srpske", broj 64/10.

Slika 43 - Šematski prikaz transportnog sistema prirodnog gasa u Republici Srpskoj

2.2 Transport prirodnog gasa

Dozvola za obavljanje djelatnosti transporta prirodnog gasa je izdata energetskim subjektima "Gas Promet" d.o.o. Istočno Sarajevo - Pale i "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo.

Transporter "Gas Prometa" a.d. Istočno Sarajevo - Pale transportuje gas na dionici dužine 24,2 km od granice sa Srbijom do Zvornika. Transporter "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo transportuje gas na dionici dužine 40 km između Zvornika i Kladanja. Prema podacima transportera, ukupne transportovane količine prirodnog gasa su:

- od strane "Gas Prometa" a.d. Istočno Sarajevo - Pale u 2008. godini - $312 \times 10^6 \text{ Sm}^3$, u 2009. godini $231 \times 10^6 \text{ Sm}^3$, a u 2010. godini $241 \times 10^6 \text{ Sm}^3$,
- od strane "Sarajevo-gasa" a.d. Istočno Sarajevo u 2008. godini - $220 \times 10^6 \text{ Sm}^3$, u 2009. godini - $199 \times 10^6 \text{ Sm}^3$, a u 2010. godini $206 \times 10^6 \text{ Sm}^3$.

2.3 Distribucija i upravljanje sistemom za distribuciju prirodnog gasa

Dozvole za obavljanje djelatnosti distribucije i upravljanja sistemom za distribuciju prirodnog gasa izdate su preduzećima "Sarajevo-gasu", a.d. Istočno Sarajevo i A.D. "Zvornik stan" Zvornik.

Oba distributera nadležna su za obavljanje djelatnosti na određenom geografskom području. Obavljanje djelatnosti, kao i izdavanje saglasnosti na cijene priključenja na distributivnu mrežu i određivanje tarifa za pristup i korištenje distributivne mreže, reguliše i nadgleda Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Distributer "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo obavlja distribuciju gasa na teritoriji opština Istočno Novo Sarajevo i Istočna Ilidža (sa potencijalom razvoja na opštinu Pale). Distributivni sistem "Sarajevo-gasa" a.d. Istočno Sarajevo je priključen na distributivni sistem preduzeća "Sarajevogas" Sarajevo iz FBiH. Dužina mreže je 67 km (PE d32-200 mm i Č DN 100-200), radni pritisak 0.1/4/8 bar, a kapacitet mreže $6678-11.810 \text{ Sm}^3/\text{h}$.

Prema podacima preduzeća "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo u 2008. godini je distribuirano $3.113.031 \text{ Sm}^3$ prirodnog gasa za 2.461 korisnika, u 2009. godini $2.877.008 \text{ Sm}^3$ za 2.956 korisnika, a u 2010. godini $3.179.445,86 \text{ Sm}^3$ za 3278 korisnika. Distributivni gubici u 2009. godini iznosili su 138.535 Sm^3 ili 4,6%, a u 2010. godini iznosili su $102.654,55 \text{ Sm}^3$ ili 3,13%. Navedeni podaci su prikazani u tabeli 18.

"Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo				
Godina	Ukupno distribuirano (Sm ³)	Broj korisnika	Gubici	
			Sm ³	%
2009.	2.877.008,00	2.956	138.535,00	4,60%
2010.	3.179.445,86	3.278	102.654,55	3,13%

Tabela 18 – Ukupne distribuirane količine, broj korisnika i gubici prirodnog gasa za preduzeće „Sarajevo-gas“ a.d. Istočno Sarajevo

Distributer A.D. "Zvornik stan" Zvornik obavlja distribuciju gasa na teritoriji opštine Zvornik. Preduzeće u svom sastavu ima i toplanu kojom snabdijeva korisnike toplotnom energijom. Distributivna mreža A.D. "Zvornik stan" Zvornik je priključena na transportnu mrežu "Gas Prometa" a.d. Istočno Sarajevo - Pale preko GMRS Karakaj i MRS-ce u Zvorniku. Dužina mreže je 43.254,94 m (PE d63,60,90 mm i Č DN 150), radni pritisak 0.2/0.5/3 bar, a kapacitet mreže 570-5.331 Sm³/h.

Prema podacima A.D. "Zvornik stan" Zvornik, u 2008. godini je distribuirano 2.740.965 Sm³, u 2009. godini 2.213.132 Sm³, za 564 korisnika, a u 2010. godini 3.033.274 Sm³, za 593 korisnika. Distributivni gubici u 2009. godini iznosili su 147.020 Sm³ ili 6,2%, a u 2010. godini iznosili su 230.689 Sm³ ili 7.68%.

A.D. "Zvornik stan" Zvornik				
Godina	Ukupno distribuirano Sm ³	Broj korisnika	Gubici	
			Sm ³	(%)
2009.	2.213.132,00	564	147.020,00	6,20%
2010.	3.033.274,00	593	230.689,00	7.68%

Tabela 19 – Ukupne distribuirane količine, broj korisnika i gubici prirodnog gasa za preduzeće A.D. "Zvornik stan" Zvornik

Prema podacima preduzeća ukupna dužina distributivne mreže u Republici Srpskoj je 103.149,94 m.

Oba distributera imaju važeća "Pravila rada distributivne mreže prirodnog gasa" koji su usvojeni od strane nadležnih organa preduzeća i na koje su izdata rješenja o davanju saglasnosti od strane Regulatorne komisije.

2.4 Snabdijevanje prirodnim gasom

Dozvole za obavljanje djelatnosti snabdijevanja prirodnim gasom izdate su preduzećima "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo i A.D. "Zvornik stan" Zvornik.

Preduzeća koja se bave distribucijom i upravljanjem sistemom za distribuciju prirodnog gasa, obavljaju i djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca prirodnim gasom. Uslovima dozvola je definisano da preduzeća obave računovodstveno razdvajanje distribucije od ostalih djelatnosti kojima se korisnik dozvole bavi kako bi se omogućila jasna identifikacija troškova pristupa i korišćenja mreže.

U tabeli 20 prikazan je broj krajnjih kupaca po kategorijama potrošnje i njihova potrošnja u 2010. godini.

	Broj krajnjih kupaca	Potrošnja Sm ³
Sarajevo-gas		
domaćinstva	3.045	1.945.128,07
komercijalni	227	887.647,11
industrija	6	346.670,70
UKUPNO	3.278	3.282.100,43
Zvornik stan		
domaćinstva	486	275.333
komercijalni	96	

industrija	10	324.150
industrija (toplana)	1	2.173.088
UKUPNO	593	3.033.274

Tabela 20 – Broj krajnjih kupaca po kategorijama potrošnje i njihova potrošnja u 2010.

2.5 Kvalitet pruženih usluga za djelatnosti iz sektora prirodnog gasa

Regulisanje kvaliteta usluge i unapređenje pouzdanosti transportnih i distributivnih sistema prirodnog gasa biće predmet daljih aktivnosti Regulatorne komisije u sprovođenju svojih nadležnosti kroz nadzor nad primjenom pravila rada i opštih uslova snabdijevanja koje su usvojili nadležni organi preduzeća, a na koje je Regulatorna komisija dala saglasnosti. Preduzeća, u okviru obaveza izvještavanja definisanih dozvolama za obavljanje djelatnosti, dostavljaju Regulatornoj komisiji izvještaje o kvalitetu snabdijevanja. Takođe, uslovima izdatih dozvola za obavljanje djelatnosti transporta, distribucije i upravljanja sistemom za distribuciju prirodnog gasa korisnici dozvola se obavezuju da osiguraju i preduzimaju sve potrebne mjere za pouzadno i kvalitetno obavljanje djelatnosti, da vode ažuriranu evidenciju prekida snabdijevanja, gubitaka sistema, te kvaliteta pruženih usluga. Informacije za korisnike u vezi tehničkih mogućnosti sistema, troškova priključenja, pristupa i korišćenja sistema, kao i mogućnosti podnošenja prigovora i žalbi trebaju biti objavljene na oglasnoj tabli i internet stranici preduzeća. Proces prikupljanja podataka o kvalitetu pruženih usluga je započeo krajem 2010. godine.

2.6 Metodologija i postupak utvrđivanja tarifnih stavova u sektoru prirodnog gasa

Pravilnikom o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom koji je donijela Regulatorna komisija uređuju se principi, način i postupak kojima se utvrđuje:

- metodologija za obračunavanje troškova transporta i upravljanja transportnim sistemom, distribucije uključujući i upravljanje distributivnim sistemom, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom,
- metodologija za obračunavanje troškova priključenja na mrežu za transport i/ili distribuciju prirodnog gasa i
- tarifni sistem za obračunavanje cijene za pristup i korišćenje sistema za transport, distribuciju i skladištenje prirodnog gasa i tarifni sistem za obračunavanje cijene prirodnog gasa za snabdijevanje tarifnih kupaca.

Tarifna metodologija u sektoru prirodnog gasa polazi od sljedećih načela:

- Tarife koje se utvrđuju u sektoru prirodnog gasa zasnovane su na opravdanim troškovima obavljanja djelatnosti tako da se obezbijedi funkcionisanje i razvoj sistema;
- Energetski subjekt ima pravo da kroz tarife definisane tarifnim sistemom ostvari potrebni prihod iz kojeg može nadoknaditi sve opravdane troškove obavljanja djelatnosti i ostvariti pravičan povrat na uložena sredstva za obavljanje djelatnosti za koju se utvrđuju tarife;
- Potrebni prihod i opravdani troškovi utvrđuju se posebno za svaku regulisanu djelatnost u sektoru prirodnog gasa i za svaki energetski subjekat;
- Troškovi obavljanja djelatnosti alociraju se na obračunske elemente i kategorije potrošnje definisane tarifnim sistemom, računovodstveno razdvojene od ostalih djelatnosti koje se obavljaju u energetskom subjektu;
- Alokacija troškova energetskih subjekata na obračunske elemente i kategorije potrošnje zasniva se na načelu uzročnosti kojim se obezbjeđuje da se troškovi sistema rasporede na one korisnike zbog kojih su ti troškovi nastali.

Potrebni godišnji prihod od usluga energetskog subjekta po regulisanim cijenama, obuhvata sljedeće komponente:

- opravdane troškove rada i održavanja, uključujući i troškove amortizacije stalnih materijalnih i nematerijalnih sredstava, koje odobri Regulatorna komisija,

- b) odobreni povrat na kapital, na osnovicu i po stopi koju odobri Regulatorna komisija i
- c) obračunati porez na dobit primjenom propisane stope poreza na oporezivu osnovicu sadržanu u iznosu odobrenog povrata na vlasnički kapital.

Ovako utvrđen prihod se umanjuje za ostali prihod ostvaren korišćenjem resursa namijenjenih obavljanju regulisane djelatnosti, ako su pripadajući troškovi uključeni u potrebni prihod.

Prihodom se nadoknađuju opravdani troškovi obavljanja regulisane djelatnosti energetskog subjekta iskazani u finansijskim izvještajima koji uključuju:

- troškove korišćenja objekata, opreme i uređaja,
- troškove materijala,
- troškove rada,
- troškove usluga i
- troškove opštih operativnih i administrativnih poslova.

U opravdane troškove uključuje se i pripadajući dio troškova za finansiranje uprave i zajedničkih poslova koji se obavljaju unutar vertikalno ili horizontalno integrisanog energetskog subjekta.

Potrebni godišnji prihod za usluge u sektoru prirodnog gasa treba da obezbijedi, pored pokrivanja troškova tekućeg poslovanja, i uslove za ulaganje u razvoj sistema. Opravdanost nastanka svake vrste troškova ocjenjuje se na osnovu svrsishodnosti nastanka troška, a imajući u vidu uslove, okolnosti i raspoložive informacije u vrijeme kada je donesena odluka kojom su troškovi nastali.

Potrebni prihod energetskog subjekta za obavljanje regulisane djelatnosti alocira se na obračunske elemente i kategorije potrošnje po načelu uzročnosti. Načelo uzročnosti znači da se određenom obračunskom elementu pripisuju pripadajući troškovi regulisane djelatnosti koji zavise od količine tog obračunskog elementa, a zatim troškovi pripisani svakom obračunskom elementu alociraju na kategorije kupaca u zavisnosti od obima i načina njihove potrošnje prirodnog gasa.

Jedinične cijene usluga u sektoru prirodnog gasa po tarifnim stavovima računaju se na osnovu alociranog potrebnog godišnjeg prihoda i obima usluga izraženih u obračunskim elementima za datu kategoriju potrošnje.

Tarifnim sistemom u sektoru prirodnog gasa definišu se kategorije potrošnje i tarifne grupe kupaca, te obračunski elementi za koje jedinične cijene (tarife) odobrava Regulatorna komisija u skladu sa odredbama Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom.

Tarifni postupak, u kome Regulatorna komisija daje saglasnost na tarifne stavove koje regulisano preduzeće predlaže na bazi tarifne metodologije, se pokreće na zahtjev regulisanog preduzeća ili na inicijativu Regulatorne komisije, pri čemu regulatorni period predlaže energetski subjekt i njegovo trajanje nije unaprijed propisano.

Ukoliko se tokom regulisanog perioda cijena gasa na tržištu promijeni za više od $\pm 5\%$ u odnosu na cijenu koja je korišćena za obračun tokom tarifnog postupka u djelatnosti snabdijevanja, energetski subjekt može korigovati cijenu po kojoj snabdijeva tarifne kupce za razliku promjene nabavne cijene prirodnog gasa.

U djelatnosti transporta primjenjen je zonski tarifni model, zone su podijeljene na dva transportera prirodnog gasa u Republici Srpskoj.

Metodologija za obračunavanje troškova priključenja na mrežu, koja je sastavni dio Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom, obuhvata troškove izgradnje priključka objekta i utvrđuju se sabiranjem sljedećih troškova: troškovi neophodne opreme, uređaja i materijala za izradu priključka; troškovi izvršenih radova; troškovi pribavljanja i izrade dokumentacije, stvaranja drugih uslova za izgradnju priključka, kao i dio troškova sistema nastalih kao preduslov za priključenje.

3. Sektor nafte i derivata nafte

3.1 Proizvodnja derivata nafte

Zakonom o nafti i derivatima nafte propisana je nadležnost Regulatorne komisije da vrši regulisanje djelatnosti u sektoru nafte i derivata nafte i to: proizvodnje derivata nafte, transporta nafte naftovodima, transporta derivata nafte produktovodima i skladištenje nafte i derivata nafte.

Korisnik dozvole za proizvodnju derivata nafte "Rafinerija nafte" a.d. Brod sastoji se od dva odvojena primarna postrojenja. Novo primarno postrojenje dovršeno je 1990. godine i ima kapacitet prerade sirove nafte od 3 miliona tona godišnje. Staro primarno postrojenje čine postrojenja izgrađena 1968. godine, a instalisani kapacitet prerade sirove nafte iznosi 1,32 miliona tona godišnje. Osim navedenog, rafinerija obuhvata pomoćne izvan-procesne kapacitete kao što su skladišni i ugovorni kapaciteti, bazna pomoćna postrojenja itd.

U tabeli broj 21 dati su osnovni tehnički podaci "Rafinerije nafte" a.d. Brod.

OSNOVNI TEHNIČKI PODACI: PROIZVODNJA DERIVATA NAFTE				
<i>Lokacija:</i>		<i>Brod</i>		
<i>Tip rafinerije:</i>		<i>Prerada sirove nafte</i>		
<i>Kapaciteti rafinerije :</i>				
<i>Postrojenje</i>	<i>Kapacitet [t/god]</i>	<i>Porjeklo (licenca)</i>	<i>Godina izgradnje/ rekonstrukcije</i>	<i>Godina puštanja u rad</i>
<i>Primarna postrojenja</i>				
<i>02-Atmosferska destilacija</i>	1.200.000	SNAM PROGETI	1968	1968
<i>31-Atmosferska destilacija</i>	3.000.000	TEHNIP	1990	1990
<i>Proizvodnja derivata nafte</i>				
Derivat				
TNG				
Lagani benzin				
Benzin BMB 95				
Benzin BMB 98				
Evrodizel 4				
Evrodizel 5				
LUEL				
BUS				
Bitumen				
LUS				
Sumpor				
<i>Obrada i proizvodnja gasova</i>				
<i>07-Pranje suvog gasa</i>	16400	SNAM PROGETI	1968	1968
<i>08-Merox laganog benzina</i>	35720	SNAM PROGETI	1968	1968
<i>09-Merox TNG</i>	14570	SNAM PROGETI	1968	1968
<i>36-Pranje aminom suvog gasa</i>	21450	TEHNIP	1990	1990
<i>37-Tretiranje TNG</i>	60390	TEHNIP	1990	1990
<i>57-Proizvodnja azota</i>	5930	TEHNIP	1990	1990

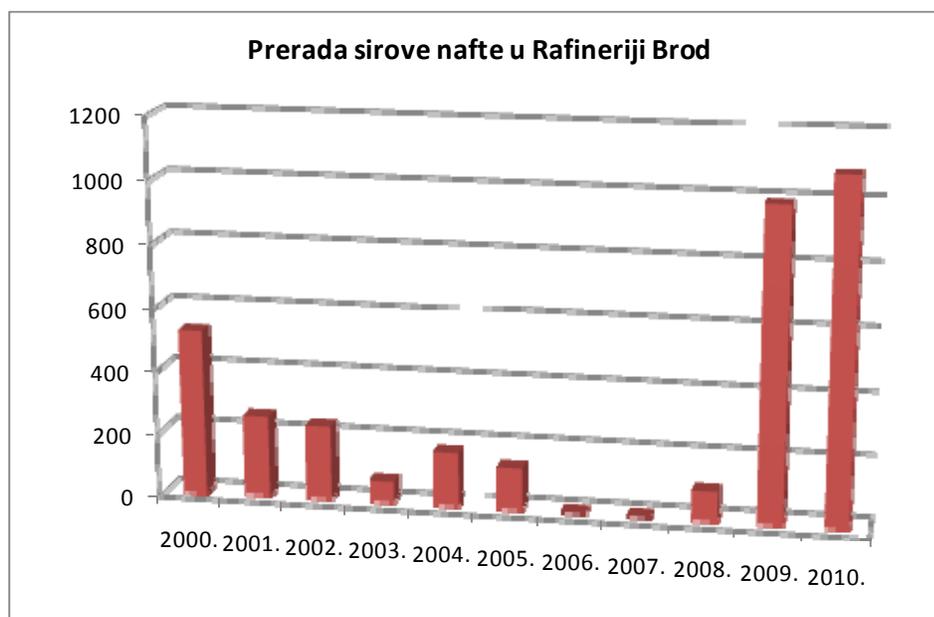
Tabela 21 - Osnovni tehnički podaci "Rafinerije nafte" a.d. Brod

Prema podacima koje je dostavila "Rafinerija nafte" a.d. Brod ukupna količina prerađene sirove nafte u 2009. godini iznosila je 986.894 t, a u 2010. godini 1.080.071,033 t. Struktura i količine proizvedenih derivata nafte u 2009. i 2010. godini prikazana je u tabeli broj 22.

Vrsta derivata	Količina (t)	
	2009.	2010.
BMB-95	86.815	72.906
LUS	236.770	189.020
TNG	4.480	18.127
LUEL	53.923	73.566
E. DIZEL D-4 (≤ 50 ppm)	260.512	264.819
E. DIZEL D-5 (≤ 10 ppm)	17.801	72.419
BMB-98	17.873	21.708
SUMPOR	0.0	2.491
BUS	39.531	54.036
P.PLATFORMAT	17.672	31.547
P.LAGANI BENZIN	13.402	16.857
BITUMENI	110.613	146.304
UKUPNO	859.392	963.801

Tabela 22 - Struktura i količine proizvedenih derivata nafte u „Rafineriji nafte“ a.d. Brod u 2009. i 2010. godini

Na slici 44 prikazani su podaci o preradi sirove nafte u Rafineriji Brod u periodu od 2000. do 2010. godine.

Slika 44 – Ostvarena prerada "Rafinerije nafte" a.d. Brod u periodu od 2000. do 2010. godine⁹

⁹ Podaci o ostvarenoj preradi za period od 2000. do 2008. godine preuzeti iz Plana razvoja energetike Republike Srpske do 2030. godine

3.2 Proizvodnja derivata nafte - zaštita okoline

"Refinerija nafte" a.d. Brod je postrojenje koje je posjedovalo dozvolu za rad prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti životne sredine i bilo je obavezno prema Pravilniku o uslovima podnošenja zahtjeva za izdavanje ekološke dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 50/06), izraditi Plan aktivnosti sa mjerama i rokovima za postepeno smanjenje emisija, odnosno zagađenja i za usaglašavanje sa najboljom raspoloživom tehnikom.

Plan aktivnosti sa mjerama i rokovima za postepeno smanjenje emisija, odnosno zagađenja i za usaglašavanje sa najboljom raspoloživom tehnikom izradila je ovlaštena institucija - Institut zaštite, ekologije i informatike, naučnoistraživački institut Banja Luka.

Navedeni plan odobren je Rješenjem broj 15-96-175/09 od 26.01.2010. godine od strane Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske.

Za izradu Dokaza koji se podnose uz Zahtjev za izdavanje ekološke dozvole vršena su mjerenja emisije dimnih gasova (O₂, CO, CO₂, SO₂, NO, NO₂, NO_x, H₂S i CH₄, maj 2010.) i čađi dva kotla i 15 peći i kvaliteta vazduha-imisije. Mjerenja za izradu Dokaza izvršila je ovlaštena institucija - V&Z Zaštita d.o.o. Banja Luka.

Mjerenje kvaliteta vazduha - imisije je izvršeno na pet lokacija i konstatovano je da:

- Prosječne dnevne i srednje vrijednosti imisionih koncentracija sumpordioksida na svim mjernim lokacijama (osim lokacije 5 (drugi dan)) pokazuju da nije došlo do zagađenja kvaliteta vazduha, ali za ocjenu vrijednosti kvaliteta vazduha, neophodan je 1-časovni ili 24-časovni period uzorkovanja i to za period od godinu dana, kako je određeno Pravilnikom o graničnim vrijednostima kvaliteta vazduha (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05). Za ocjenu kvaliteta vazduha minimalni period praćenja je pet godina.
- Prosječne dnevne i srednje vrijednosti imisionih koncentracija azotdioksida na svim mjernim lokacijama (osim lokacije 1) pokazuju da je došlo do zagađenja kvaliteta vazduha, ali za ocjenu vrijednosti kvaliteta vazduha, neophodan je 1-časovni ili 24-časovni period uzorkovanja i to za period od godinu dana, kako je određeno Pravilnikom o graničnim vrijednostima kvaliteta vazduha (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05). Za ocjenu kvaliteta vazduha minimalni period praćenja je pet godina.
- Prosječne dnevne i srednje vrijednosti imisionih koncentracija lebdećih čestica na svim mjernim lokacijama (osim lokacije 4 (drugi dan)) pokazuju da nije došlo do zagađenja kvaliteta vazduha, ali za ocjenu vrijednosti kvaliteta vazduha, neophodan je 1-časovni ili 24-časovni period uzorkovanja i to za period od godinu dana, kako je određeno Pravilnikom o graničnim vrijednostima kvaliteta vazduha (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05). Za ocjenu kvaliteta vazduha minimalni period praćenja je pet godina.
- Kada je riječ o zagađujućoj materiji ugljenmonoksidu i ozonu, mjerenja su pokazala da nisu prekoračene granične vrijednosti (period uzorkovanja osam sati) na svim mjernim lokacijama. Mjerenja su pokazala i da visoka vrijednost "ciljne vrijednosti vazduha" za zagađujuću materiju ozon nije prekoračena (period uzorkovanja osam sati).

4. Informacije o cijenama i tržištu u 2010. godini

4.1 Tržište električne energije

Stupanjem na snagu Ugovora o uspostavi Energetske zajednice započeo je proces reorganizacije elektroenergetskog sektora u zemljama Balkana kao i njihova međusobna harmonizacija. Kreiranje zajedničkog tržišta oslanja se na Direktive Evropske unije s krajnjim ciljem da se ovo regionalno tržište uključi u interno tržište električne energije Evropske unije.

4.2 Otvorenost tržišta električne energije

Stepen otvorenosti tržišta predstavlja procenat ukupne potrošnje u elektroenergetskom sistemu jedne zemlje koji može biti ugovoren na konkurentskom tržištu.

Pravilnikom o kvalifikovanom kupcu koji je utvrdila Regulatorna komisija, propisano je da svi kupci osim kupaca iz kategorije "domaćinstva" od 1. januara 2008. godine imaju mogućnost da električnu energiju nabavljaju na tržištu od snabdjevača po vlastitom izboru. Ostvarena potrošnja kupaca u Republici Srpskoj u 2010. godini, koji imaju pravo da se snabdijevaju na tržištu, iznosi 1,36 TWh, što daje stepen otvorenosti tržišta Republike Srpske od 44,7%.

Ukupna neto potrošnja u Republici Srpskoj u 2010. godini iznosila je 3.050,09 GWh i za 2,5% je veća u odnosu na ostvarenje iz 2009. godine. Moguće tržišno učešće sa strane potrošnje koje je u 2009. godini iznosilo 1.314,9 GWh povećano je u 2010. godini za 3,8% i iznosi 1.364,9 GWh. U tabeli 23 prikazana je struktura potrošnje električne energije u RS po kategorijama potrošnje i stepen otvorenosti tržišta i potrošnja.

Kategorija potrošnje	Broj kupaca na kraju 2010. godine	Neto potrošnja 2008 GWh	Neto potrošnja 2009 GWh	Neto potrošnja 2010 GWh	Zastupljenost u ukupnoj potrošnji u 2010 %	Potrošnja 2010/2008	Potrošnja 2010/2009
110 kV	5	148,23	120,90	110,26	4%	-25,6%	-8,8%
35 kV	24	119,53	145,30	170,94	5%	43,0%	17,6%
10 (20) kV	631	430,73	455,00	484,00	15%	12,4%	6,4%
0.4 kV OP	32.517	532,90	533,40	540,61	18%	1,4%	1,4%
Domaćinstva	487.698	1.598,20	1.661,80	1.685,22	56%	5,4%	1,4%
Javna rasvjeta	414	55,82	60,30	59,06	2%	5,8%	-2,1%
Ukupno	521.289	2.885,41	2.976,70	3.050,09	100%	5,7%	2,5%
Otvoreno za tržište	33.591	1.287,21	1.314,90	1.364,87	45%	6,0%	3,8%
Otvoreno za tržište%	6,4%	44,6%	44,2%	44,7%			

Tabela 23 - Struktura potrošnje električne energije u RS po kategorijama potrošnje i stepen otvorenosti tržišta i potrošnja

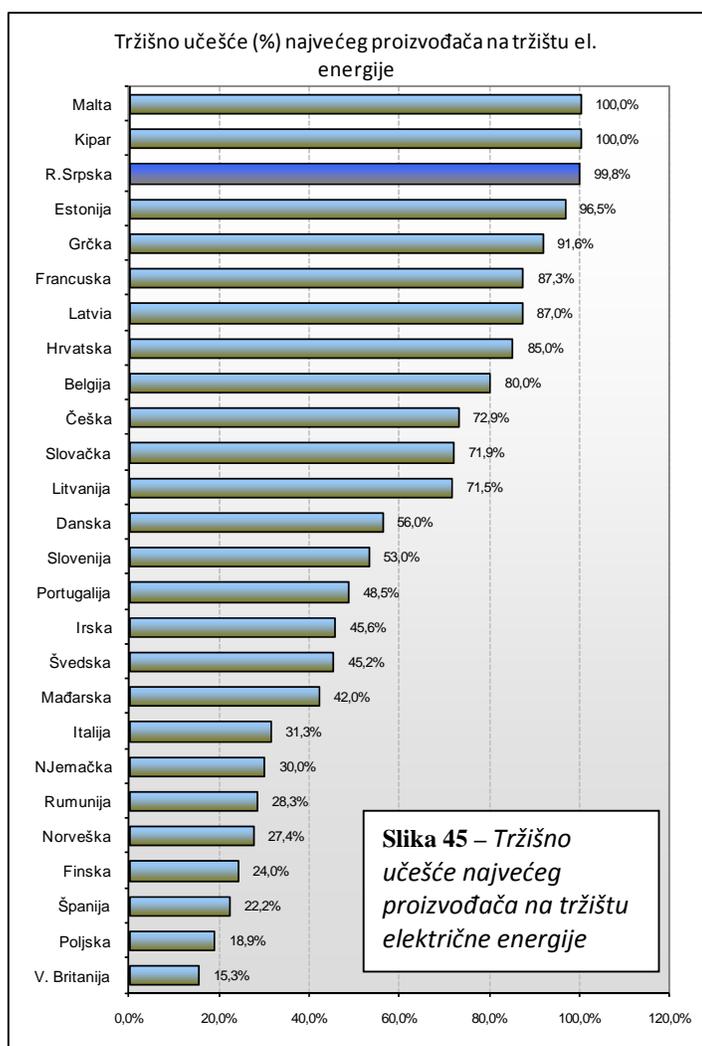
4.3 Veleprodajno tržište električne energije

Na veleprodajnom tržištu trguje se električnom energijom koja nije namijenjena za krajnju potrošnju već za dalju prodaju. Veleprodajno tržište, takođe, uključuje i sve forme prekogranične trgovine električnom energijom.

Kao učesnici na veleprodajnom tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini pojavljuju se proizvođači, trgovci i snabdjevači, a pod uslovom da su pribavili odgovarajuće dozvole za obavljanje djelatnosti koje izdaju regulatorne komisije u BiH u skladu sa svojim nadležnostima.

Pošto u Bosni i Hercegovini ne postoji trgovanje na "organizovanom tržištu" (berzi) trgovanje električnom energijom odvija se na "bilateralnom tržištu" na bazi bilateralnih ugovora.

4.3.1 Proizvođači

U Republici Srpskoj prisutna je jedna dominantna kompanija MH "Elektroprivreda Republike Srpske" - MP a.d. Trebinje u okviru koje posluju proizvođači električne energije kao zavisna pravna lica. Dio energije koju proizvode ova preduzeća u sistemu javne usluge, proporcionalno učešću u ukupnoj proizvodnji, odlazi na snabdijevanje tarifnih kupaca, a višak proizvedene energije kompanija MH "Elektroprivreda Republike Srpske" - MP a.d. Trebinje plasira na tržište na osnovu bilateralnih ugovora o kupoprodaji električne energije sa trgovcima ili snabdjevačima električnom energijom. Proizvodnja električne energije se najvećim dijelom odvija u pet elektrana: tri hidroelektrane ukupne instalisane snage 715 MW i dvije termoelektrane instalisane snage 600 MW. Pored toga u sastavu MH "Elektroprivreda Republike Srpske" - MP a.d. Trebinje posluju i četiri distributivne hidroelektrane ukupne snage 13,9 MW.

Prema važećim propisima u Republici Srpskoj, nezavisni proizvođač može sklopiti ugovor o prodaji električne energije sa snabdjevačem tarifnih kupaca ili sa korisnikom dozvole za trgovinu i snabdijevanje kupaca na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Na teritoriji Republike Srpske u 2010. godini su poslovala četiri nezavisna proizvođača u malim hidroelektranama (MHE "Divič", MHE "Štrpci", "Mala hidroelektrana Sućeska R-S-1", te krajem godine i MHE "Bistrica B-5a"). Trenutno ova preduzeća imaju zaključene kupoprodajne ugovore sa snabdjevačima tarifnih kupaca koji se nalaze u okviru distributivnih kompanija koje su nadležne za područje gdje se nalaze elektrane. Kupoprodajnim ugovorima koje su zaključile distributivne kompanije sa ovim nezavisnim proizvođačima su definisani uslovi prodaje i cijena električne energije. Pored proizvodnje u ovim elektranama koje su proizvedenu električnu energiju plasirale u mrežu, električnu energiju, ali za svoje potrebe, proizvodila je i "Energolinija" d.o.o. Zvornik.

U 2010. godini u Republici Srpskoj ostvarena ukupna proizvodnja, isporučena u mrežu, iznosila je 6.174,02 GWh, od čega je 6.159,06 ili 99,77% proizvedeno u 9 proizvodnih preduzeća (2 termoelektrane, 3 velike hidroelektrane i 4 male hidroelektrane) koji na tržištu ne nastupaju samostalno već u okviru MH "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje, korisnikom dozvole za trgovinu i snabdijevanje na teritoriji BiH i dozvole za međunarodnu trgovinu. Ostatak od 14,96 GWh proizveli su nezavisni proizvođači u 4 male hidroelektrane. Od ukupne proizvodnje, 3.632,45 GWh električne

energije je realizovano za tarifne kupce¹⁰ u Republici Srpskoj po regulisanim cijenama, a ostatak je realizovan na tržištu.

Dakle, ako posmatramo Republiku Srpsku, tržišno učešće najvećeg proizvođača električne energije iznosi 99,77 % što nas u rangu sa evropskim zemljama stavlja među zemlje sa visokim procentom učešća jednog dominantnog proizvođača na tržištu.

4.3.2 Trgovci

Trgovci električnom energijom su energetski subjekti, korisnici dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH koju izdaje Regulatorna komisija, odnosno dozvole za snabdijevanje drugog reda koju izdaje Komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i korisnici dozvole za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine koju izdaje Državna Regulatorna Komisija (DERK).

U 2010. godini korisnici dozvole za trgovinu i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji BiH obavljali su kupovinu i prodaju električne energije na unutrašnjem tržištu BiH, a na bazi unaprijed zaključenih bilateralnih ugovora sa proizvođačima u sastavu tri postojeće kompanije u BiH (MH ERS, EP BIH i EP HZ HB).

Ovi trgovci imaju istovremeno i pravo da na maloprodajnom tržištu snabdijevaju kvalifikovane kupce, međutim u dosadašnjem periodu u Republici Srpskoj nisu obavljali ove poslove, jer nije ni bilo kupaca koji su iskazali interes da se snabdijevaju na otvorenom tržištu.

4.3.3 Cijene električne energije na veleprodajnom tržištu

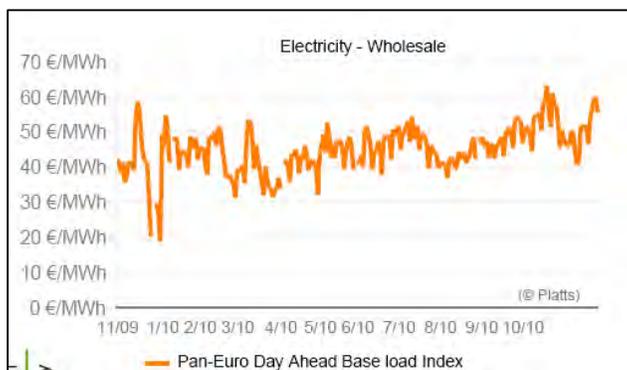
- **Organizovano tržište - BERZA**
- **Bilateralni trgovački ugovori**

Kako je već spomenuto u Bosni i Hercegovini ne postoji trgovanje na "organizovanom tržištu" (berzi) već se trgovanje električnom energijom odvija na "bilateralnom tržištu" na bazi

bilateralnih ugovora koje sklapaju trgovci sa proizvođačima (uglavnom sa tri elektroprivrede) ili sa drugim trgovcima. Prema informaciji Nezavisnog operatora sistema u BiH, kada su u pitanju trgovačke kompanije, najveći obim trgovanja je ostvarila kompanija "EFT" d.o.o. Trebinje.

U 2010. godini na veleprodajnom tržištu na svim evropskim berzama primjetna je relativna stabilnost cijena električne energije uz očekivane oscilacije, bez drastičnih poremećaja koji su npr. bili karakteristični u 2008. godini. Cijena električne energije ("bazne") u 2010. godini uglavnom se kretala između 40 i 50 €/MWh.

Slika 46, koja je preuzeta sa internet stranice Evropske komisije (<http://ec.europa.eu/energy/observatory/emos/emosen.hmt>), a koju dnevno objavljuje "EMOS" (Energy Markets Observation System), daje objedinjen trend kretanja veleprodajnih cijena električne energije na evropskim berzama (Day ahead Base Load), od novembra 2009. godine pa zaključno sa početkom decembra 2010. godine.

Slika 46 – Trend kretanja veleprodajnih cijena električne energije na evropskim berzama

¹⁰ Potrošnja tarifnih kupaca uvećana za distributivne gubitke

Kada je u pitanju cijena električne energije koju su proizvođači električne energije, koji posluju u sastavu Mješovitog Holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje, ostvarili na tržištu nakon podmirjenja potreba tarifnih kupaca u Republici Srpskoj u 2010. godini, ona je u prosjeku iznosila 35,4 €/MWh.

4.4 Maloprodajno tržište električne energije

4.4.1 Snabdjevači

U 2010. godini kao i prethodnih godina, djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca u Republici Srpskoj u potpunosti se odvijala unutar elektroprivredne kompanije Mješoviti Holding "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje.

Snabdjevači električnom energijom su subjekti koji vrše djelatnost snabdijevanja. Snabdijevanje električnom energijom vrši se u skladu sa Opštim uslovima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom, Tarifnim sistemom za prodaju električne energije u Republici Srpskoj i ugovorom koji zaključuju snabdjevač i kupac.

U Republici Srpskoj postoje dvije kategorije snabdjevača električnom energijom:

- snabdjevači nekvalifikovanih (tarifnih) kupaca i
- snabdjevači kvalifikovanih kupaca.

Snabdjevači nekvalifikovanih (tarifnih) kupaca u RS su korisnici dozvole za snabdijevanje tarifnih kupaca koju izdaje Regulatorna komisija i koji električnu energiju za krajnje kupce dobavljaju i isporučuju na regulisan način.

Na teritoriji RS djeluje pet preduzeća iz sastava Mješovitog Holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje koja posjeduju dozvolu za snabdijevanje tarifnih kupaca, a koja su ujedno i operatori distributivnog sistema na tom području. Pojedinačni udio svakog od njih na tržištu RS detaljnije je opisan u dijelu B 1.4 ovog izvještaja.

Snabdjevači kvalifikovanih kupaca su korisnici dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji Bosne i Hercegovine koju izdaje Regulatorna komisija, kao i korisnici dozvole za snabdijevanje drugog reda koju izdaje Komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK). Ove dozvole podrazumijevaju prodaju uključujući i preprodaju električne energije. Na internet stranici Regulatorne komisije, u okviru registra dozvola, dostupni su podaci o izdatim dozvolama za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH.

Na teritoriji Republike Srpske, korisnici ovih dozvola uglavnom su se bavili trgovinom ali ne i snabdijevanjem kvalifikovanih kupaca električnom energijom. Razlog za to je i činjenica da nijedan kupac sa teritorije Republike Srpske nije pokazao interes da se snabdijeva na tržištu, već su koristili svoje pravo da se u prelaznom periodu mogu snabdijevati i kao tarifni kupci po regulisanim cijenama.

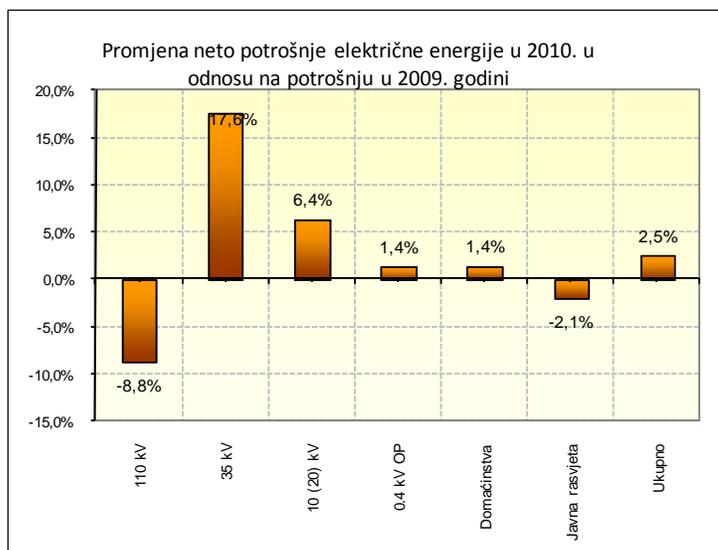
4.4.2 Kupci

Regulatorna komisija u okviru svojih nadležnosti, putem podzakonskih akata, postepeno uspostavlja regulatorni okvir za otvaranje tržišta u Republici Srpskoj. Pravilnikom o sticanju statusa kvalifikovanog kupca od septembra 2006. godine propisani su uslovi, kriterijumi i postupak za sticanje statusa kvalifikovanog kupca, te uređena prava i obaveze kvalifikovanih kupaca i snabdjevača kvalifikovanih kupaca. Ovim pravilnikom je omogućeno da zaživi maloprodajno tržište električne energije koje se do tada, kada su kupci u pitanju, zasnivalo na prodaji električne energije isključivo nekvalifikovanim ili tarifnim kupcima po regulisanim cijenama koje utvrđuje Regulatorna komisija u skladu sa usvojenom metodologijom.

Pravilnikom o sticanju statusa kvalifikovanog kupca i propisanom dinamikom otvaranja tržišta od 1. januara 2008. godine svi kupci, osim kupaca iz kategorije domaćinstva imaju taj status. U prelaznom periodu otvaranja tržišta, kvalifikovani kupac ima pravo izbora načina snabdijevanja i pravo da se

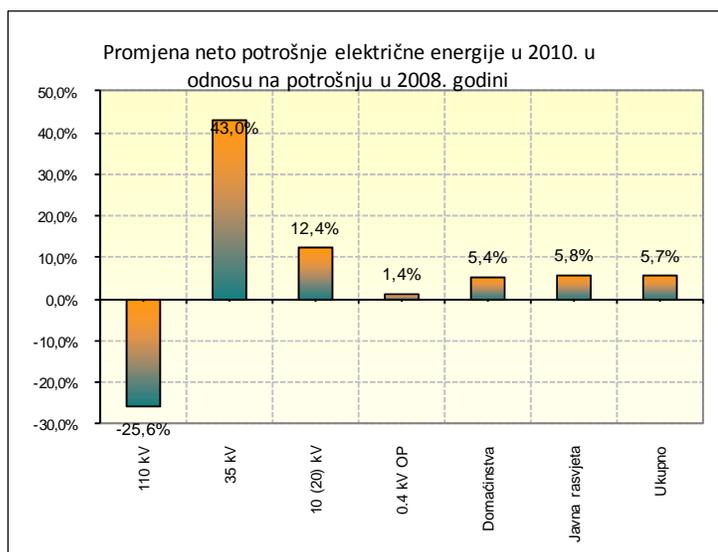
ponovo snabdijeva kao tarifni kupac ukoliko je prethodno koristio pravo izbora i bio snabdijevan kao kvalifikovani kupac. Prelazni period traje do 01.01.2012. godine.

Od momenta otvaranja tržišta, pa ni u 2010. godini, nijedan kupac u Republici Srpskoj nije iskoristio mogućnost kupovine električne energije na tržištu, te se još uvijek svi kvalifikovani kupci snabdijevaju kao tarifni u skladu sa odredbama pravilnika koji im je to pravo omogućio u toku trajanja prelaznog perioda.

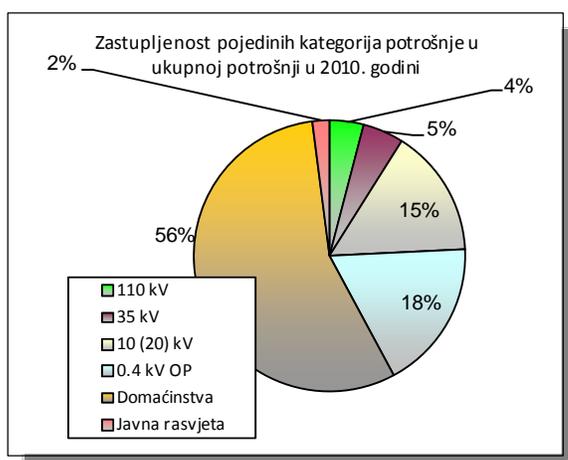
Slika 47 – Promjena neto potrošnje el. energije u 2010. u odnosu na potrošnju u 2009.

Slika 47 daje grafički prikaz promjene neto potrošnje električne energije u 2010. godini u odnosu na 2009. godinu po kategorijama potrošnje. Značajan pad (-8,8%) potrošnje električne energije nastavljen je i dalje kod kupaca koji su priključeni na 110 kV naponskom nivou.

Slika 48 - Promjena neto potrošnje električne energije u 2010. u odnosu na potrošnju u 2008.

Slika 48 daje grafički prikaz promjene neto potrošnje električne energije u 2010. godini u odnosu na 2008. godinu po kategorijama potrošnje. Povećanje ukupne neto potrošnje u ovom periodu iznosi 5,7% i uglavnom je rezultiralo značajnim povećanjem potrošnje na 35 kV naponskom nivou.

Na slici 49 prikazana je zastupljenost pojedinih kategorija potrošnje u ukupnoj potrošnji električne energije, pri čemu je evidentno da je učešće domaćinstava u ukupnoj potrošnji još uvijek na vrlo visokom nivou u odnosu na industrijski razvijene zemlje.

Slika 49 – Zastupljenost pojedinih kategorija potrošnje u ukupnoj potrošnji u 2010. godini

4.5 Prosječna cijena električne energije u Republici Srpskoj

4.5.1 Cijena korišćenja distributivne mreže prema metodologiji Eurostata

U skladu sa svojim nadležnostima i utvrđenom Metodologijom, a na zahtjev distributivnih kompanija, Regulatorna komisija je utvrdila tarifne stavove za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj: prvi put u martu 2006. godine, drugi put u decembru 2007. godine i treći put u decembru 2009. godine (koje se primjenjuju od 1. januara 2010. godine). Tarifni stavovi za korisnike distributivne mreže, utvrđeni na bazi opravdanih troškova i alocirani na krajnje kupce na način da svaki kupac plaća onu cijenu koja se odnosi na troškove koje on prouzrokuje sistemu, su objavljeni na internet stranici Regulatorne komisije i važe za kvalifikovane kupce električne energije. U tabeli 24 prikazana je cijena korišćenja distributivne mreže od 2007. do 2010. godine za krajnjeg kupca iz kategorije "industrija", izračunata prema staroj metodologiji Eurostata.

Prosječna cijena korišćenja mreže za krajnjeg kupca iz kategorije "industrija" (Ie-2000 MWh)					
godina	potrošnja kWh	za snagu KM	za energiju KM	ukupno KM	prosječna cijena mreže pf/kWh
2007	2.000.000	40.608	8.250	48.858	2,44
2008/2009	2.000.000	33.342	25.896	59.238	2,96
2010	2.000.000	36.755	26.028	62.783	3,14

Tabela 24 – Prosječna cijena korišćenja distributivne mreže za krajnjeg kupca iz kategorije "industrija"

Utvrđeni tarifni stavovi za korisnike distributivnih sistema ugrađeni su dalje u cijenu za snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom u Republici Srpskoj za sve kategorije potrošnje, osim za kupce iz kategorije "ostala potrošnja" na niskom naponu kojima se obračunska snaga ne utvrđuje mjerenjem i kupce iz kategorije "domaćinstva", jer između njih još uvijek postoji unakrsno subvencionisanje, koje Regulatorna komisija nastoji postepeno da eliminiše.

Prema utvrđenim tarifnim stavovima za korisnike distributivnih sistema, primjenom metodologije Eurostata, cijene koje bi plaćao standardni potrošač iz kategorije "domaćinstva" da nije subvencionisan, prikazane su u tabeli 25.

Prosječna cijena korišćenja mreže za krajnjeg kupca iz kategorije "domaćinstva" (Dc -3500 kWh godišnja potrošnja od čega 1300 kWh noću)						
	godina	kWh	za snagu KM	za energiju KM	ukupno KM	prosječna cijena mreže pf/kWh
jednotarifno	2007	3500	68,71	143,85	212,6	6,07
	2008/2009	3500	73,85	162,75	236,6	6,76
	2010	3500	86,63	167,13	253,8	7,25
dvotarifno	2007	3500	108,26	146,32	254,6	7,27
	2008/2009	3500	116,38	159,67	276,0	7,89
	2010	3500	136,51	200,55	337,1	9,63

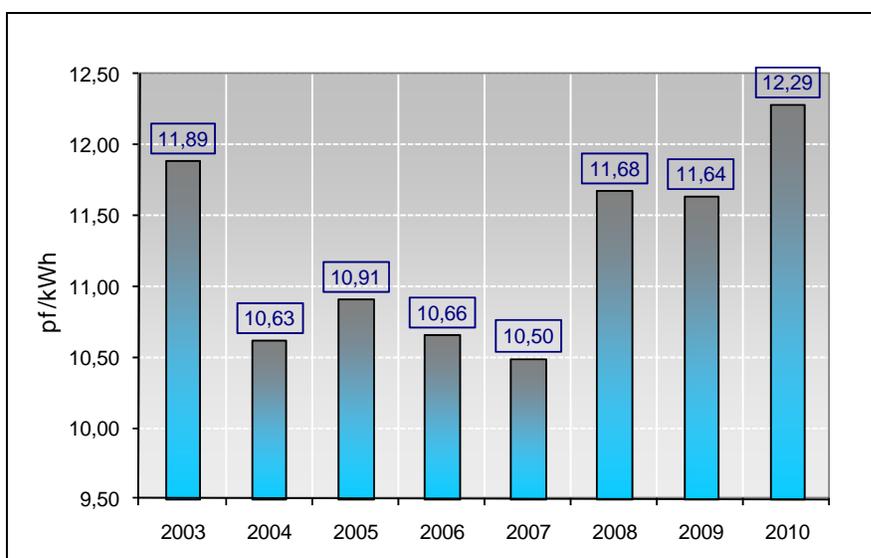
Tabela 25 – Prosječna cijena korišćenja distributivne mreže za krajnjeg kupca iz kategorije "domaćinstva"

4.5.2 Kretanje prosječnih cijena električne energije za krajnje kupce u Republici Srpskoj

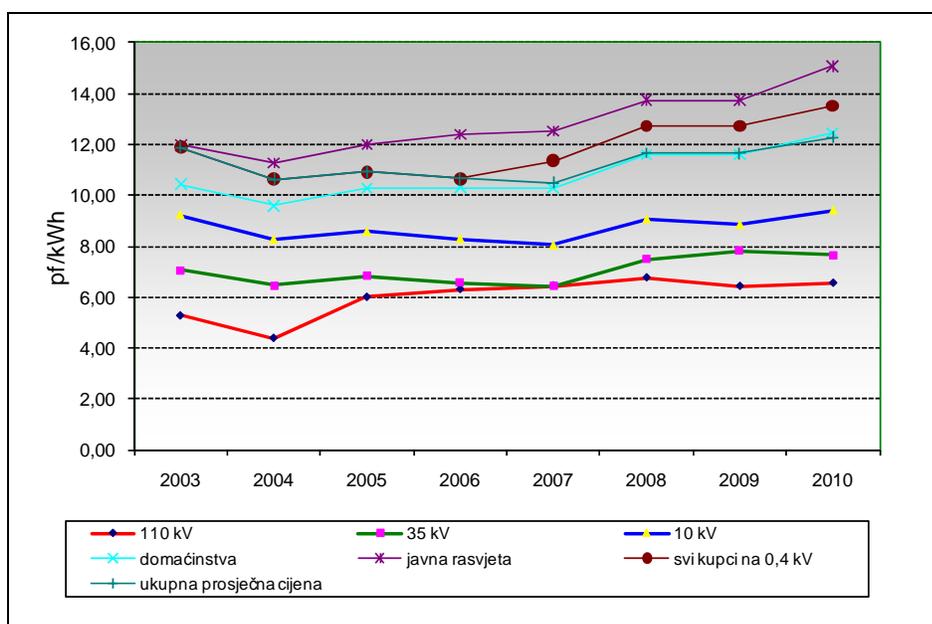
U tabeli 26 i na slikama 50 i 51 prikazano je kretanje ostvarenih prosječnih cijena kategorija potrošnje i tarifnih grupa krajnjih kupaca u Republici Srpskoj za period od 2003. do 2010. godine.

Kategorija - naponski nivo	Prosječna ostvarena cijena (pf/kWh)								
	tarifna grupa	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
110 kV		5,26	4,39	5,99	6,30	6,44	6,75	6,42	6,54
35 kV		7,04	6,46	6,83	6,55	6,42	7,48	7,83	7,64
10 kV		9,22	8,27	8,57	8,30	8,05	9,05	8,84	9,39
0,4kV-ostala potrošnja	I TG	13,56	12,48	12,85	12,17	11,59	12,58	12,57	13,35
	II TG	23,99	22,32	20,53	18,14	16,16	18,78	18,76	18,74
	III TG	23,44	21,67	20,54	18,18	16,93	18,13	18,15	19,29
	VI TG			11,01	10,61	10,97	12,66	12,72	13,46
	VII TG			12,64	9,78	9,84	11,05	10,78	11,57
0,4 kV – domaćinstva	I TG	10,94	9,98	10,49	10,41	10,41	11,80	11,77	12,63
	II TG	8,95	8,82	9,85	10,05	9,95	10,97	11,04	11,91
	III TG	33,79							
domaćinstva		10,43	9,59	10,28	10,31	10,29	11,60	11,61	12,46
domaćinstva -VS		11,90	11,04	12,01	12,09	11,99	12,84	12,77	13,79
domaćinstva -NS		8,65	7,82	8,19	8,26	8,28	10,15	10,18	10,94
javna rasvjeta		11,99	11,27	12,00	12,39	12,53	13,74	13,74	15,08
svi kupci na 0,4 kV		11,89	10,63	10,91	10,66	11,36	12,73	12,73	13,53
ukupna prosječna cijena		11,89	10,63	10,91	10,66	10,50	11,68	11,64	12,29

Tabela 26 - Trend promjene prosječnih cijena električne energije 2003 - 2010. u RS

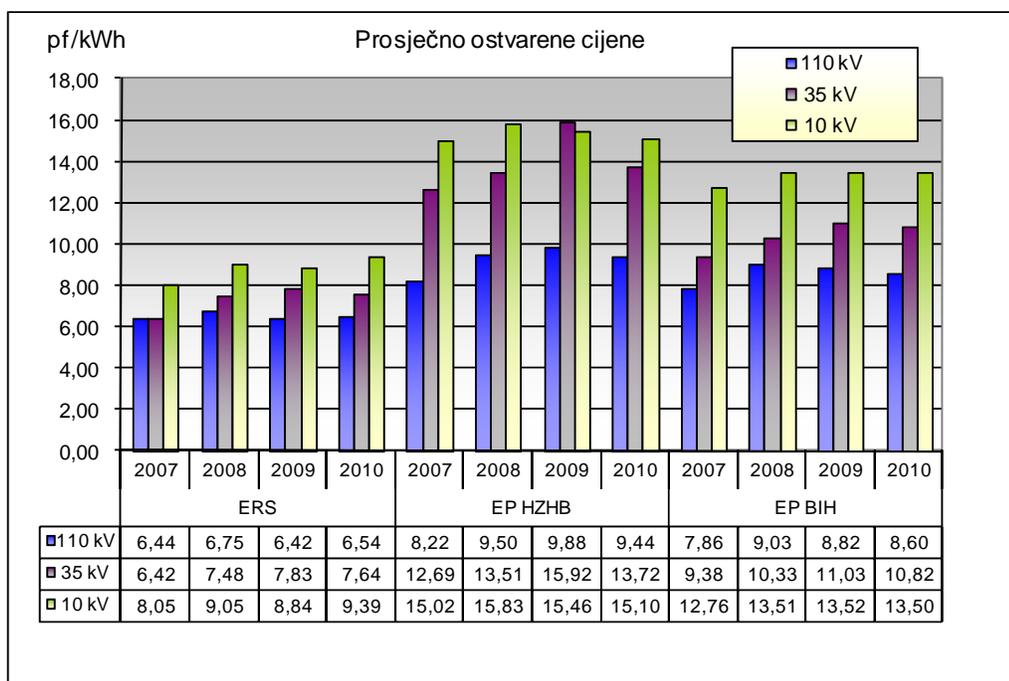
Slika 50 - Prosječno ostvarena ukupna cijena električne energije u RS

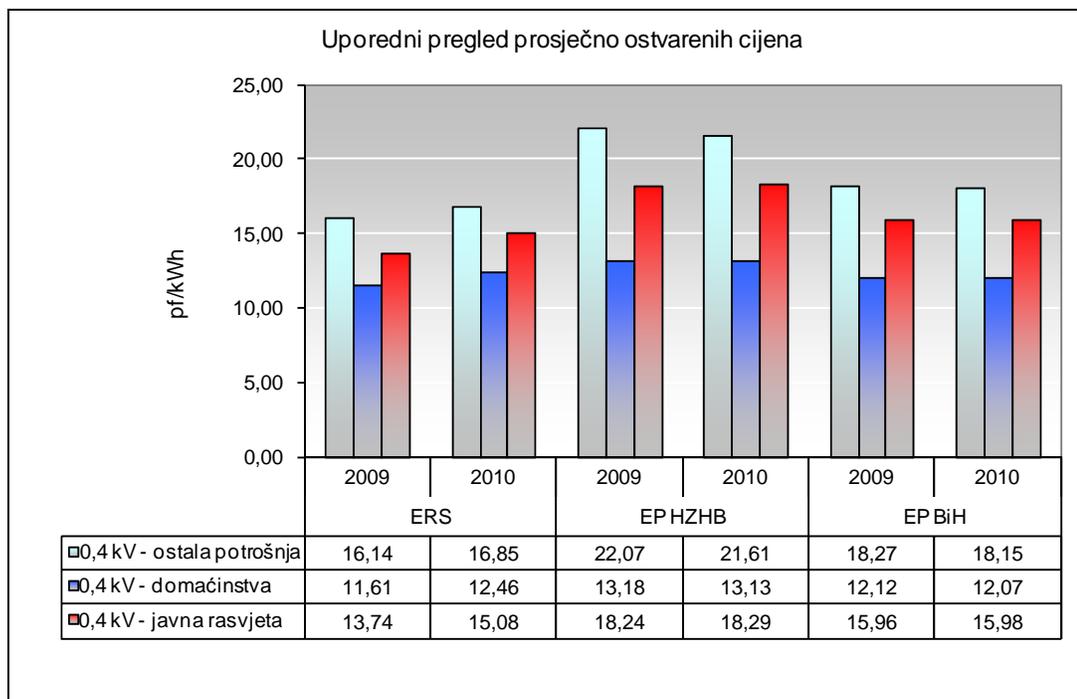
Slika 51 – Kretanje cijene po godinama

4.5.3 Prosječne cijene električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini

Na slikama 52 i 53 date su uporedno ostvarene prosječne cijene električne energije u Republici Srpskoj i Federaciji BiH po kategorijama potrošnje.

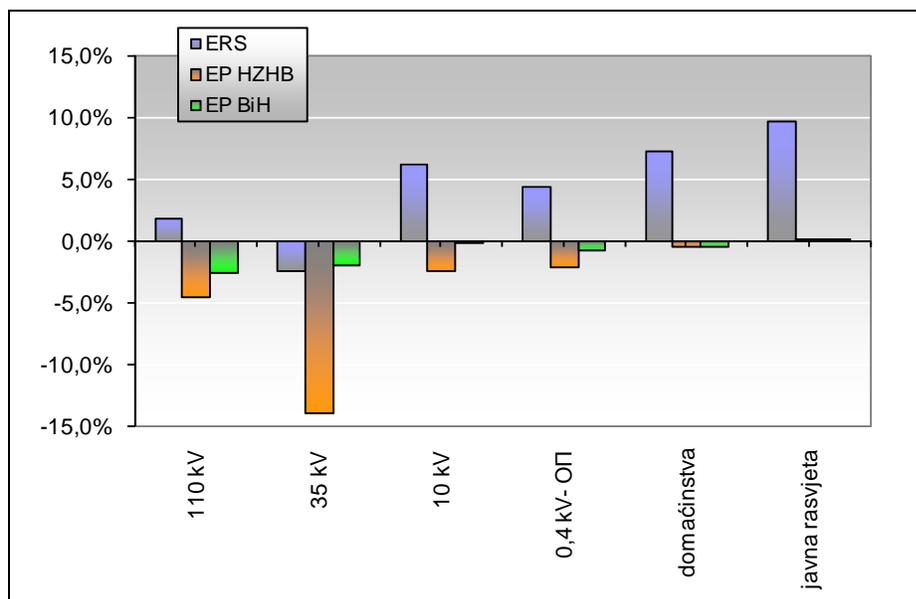

Slika 52 - Uporedne prosječne cijene električne energije u BiH za period 2007 -2010.

Slika 53 – Uporedni pregled prosječno ostvarenih cijena

Na slici 54 dat je uporedni prikaz promjena prosječno ostvarenih cijena električne energije po kategorijama potrošnje u 2010. u odnosu na 2009. godinu za tri elektroprivredne kompanije u Bosni i Hercegovini.

Slika 54 – Promjena prosječno ostvarenih cijena električne energije u 2010. godini u odnosu na 2009. godinu

4.6 Uporedni podaci o cijenama električne energije u Republici Srpskoj i okruženju za standardnog kupca

4.6.1 Novi pristup obradi podataka i prezentaciji cijena električne energije

Prikupljanje i obrada statističkih podataka o cijenama električne energije definisano je Direktivom 90/377/EEC od 29. juna 1990. godine. Evropska komisija je usvojila jednu jedinstvenu metodologiju statističke obrade podataka iz oblasti proizvodnje, potrošnje, cijena i razmjene (uvoz-izvoz) električne energije. Razvojem tržišta električne energije javila se potreba za inoviranjem Direktive 90/377/EEC, na način da uticaj tržišnih sudionika bude uzet u obzir kod izvještavanja o prosječnim cijenama za pojedine grupe potrošača. Statistička obrada prosječnih cijena električne energije u skladu sa metodologijom Eurostata radi se za dvije osnovne kategorije potrošača i to za domaćinstva i industriju. Unutar ove dvije grupe, potrošači su grupisani u nekoliko karakterističnih grupa u zavisnosti od godišnje potrošnje i maksimalne snage. U junu 2007. godine Komisija EU je usvojila izmjenu metodologije za prikupljanje ovih podataka. Suština nove metodologije je u sljedećem:

- Cijene treba da predstavljaju prosjek za posljednje polugodište,
- Tipični standardni potrošač zamijenjen je potrošnjom u bandu,
- U cijeni električne energije treba posebno iskazati troškove energije i snabdijevanja, te troškove mreže i
- Cijene ne sadrže porez na dodatnu vrijednost, a uključuju rad agencija, obavezan otkup električne energije, vođenje evidencije o ugovorima i akcize.

Cijene električne energije - DOMAĆINSTVA

Za razliku od načina prikupljanja podataka o cijenama za industrijske potrošače koji je propisan direktivom 90/377/EEC i kroz novu metodologiju inoviran, grupisanje podataka o cijenama električne energije za domaćinstva je bazirano na dobrovoljnom sporazumu država članica EU-a, po kome su grupe potrošača u domaćinstvu od Da do De definisane godišnjom potrošnjom, a što je dato u tabeli 27.

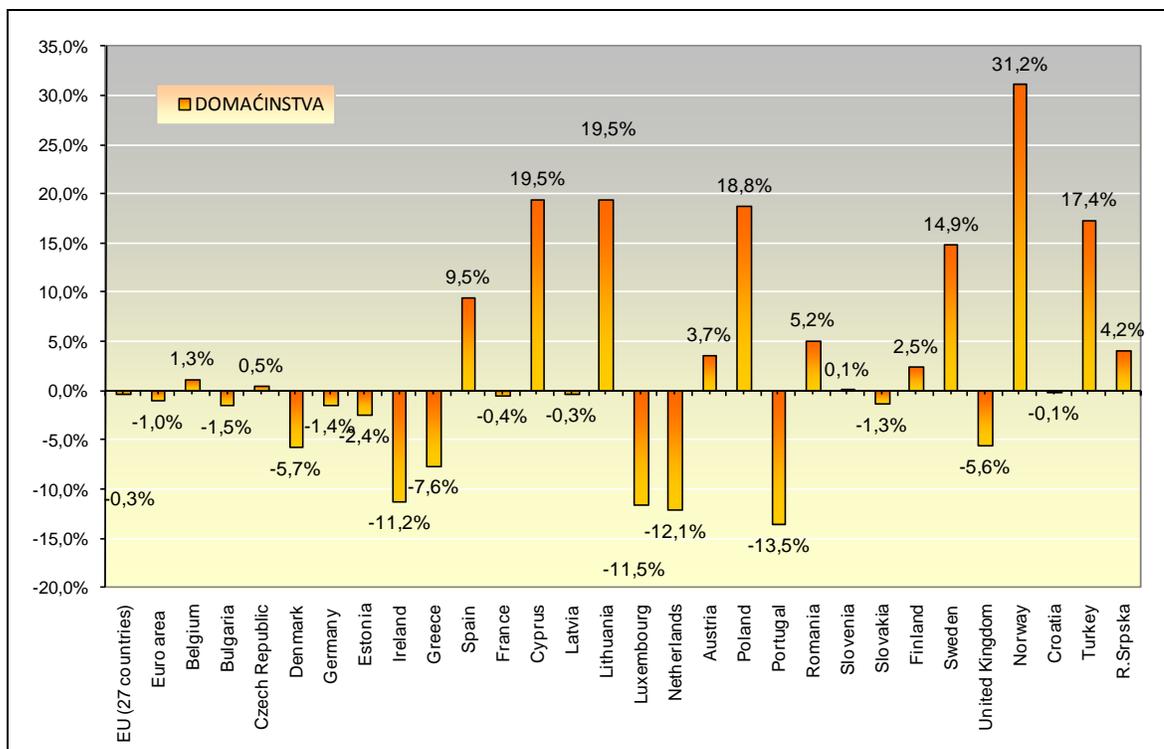
Da	(<1000 kWh)	Period izvještavanja:
Db	(1000 <2500 kWh)	H1 - prvo polugodište tekuće godine (januar-jun)
Dc	(2500 <5000 kWh)	H2 - drugo polugodište tekuće godine (jul-decembar)
Dd	(5000 <15000 kWh)	
De	(>= 15000 kWh)	

Tabela 27 - Karakteristične grupe kupaca električne energije "domaćinstva"

Cijene za domaćinstva treba da predstavljaju ukupnu prosječnu cijenu, uvažavajući i tržišni udio snabdijevanja električnom energijom, tamo gdje je tržišni faktor prisutan kod snabdijevanja krajnjih potrošača u domaćinstvu. Kako tržište u BiH za ovu kategoriju kupaca još uvijek nije otvoreno to se prezentirani obračun cijena i analize zasniva na regulisanim cijenama.

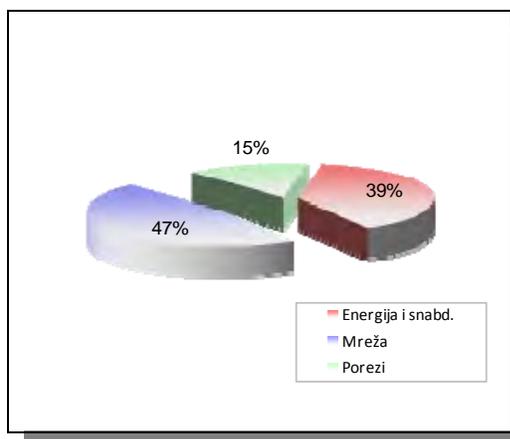
Na slici 55 prikazana je promjena cijene za krajnje kupce iz kategorije domaćinstva u prvom polugodištu 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine. Cijene su bez poreza i za standardnog potrošača u domaćinstvu (Dc) sa godišnjom potrošnjom između 2500 i 5000 kWh.¹¹

¹¹ Izvor: Eurostat

Slika 55 - Promjena prosječne cijene električne energije u "domaćinstvima" u prvom polugodištu 2010. u odnosu na isti period 2009.

Struktura cijene za prosječnog potrošača u domaćinstvu koji troši između 2500 i 5000 kWh godišnje data je na slici 56.

Slika 56 - Struktura prosječne cijene za domaćinstva u RS koja troše između 2500 i 5000 kWh izražena u procentima

Cijena električne energije - INDUSTRIJA

Nova metodologija, na kojoj Eurostat zasniva prikupljanje podataka o cijenama za krajnje kupce u industriji i koja je stupila na snagu u junu 2007. godine, bazira se na podacima za nekoliko kategorija industrijskih kupaca svrstanih u grupe (band) u zavisnosti od potrošnje.

la	< 20 MWh
lb	20 < 500 MWh
lc	500 < 2000 MWh
ld	2000 < 20.000 MWh
le	20.000 < 70.000 MWh
lf	70.000 < 150.000 MWh

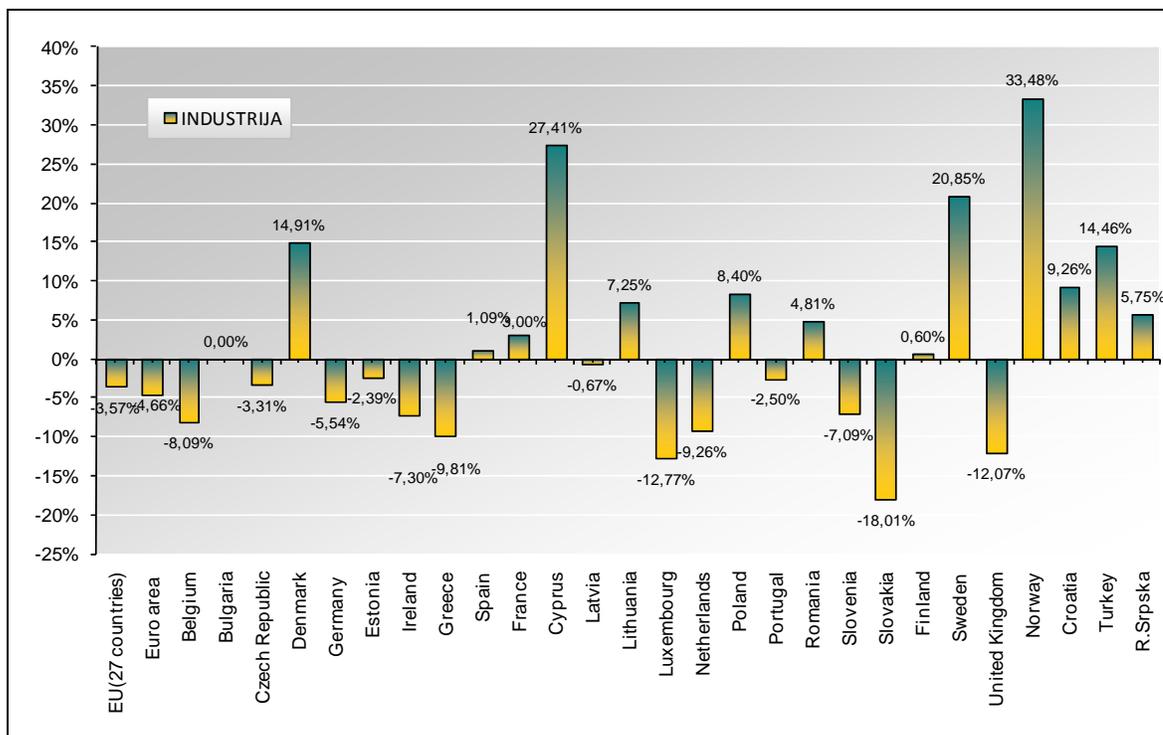
Period izvještavanja:

H1 - prvo polugodište tekuće godine (januar - jun)

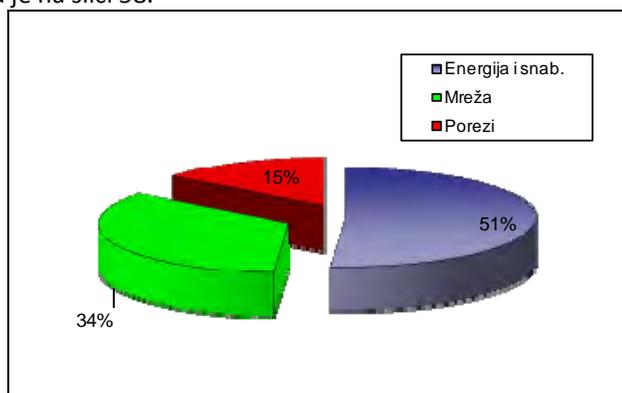
H2 - drugo polugodište tekuće godine (jul - decembar)

Tabela 28 - Karakteristične grupe kupaca električne energije "industrija"

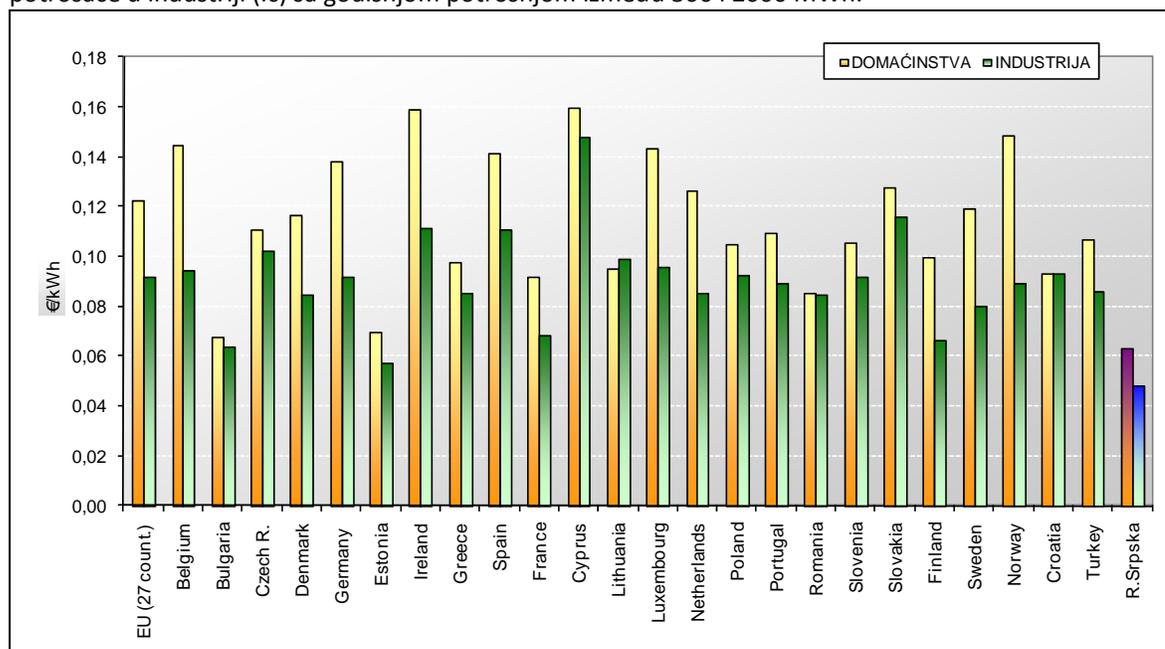
Na slici 57 prikazana je promjena cijene za krajnje potrošače iz kategorije "industrija" u drugom odnosu na prvo polugodište 2008. godine za lc grupu potrošača koji troše između 500 i 2000 MWh godišnje.

Slika 57 - Promjena prosječne cijene električne energije u "industriji" u prvom polugodištu 2010. u odnosu na isti period 2009. godine

Struktura cijene u Republici Srpskoj za karakterističnog potrošača u industriji koji je priključen na 10 kV naponski nivo prikazana je na slici 58.

Slika 58 - Struktura prosječne cijene za industrijskog potrošača u RS

Na slici 59 uporedno su prikazane cijene električne energije za prvo polugodište 2010. godine, bez poreza, a za potrošače u domaćinstvu (Dc) sa godišnjom potrošnjom između 2500 i 5000 kWh i potrošače u industriji (Ic) sa godišnjom potrošnjom između 500 i 2000 MWh.¹²

Slika 59 - Uporedni prikaz cijena za standardnog industrijskog potrošača (Ic) i standardnog potrošača u domaćinstvu (Dc)

4.6.2 Cijene električne energije u RS i okruženju - stara metodologija obrade podataka

U ovom dijelu izvještaja se daju podaci za 2010. godinu obrađeni po staroj metodologiji Eurostata koja je bila u primjeni do 31. decembra 2007. godine. S obzirom da su podaci o cijenama električne energije zasnovani na novoj metodologiji obrade podataka teško dostupni za većinu zemalja iz neposrednog okruženja, a kako su upravo ove zemlje zbog svojih specifičnosti i činjenice da pripadaju Energetskoj zajednici kao i BiH za nas realniji pokazatelj, u ovom dijelu izvještaja je prezentovana analiza cijena za karakteristične potrošače u domaćinstvu i industriji po "staroj" metodologiji.

Domaćinstva - kategorija kupaca električne energije

Za staru metodologiju je karakteristično da definiše nekoliko grupa kupaca za kategoriju domaćinstva prikazanih u tabeli 29.

Standardan potrošač u domaćinstvu po staroj metodologiji Eurostata	Godišnja potrošnja	
	Ukupno	Od čega noću
Da	600 kWh	
Db	1200 kWh	
Dc	3500 kWh	1300 kWh
Dd	7500 kWh	2500 kWh
De	20000 kWh	15000 kWh

Uporedni podaci se uobičajeno daju za domaćinstvo kategorije Dc za koju je karakteristična godišnja potrošnja od 3500 kWh, od čega 1300 kWh noću, uz pretpostavku podjednake potrošnje u višoj i nižoj sezoni.

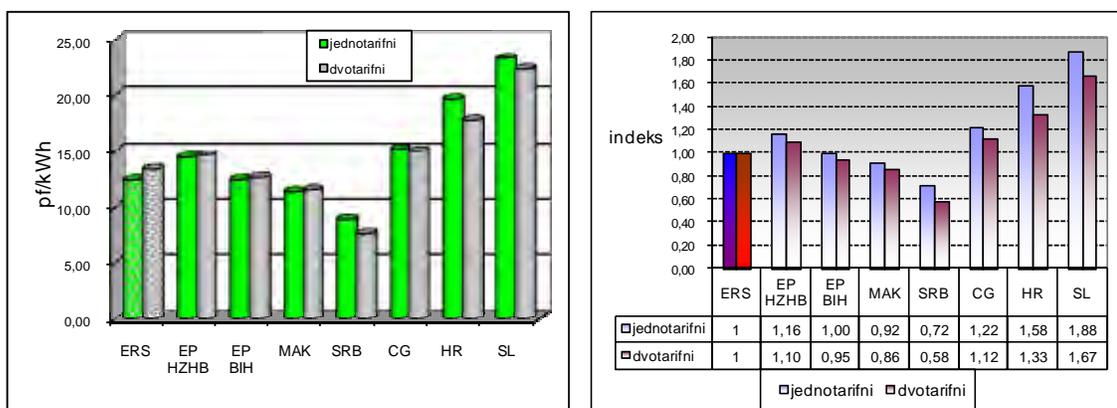
Tabela 29 - Karakteristične grupe kupaca električne energije iz kategorije "domaćinstava"

¹² Ic: Izvor Eurostat (Cijena za industrijskog kupca u RS je prosječna ostvarena cijena za potrošače priključene na 10 kV naponski nivo)

U tabeli 30 i na slici 60 dat je uporedni pregled prosječne cijene električne energije za karakterističnog kupca iz kategorije domaćinstva (Dc) u Republici Srpskoj i u zemljama iz okruženja. Za obračun prosječne cijene u Republici Srpskoj i u zemljama okruženja za standardnog potrošača električne energije, korišćeni su tarifni stavovi za nekvalifikovane kupce električne energije iz kategorije "domaćinstva" koji su bili važeći na dan 20. novembar 2010. godine (tarifni stavovi u zemljama iz okruženja preračunati po važećem kursu na isti dan).

Domaćinstva		ERS	EP HZHB	EP BIH	MAK	SRB	CG	HR	SL
jednotarifni	Cijena pf/kWh	12,41	14,43	12,43	11,36	8,94	15,20	19,62	23,27
	indeks	1	1,16	1,00	0,92	0,72	1,22	1,58	1,88
dvotarifni	Cijena pf/kWh	13,36	14,64	12,63	11,53	7,70	14,99	17,77	22,27
	indeks	1	1,10	0,95	0,86	0,58	1,12	1,33	1,67

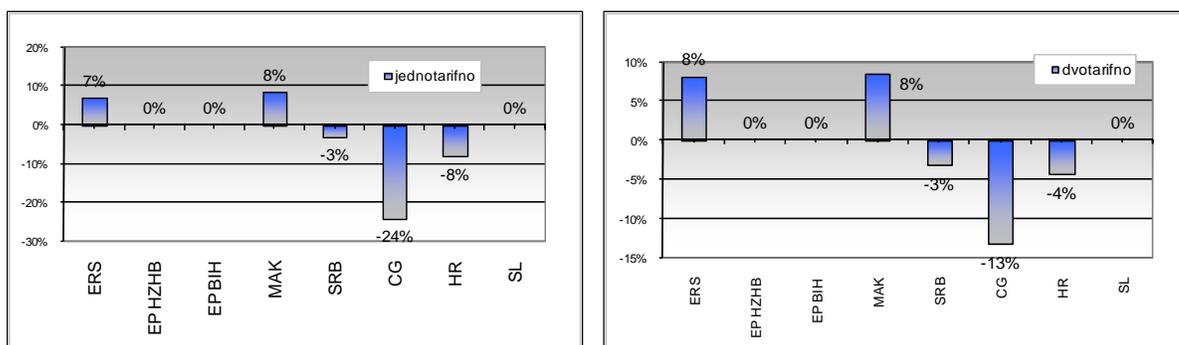
Tabela 30 – Uporedni pregled prosječnih cijena za karakterističnog kupca Dc po staroj metodologiji Eurostata

Slika 60 - Uporedni pregled prosječne cijene u pf/kWh za jednotarifno i dvotarifno mjerenje za standardnog potrošača Dc 3500 (1300 noću; Zima - ljeto u odnosu 50:50)¹³

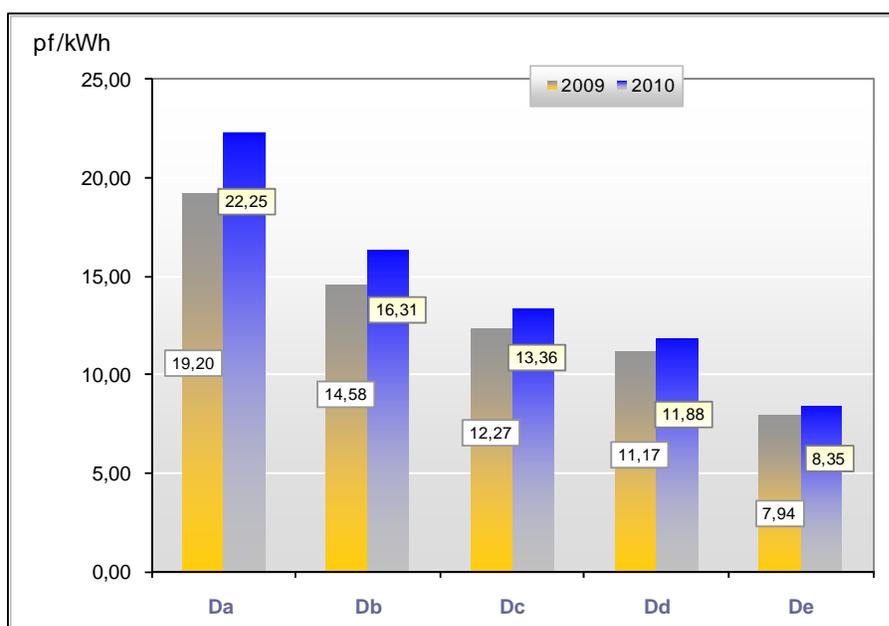
Na slici 61 prikazana je promjena prosječne cijene za jednotarifno i dvotarifno mjerenje za standardnog potrošača Dc 3500 (1300 noću) u novembru 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine.

¹³ Za obračun prosječne cijene u zemljama okruženja za standardnog potrošača električne energije korišćeni su tarifni stavovi za nekvalifikovane kupce električne energije iz kategorije "domaćinstva" koji su bili važeći na dan 20.11.2010, a objavljeni na internet stranici regulatora ili elektrodistributivnih preduzeća u posmatranim zemljama.

Slika 61 - Promjena prosječne cijene za jednotarifno i dvotarifno mjerenje za standardnog potrošača Dc 3500 (1300 noću) u novembru 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine

Na slici 62 date su prosječne cijene bez poreza (PDV) za ostale standardne grupe potrošača iz kategorije domaćinstva, a na način kako ih u zavisnosti od godišnje potrošnje grupiše stara metodologija Eurostata.

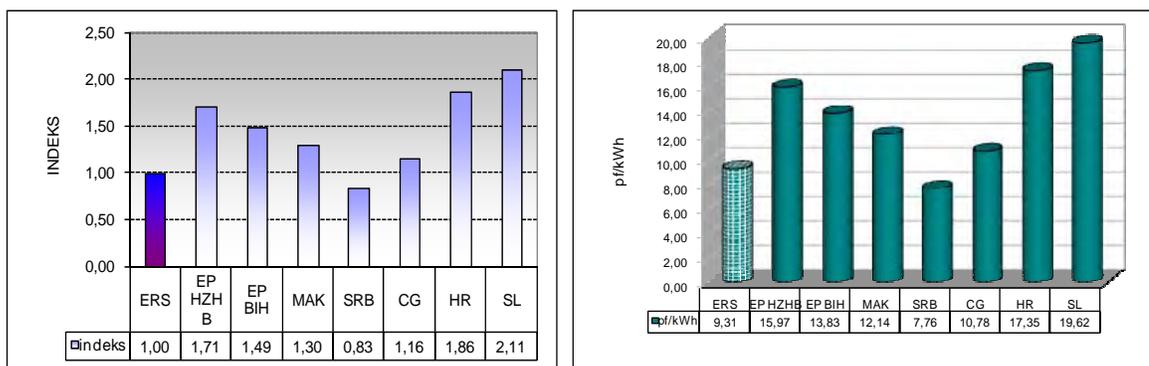
Slika 62 - Uporedni prikaz prosječnih cijena za 2009. i 2010. za grupe potrošača iz kategorije domaćinstva

Industrija - kategorija kupaca električne energije

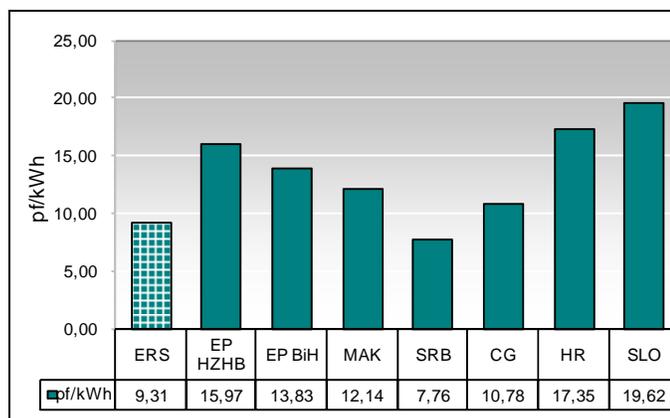
Stara metodologija Eurostata definiše nekoliko karakterističnih kupaca za industrijske kupce. Uporedni podaci se uobičajeno daju za industrijskog kupca kategorije Ie za koju je karakteristična godišnja potrošnja od 2000 MWh i maksimalna snaga 500 kW. U tabeli 31 i na slici 63 dat je uporedni pregled prosječnih cijena za potrošača u industriji u RS i u zemljama iz okruženja. Cijene su rađene na bazi važećih tarifnih stavova na dan 20. novembar 2010. godine za potrošače na 10 kV naponskom nivou (valute zemalja iz okruženja preračunate po važećem kursu na isti dan).

Industrija	ERS	EP HZHB	EP BIH	MAK	SRB	CG	HR	SL
Cijene (pf/kWh)	9,31	15,97	13,83	12,14	7,76	10,78	17,35	19,62
indeks	1,00	1,71	1,49	1,30	0,83	1,16	1,86	2,11

Tabela 31 – Usporedni pregled prosječnih cijena za potrošača u industriji u RS i u zemljama iz okruženja

Slika 63 - Cijena električne energije za industrijskog kupca u pf/kWh

Slika 64 - Promjena prosječne cijene u industriji nov 2010/nov 2009

4.7 Tržište prirodnog gasa

Sve djelatnosti definisane Zakonom o gasu u Republici Srpskoj, a to su: proizvodnja, transport, distribucija, skladištenje, snabdijevanje i trgovina prirodnim gasom su djelatnosti od opšteg interesa.

U Republici Srpskoj, u sektoru prirodnog gasa, učestvuju tri energetska subjekta i to:

- "Gas Promet" a.d., Istočno Sarajevo - Pale
- "Sarajevo-gas" a.d., Istočno Sarajevo i
- A.D. "Zvornik-stan", Zvornik.

Republika Srpska nema proizvodnju prirodnog gasa tako da se snabdijevanje u potpunosti bazira na uvozu.

Postoje dugoročni ugovori o transportu prirodnog gasa sa sljedećim inostranim partnerima: Sa "Molom" o transportu prirodnog gasa preko Mađarske za 600 M Nm³ godišnje do 2018. godine i sa JP "Srbijagas"-om o transportu prirodnog gasa preko Srbije do 2017. godine. Preduzeće "Energoinvest" je sa "Gaseksportom" iz Ruske Federacije 1997. godine potpisalo ugovor o isporuci prirodnog gasa za cijelu

Bosnu i Hercegovinu pod uslovom otplate duga za isporuku gasa u 1996. godini. To je ujedno i bio razlog zbog kojeg je "Gaseksport" insistirao da "Energoinvest" i dalje bude strana u ugovoru o isporuci gasa.

Proces nabavke gasa počinje određivanjem potrebnih količina gasa kod svih distributera i potrošača. Prikupljene podatke "BH-Gas" dostavlja "Energoinvestu", kao nosiocu ugovora o isporuci gasa, koji se pojavljuje kao kupac kod dobavljača "Gaseksporta".

Transport prirodnog gasa obavlja se kroz jedan transportni pravac iz Rusije, tako da sigurnost snabdijevanja zavisi od raspoloživosti kapaciteta tranzitnih zemalja te je podložna poremećajima u slučaju prekida transporta u bilo kojoj od tranzitnih zemalja. U januaru 2009. godine za vrijeme rusko-ukrajinskog spora cijela Bosna i Hercegovina bila je 70 sati u potpunosti bez snabdijevanja gasom.

Potrošnja prirodnog gasa u Republici Srpskoj vrlo je niska kako u apsolutnom iznosu, tako i u relativnim odnosima. Sezonske oscilacije potrošnje gasa direktno zavise od najvećeg industrijskog potrošača – fabrike glinice "Birač" iz Zvornika. Potrošnja gasa u industrijskom sektoru je uglavnom ravnomjerna tokom cijele godine dok je u kategoriji potrošnje domaćinstva, uslužnom sektoru i toplani (Zvornik stan) izrazito sezonska. Potrošnja gasa u mjesecu sa najvišom potrošnjom je 18,7 puta veća od potrošnje u mjesecu sa najnižom ljetnom potrošnjom.

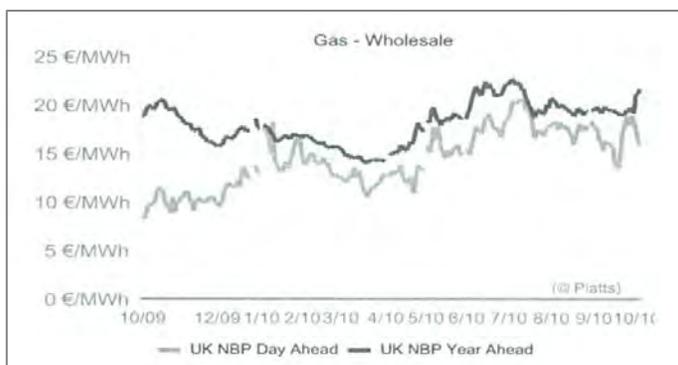
4.8 Otvorenost tržišta prirodnog gasa

Zakonom o gasu propisano je da su svi kupci osim domaćinstava kvalifikovani kupci od 1. januara 2008. godine. U skladu s tim, Regulatorna komisija je donijela tarifnu metodologiju po kojoj daje saglasnost na tarifne stavove za korišćenje mreže i tarifne stavove za snabdijevanje tarifnih kupaca (domaćinstava), dok je ostalim kupcima ostavljena mogućnost slobodnog izbora snabdjevača. Regulatorna komisija je u toku 2009. godine izdala dvije dozvole za snabdijevanje kvalifikovanih kupaca i trgovinu prirodnim gasom preduzeću "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo i preduzeću A.D. "Zvornik stan" Zvornik. U 2010. godini dozvolu za snabdijevanje kvalifikovanih kupaca i trgovinu prirodnim gasom dobilo je i preduzeće "Gas Promet" ad. Istočno Sarajevo - Pale.

Prema podacima preduzeća ukupan broj kvalifikovanih kupaca u 2010. godini u Republici Srpskoj je 347, a ukupna potrošnja kvalifikovanih kupaca je 8.224.460,81 Sm³. Nema podataka o maksimalnoj dnevnoj potrošnji tokom jedne godine.

Međutim, iako se ovi kupci snabdijevaju kao kvalifikovani, mogućnost izbora snabdjevača je ograničena, s obzirom da su "BH-Gas" d.o.o Sarajevo i Energoinvest jedini dobavljači prirodnog gasa na području Bosne i Hercegovine. "BH-Gas" d.o.o Sarajevo je istovremeno i transporter prirodnog gasa u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje ne postoji odgovarajući regulatorni okvir, kao ni transparentan pristup utvrđivanja cijene prirodnog gasa, što predstavlja ozbiljnu prepreku za otvaranje tržišta. Naime, cijena po kojoj snabdjevači u Republici Srpskoj dobijaju gas od "BH-Gasa" d.o.o Sarajevo u sebi sadrži, pored cijene nabavke, cijenu korišćenja mreže pri čemu ovi iznosi nisu jasno i odvojeno iskazani.

4.9 Veleprodajno tržište prirodnog gasa

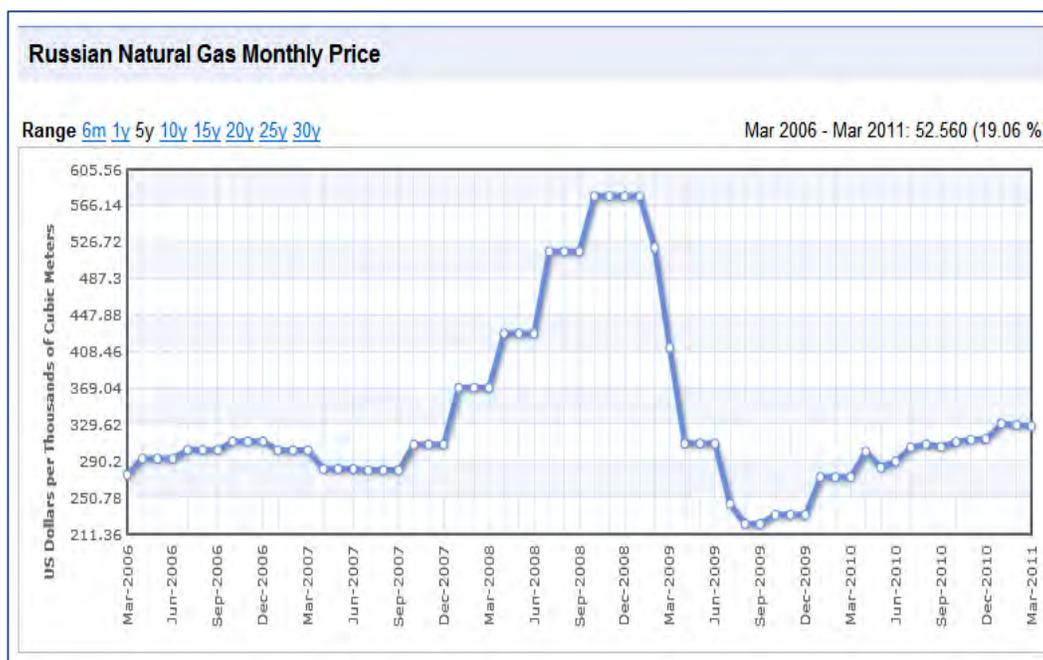

Slika 65 – Trend kretanja veleprodajnih cijena gasa

Slika 65 daje objedinjen trend kretanja veleprodajnih cijena gasa na "UK NBP¹⁴" berzi, od oktobra 2009, a zaključno sa novembrom 2010. Slika je preuzeta sa internet stranice Evropske komisije¹⁵, koju dnevno ažurira "EMOS" (Energy Markets Observation System).

U 2010. godini veleprodajna cijena gasa po kojoj je "BH-Gas" d.o.o Sarajevo vršio isporuku preduzeću "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo za prvi kvartal iznosila je 0,55 KM/Sm³, a od 1. aprila pa do kraja 2010. godine 0,68 KM/Sm³.

Kretanje veleprodajne cijene ruskog prirodnog gasa u periodu od maja 2006. godine do kraja 2010. godine prikazano je na slici 66. Radi se o cijenama prirodnog gasa na granici sa Njemačkom u US\$/1000 m³ gasa.

Slika 66 - Cijena prirodnog gasa na granici sa Njemačkom u US\$/1000 m³ gasa¹⁶

4.10 Maloprodajno tržište prirodnog gasa

¹⁴ National Balancing Point United Kingdom – Virtuelno mjesto za kupovinu, prodaju i razmjenu prirodnog gasa u Velikoj Britaniji

¹⁵ (http://ec.europa.eu/energy/observatory/emos/emos_en.htm),

¹⁶ Izvor: [International Monetary Fund](http://www.imf.org)

Postupak utvrđivanja cijene prirodnog gasa u Republici Srpskoj koji je bio na snazi u 2008. godini sastojao se u tome da su lokalne zajednice odobravale cijene prirodnog gasa utvrđene od strane preduzeća iz gasnog sektora. U decembru 2008. godine Regulatorna komisija je utvrdila metodologiju za izračunavanje cijena u energetskim djelatnostima iz sektora prirodnog gasa. U 2009. godini, kompanija "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo pokrenula je prvi tarifni postupak. Regulatorna komisija dala je saglasnost na cijene utvrđene u skladu sa metodologijom, a sa rokom primijene od 1. januara 2010. godine.

U tabeli 32, na primjeru cijene prirodnog gasa preduzeća "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo i A.D."Zvornik stan" Zvornik data je struktura troškova cijene prirodnog gasa za krajnjeg kupca iz kategorije domaćinstva i komercijalne potrošnje koje su važile u drugom polugodištu 2010. godine. Na računu za krajnjeg kupca prirodnog gasa obračunava se "mjerno mjesto" u iznosu od 3,00 KM mjesečno.

Struktura cijene gasa za krajnjeg kupca	"Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo		A.D."Zvornik stan" Zvornik
	Domaćinstva	Komercijalna potrošnja	Sva potrošnja
	KM/Sm ³	KM/Sm ³	KM/Sm ³
Nabavna cijena od "BH GAS"	0,65000	0,65000	0,6500
Transportne usluge /distr. usluge	0,03000	0,03000	
Nabavna cijena	0,68000	0,68000	0,65
Trošak distribucije	0,07210	0,08761	0,1979
Trošak snabdijevanja	0,04394	0,08240	
Cijena gasa	0,79604	0,85001	0,8479
Cijena gasa sa PDV-om	0,93137	0,99451	0,99204
Mjerno mjesto	3 KM		3 KM

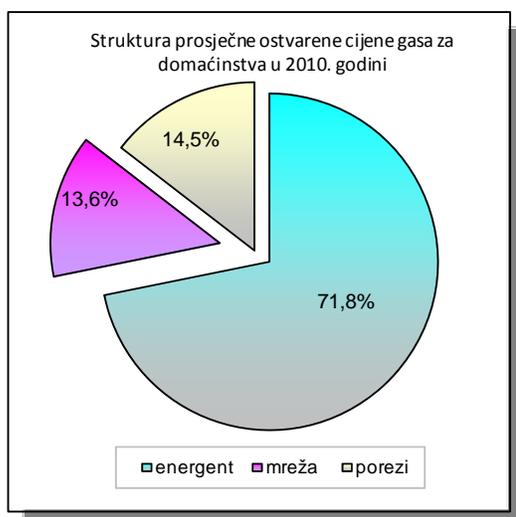
Tabela 32 - Struktura cijene prirodnog gasa za krajnjeg kupca

4.10.1 Prosječne cijene gasa za krajnje kupce - domaćinstva

U 2010. godini, za kupce iz kategorije „domaćinstva“ na području koje pokriva preduzeće "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo, ostvarena je ukupna prosječna cijena (bez PDV-a) u visini od 0,78 KM/Sm³. S obzirom da je nabavna cijena gasa u prvom kvartalu iznosila 0,55 KM/Sm³, a zatim je povećana na 0,68 KM/Sm³ i do kraja godine se nije mijenjala, značajna je razlika u visini ostvarene prosječne cijene u prvom kvartalu u odnosu na ostale kvartale. Tabela 33 prikazuje ostvarenu prosječnu cijenu gasa na području koje pokriva preduzeće "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo i koje obračunava cijenu gasa za domaćinstva po tarifama odobrenim od strane Regulatorne komisije.

cijena/period	I kvartal	II kvartal	I polugod.	III kvartal	IV kvartal	II polugod.	2010
Prosječna cijena (KM/Sm ³)	0,693	0,828	0,723	0,995	0,836	0,862	0,780

Tabela 33 - Struktura prosječne ostvarene cijene gasa za domaćinstva "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo

Slika 67 – Struktura prosječne ostvarene cijene gasa za domaćinstva u 2010. godini

Na slici 67 je prikazana struktura prosječne ostvarene cijene gasa u 2010. godini, a za kategoriju potrošnje "domaćinstva" na području koje pokriva preduzeće "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo.

Primjetno je da u strukturi cijene najveće učešće (71%) ima nabavka gasa.

4.10.2 Poređenje cijena prirodnog gasa

Pravni osnov za prikupljanje i obradu statističkih podataka na bazi cijena prirodnog gasa definisan je Direktivom 90/377/EEC od 29. juna 1990. godine. Evropska komisija je usvojila jedinstvenu metodologiju statističke obrade podataka iz oblasti proizvodnje, potrošnje i cijena gasa. Zbog liberalizacije tržišta gasa, tada ustanovljena metodologija prikupljanja podataka o cijenama gasa je zastarjela, te je u junu 2007. godine ustanovljena nova metodologija. Suština promjene je u sljedećem:

- Cijene se objavljuju u nacionalnoj valuti,
- Cijene treba da predstavljaju prosjek za 6 mjeseci i
- Tipičan standardni potrošač je zamijenjen potrošačem u "bandu".

Statistička obrada prosječnih cijena gasa u skladu sa ovom metodologijom radi se za dvije osnovne kategorije potrošača i to za domaćinstva i industriju. Unutar ove dvije grupe potrošači su grupisani u nekoliko karakterističnih grupa u zavisnosti od godišnje potrošnje i maksimalne snage, što je prikazano u tabeli 34.

Godišnja potrošnja gasa (GJ)					
Industrijski krajnji korisnici			Domaćinstva -krajnji korisnici		
Grupa	najniža	najviša	Grupa	najniža	najviša
Band I ₁		<1.000	Band D ₁		<20
Band I ₂	1.000	<10.000	Band D ₂	20	<200
Band I ₃	10.000	<100.000	Band D ₃	>200	
Band I ₄	100.000	<1.000.000			
Band I ₅	1.000.000	<4.000.000			
	0				

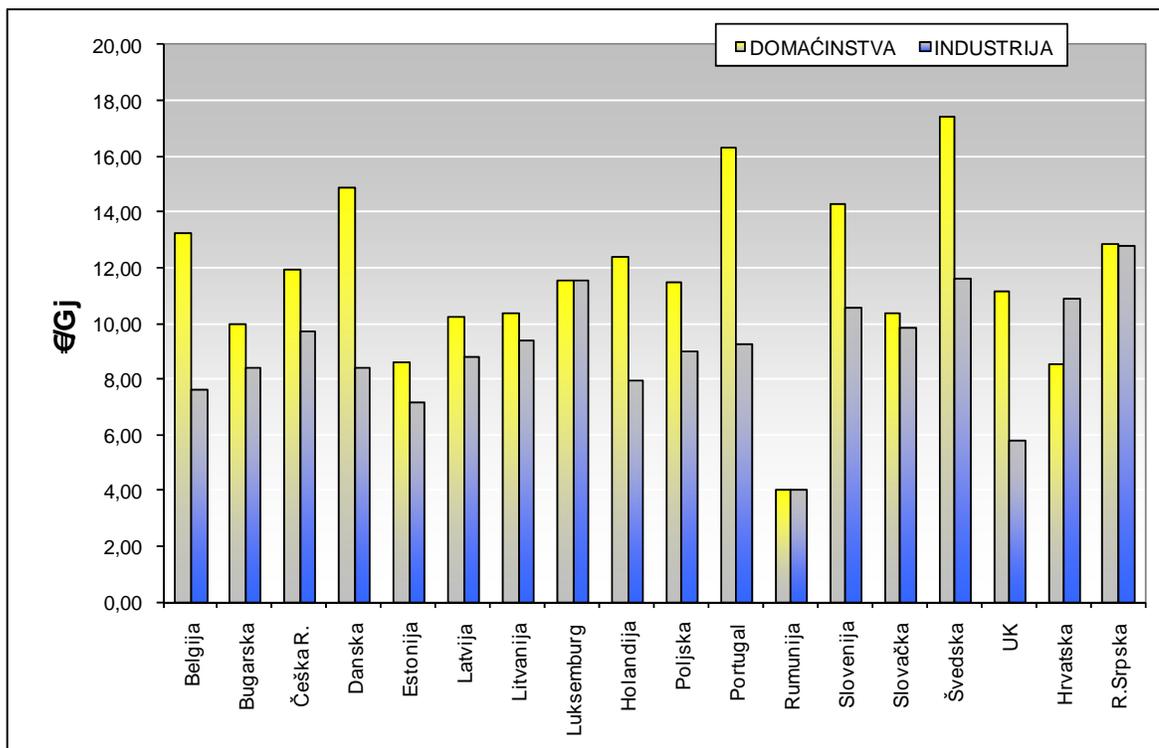
Tabela 34 - Karakteristične grupe kupaca prirodnog gasa

Na slici 68 dat je uporedni pregled prosječnih cijena gasa u nekim evropskim zemljama za krajnjeg potrošača iz kategorije "domaćinstva" čija je godišnja potrošnja između 20 i 200 GJ i za krajnjeg potrošača iz kategorije "industrijski potrošač" čija je godišnja potrošnja između 10.000 i 100.000 GJ. Cijene su bez poreza i odnose se na drugo polugodište 2010. godine.¹⁷

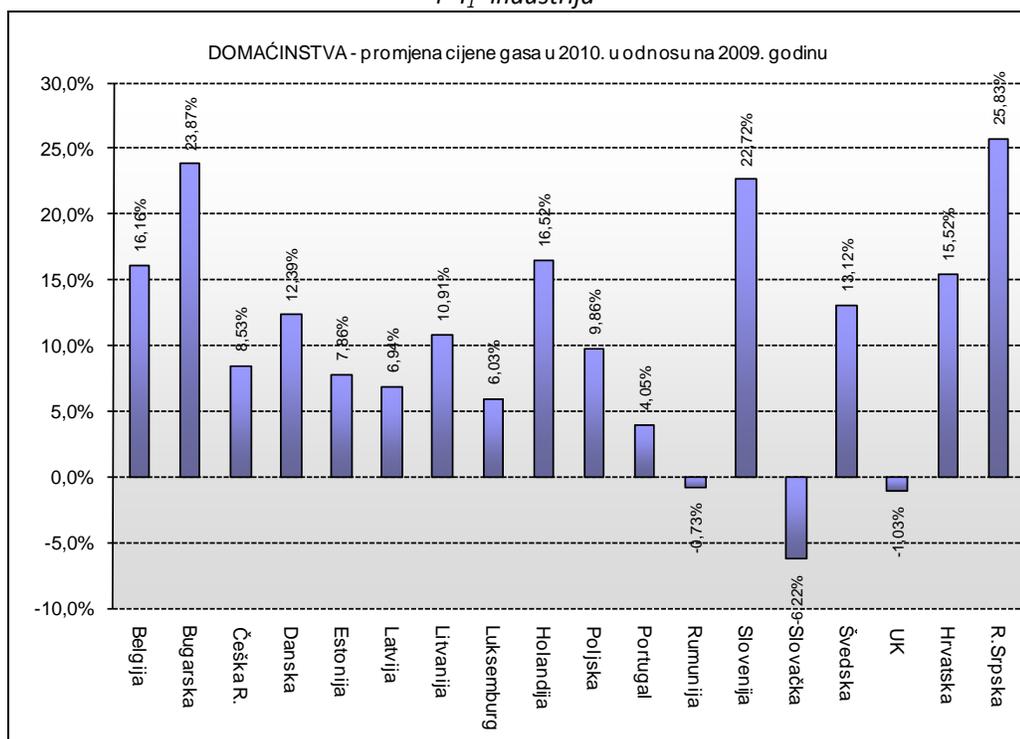
Cijena gasa za krajnje kupce "Sarajevo-gas"-a u Republici Srpskoj, koja je poređenja radi uvrštena u tabelu, obračunata je na bazi važećih tarifnih stavova za prirodni gas i mjerno mjesto na dan 1.

¹⁷ Izvor: Eurostat

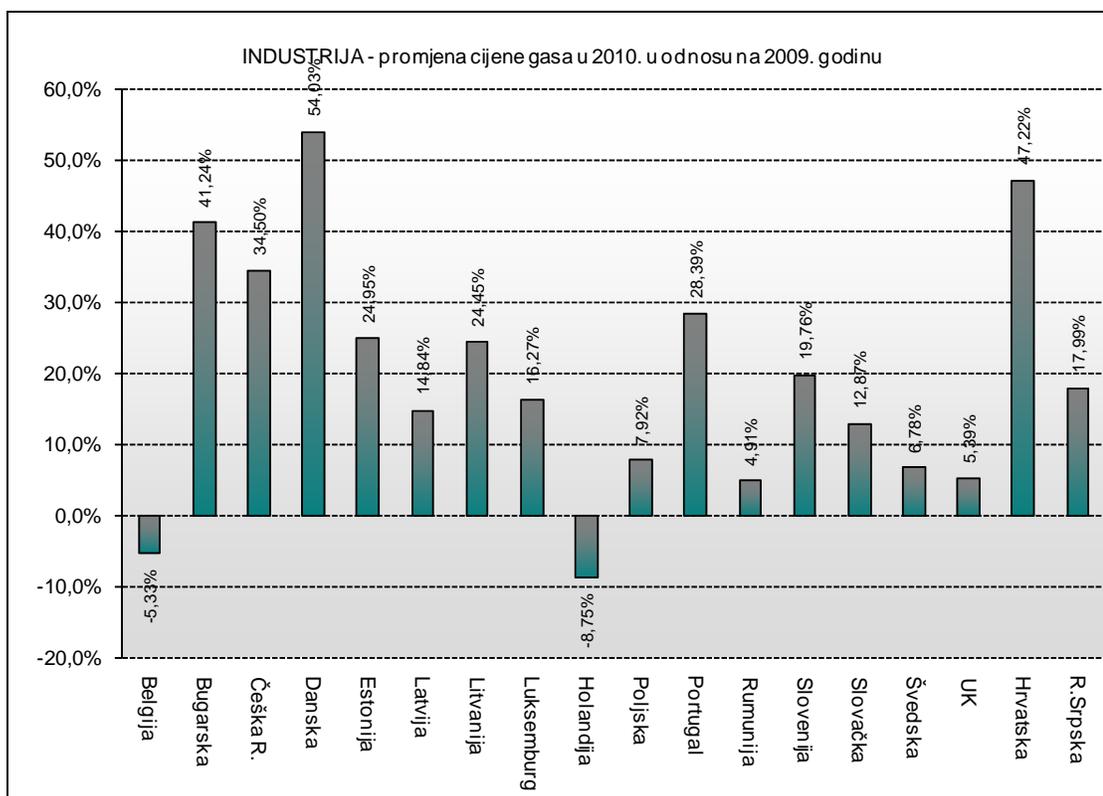
novembar 2010. godine, bez poreza. Obračun prosječne cijene odnosi se na potrošača u "domaćinstvu" koji godišnje potroši 500 Sm³ i potrošača iz kategorije "komercijalna potrošnja" koji godišnje potroši 12.284 Sm³ gasa.

Slika 68 - Prosječne cijene gasa za drugo polugodište 2010. godine - kupci iz kategorije "D₂-domaćinstva" i "I₁-industrija"

Slika 69 – Promjena cijena gasa u 2010. godini u odnosu na 2009. za domaćinstva

Slika 70 – Promjena cijena gasa u 2010. u odnosu na 2009. za industriju

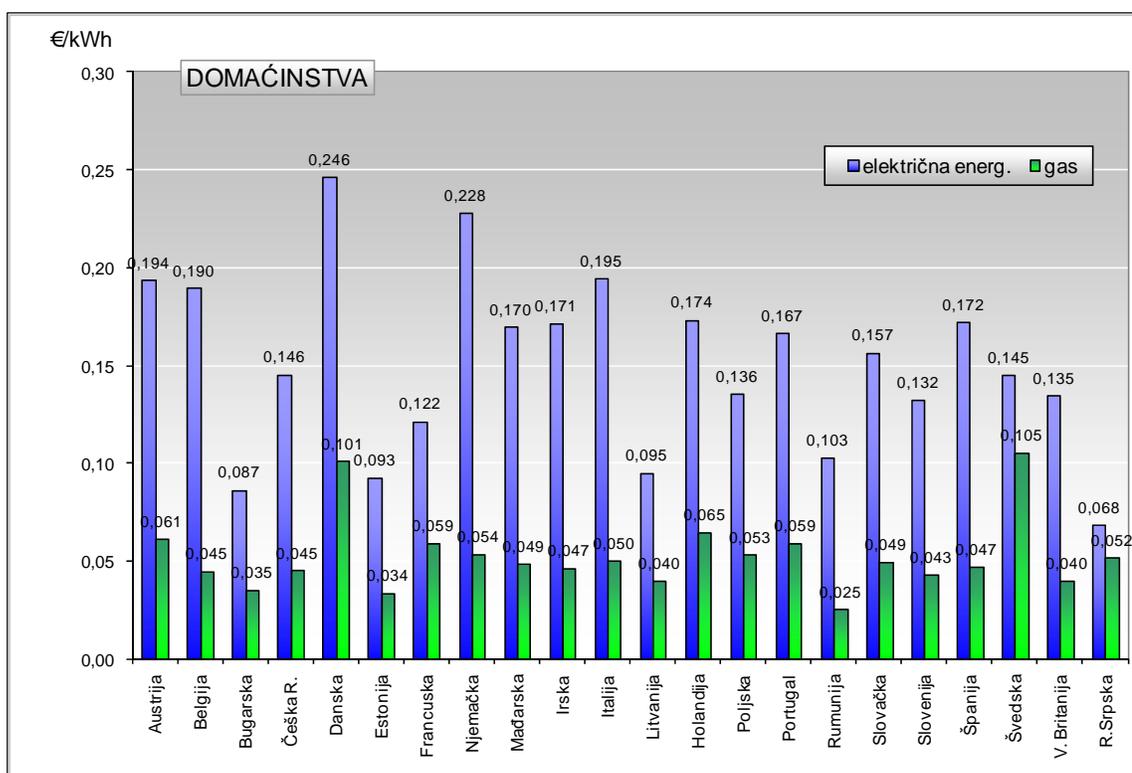
Prethodne slike donose grafički prikaz promjena (%) cijena gasa u drugom polugodištu 2010. godine u odnosu na drugo polugodište 2009. godine za karakterističnu grupu kupaca iz kategorije domaćinstva (slika 69) i karakterističnu grupu kupaca iz kategorije industrije (slika 70). Dat je uporedni prikaz promjene cijena u Republici Srpskoj (cijena gasa za krajnje kupce "Sarajevo-gas"-a) i u zemljama EU, a na bazi prosječnih cijena za zemlje za koje je u momentu izrade ovog izvještaja Eurostat objavio podatke po novoj metodologiji.

4.11 Električna energija i prirodni gas - uporedni prikaz cijena

Ovo poglavlje daje uporedni prikaz prosječnih cijena u €/kWh u novembru 2010. godine za električnu energiju i gas u "domaćinstvu" i "industriji". Grupe standardnih kupaca električne energije i prirodnog gasa definisane su po metodologiji Eurostata. Cijene za "domaćinstva" su obračunate sa svim porezima, a za "industriju" je isključen porez na dodatnu vrijednost.¹⁸

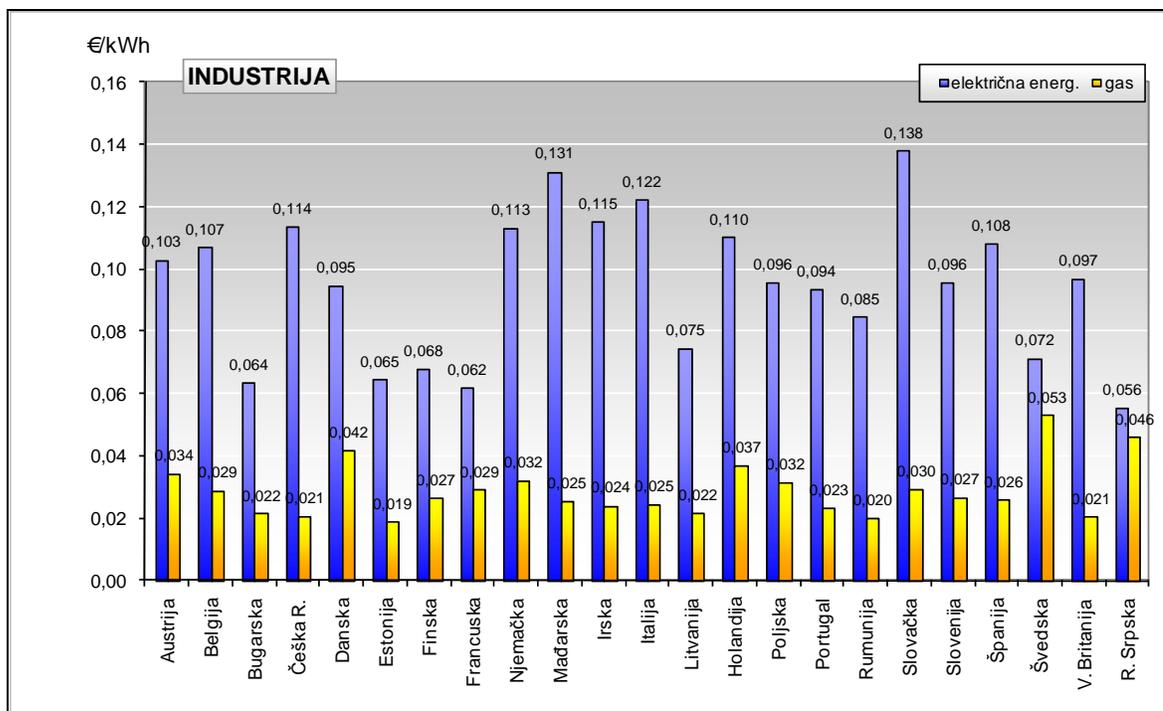
DOMAĆINSTVA	
Električna energija	Gas
Potrošnja: 3500 kWh/god. (30% noću)	Potrošnja: 1380 m ³ /god

¹⁸ Izvor: Europe's Energy Portal /www.energy.eu/

Slika 71 - Uporedni prikaz prosječnih cijena u €/kWh za električnu energiju i gas za karakteristično "domaćinstvo"

INDUSTRIJA	
Električna energija	Gas
Potrošnja: 2000 MWh/godišnje (maks. 500 kW, godišnje opterećenje: 4000 h)	Potrošnja: 418.6 GJ/godišnje ≈ 116 MWh ≈ 11000 m ³

Slika 72 - Uporedni prikaz prosječnih cijena u €/kWh za električnu energiju i gas za karakterističnog kupca u "industriji"

5. Zaštita kupaca električne energije i prirodnog gasa

5.1 Zaštita socijalno ugroženih kupaca

Ugovor o Energetskoj zajednici, čiji je potpisnik i Bosna i Hercegovina, poštujući članove 3 (5) Direktiva o električnoj energiji i gasu (2003/54 i 2003/55), gdje se posebno naglašava visok nivo zaštite socijalno ugroženih kupaca, predviđa obavezu donošenja socijalnog programa zemalja potpisnica.

U skladu sa tim Vlada Republike Srpske je u decembru 2007. godine donijela Program zaštite socijalno ugroženih kategorija potrošača električne energije, u čijoj izradi i definisanju je Regulatorna komisija aktivno učestvovala. Socijalni program Vlade Republike Srpske je imao za cilj sprečavanje "tarifnih šokova" za socijalno ugrožene kategorije stanovništva koje nisu u stanju da podnesu povećanja cijena električne energije.

Ovaj Program je realizovan u skladu sa Programom rada Vlade Republike Srpske za 2008. godinu, u skladu sa Programom rada Vlade Republike Srpske za 2009. godinu i u skladu sa Programom rada Vlade Republike Srpske za 2010. godinu.

Programom su obuhvaćene sljedeće socijalne kategorije društva koje su zakonski definisane:

- Penzioneri sa najnižim penzijama,
- Korisnici stalne novčane pomoći,
- Korisnici dodatka za pomoć i njegu drugog lica,
- Korisnici materinskog dodatka i
- Korisnici dodatka za djecu.

Iznos subvencije je, u toku prve polovine 2008. godine, bio po 100 kWh električne energije mjesečno po korisniku. Vlada je svojom Odlukom u drugoj polovini 2008. godine, povećala iznos subvencionisane količine električne energije na 150 kWh električne energije mjesečno, koliko je bio i iznos subvencije u 2009. i u 2010. godini. Primjenom odgovarajuće tarife za kategoriju potrošnje "domaćinstva",

Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva je vršilo kvartalne obračune i doznačavanje sredstava elektrodistributivnim kompanijama u Republici Srpskoj.

Do 31.12.2010. godine, distributivnim kompanijama u RS nisu bila doznačena sredstva za posljednji, IV kvartal 2010. godine, tako da je u tabelama 35 i 36 iskazan ukupan broj korisnika subvencija i realizovani iznos subvencija u 2010. godini (u KM) za prva tri kvartala 2010. godine, te broj korisnika subvencija po elektrodistributivnim područjima.

Period	Broj korisnika	Pojedinačni iznos subvencije (u KM)	Ukupan iznos subvencije (u KM)
I kvartal 2010. godine	40.045	61,71	2.471.176,95
II kvartal 2010. godine	41.496	47,49	1.970.645,04
III kvartal 2010. godine	42.641	47,49	2.025.021,09
IV kvartal 2010. godine	0	0,00	0,00
UKUPNO	124.182		6.466.843,08

Tabela 35 – Realizovane subvencije po kvartalima za 2010. godinu

Elektrodistributivno područje	Broj korisnika kojima je doznačena subvencija			
	I kv	II kv	III kv	IV kv
Elektrokrajina	15.668	16.158	16.598	0
Elektro Dobož	6.932	7.234	7.447	0
Elektro-Bijeljina	8.918	9.322	9.628	0
Elektrodistribucija Pale	4.940	5.090	5.201	0
Elektro-Hercegovina	3.587	3.692	3.767	0
UKUPNO	40.045	41.496	42.641	0

Tabela 36 - Broj subvencioniranih korisnika po elektrodistributivnim područjima

Dakle, u 2010. godini realizovani iznos subvencija je: 6.466.843,08 KM, što je više nego u 2008. godini, kada je ukupno realizovano 5.560.495 KM. U ukupnom iznosu posmatrano, u 2010. godini je realizovan manji iznos subvencija nego u 2009. godini, kada je ukupan iznos realizovanih subvencija bio 7.700.645,28 KM. Do manjeg ukupnog iznosa subvencija u 2010. godini, u odnosu na 2009. godinu je došlo zbog, već pomenutog, nerealizovanja sredstva do 31. decembra 2010. godine za IV kvartal 2010. godine.

Međutim, ako bi se uporedili podaci o ukupno realizovanim subvencijama za prva tri kvartala 2008. i 2009. godine sa podacima za 2010. godinu može se zaključiti da su u 2010. godini izdvojena veća sredstva za subvencije nego u odgovarajućem periodu prethodnih godina. Naime, broj korisnika u 2010. godini se kretao između 40 hiljada i 43 hiljade dok je u 2009. godini taj broj varirao između 35 hiljada i 38 hiljada, a u 2008. godini kvartalno se prijavljivalo između 28 hiljada i 35 hiljada korisnika, pa je i ukupan iznos subvencija za prva tri kvartala 2010. godine znatno veći u odnosu na prva tri kvartala 2008. i 2009. godine.

Uzimajući u obzir činjenicu da prosječna mjesečna potrošnja električne energije u domaćinstvu u Republici Srpskoj iznosi oko 300 kWh, subvencionisanje više od 40 hiljada socijalno ugroženih kategorija kupaca sa 150 kWh električne energije mjesečno, tokom 2010. godine, je više nego ublažilo efekat "tarifnog šoka" zbog povećanja cijena električne energije od 1.1.2010. godine.

5.2 Obaveza javne usluge

Ugovor o osnivanju Energetske zajednice potvrđuje ulogu javne usluge. Politika Evropske unije u odnosu na operatore javnih usluga se još uvijek oblikuje u cilju liberalizacije mreže javne usluge i proširenja obima konkurencije na nacionalnim tržištima. Koncept javne usluge, po definiciji EU, je dvostran jer sa jedne strane obuhvata subjekte koji pružaju uslugu, a sa druge strane uslugu u opštem interesu.

Ideja koja stoji iza Povelje o javnoj usluzi Evropske unije je da treba postojati instrument koji uspostavlja osnovna prava i načela koja uređuju pružanje usluga korisnicima. Načela treba da obuhvate:

- kontinuitet usluge,
- kvalitet,
- sigurnost snabdijevanja,
- jednak pristup,
- priuštive cijene i
- socijalnu, kulturnu i ekološku prihvatljivost.

U članu 3, stav 2. Direktive o električnoj energiji 2003/54 EZ, navodi se da države članice mogu, zbog opšteg ekonomskog interesa, nametnuti preduzećima u elektroenergetskom sektoru obavezu javne usluge. Takva obaveza je jasno definisana, transparentna i nediskriminirajuća, a može se odnositi na bezbjednost, kontinuitet, kvalitet, cijene snabdijevanja, zaštitu životne sredine i drugo.

Stoga je i odredbom člana 11. Zakona o energetici propisano da su energetske djelatnosti: transport i upravljanje transportnim sistemom prirodnog gasa, transport nafte naftovodima i derivata nafte produktovodima, proizvodnja električne energije za snabdijevanje tarifnih kupaca, distribucija električne energije i prirodnog gasa, snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom i gasom i distribucija i snabdijevanje toplotnom energijom, djelatnosti od opšteg interesa i obavljaju se u sistemu obaveze javne usluge u skladu sa zakonom i dozvolom za obavljanje te djelatnosti.

Zakon je termin *javna usluga* definisao kao uslugu dostupnu svim kupcima i energetske subjektima na određenom području po propisanim cijenama i prema regulisanim uslovima pristupa i korišćenja usluge, uvažavajući sigurnost, uključujući i sigurnost snabdijevanja, redovnost i kvalitet usluge, efikasnost korišćenja energije, zaštitu okoline i sprečavanje klimatskih promjena, a koja se obavlja prema načelima javnosti rada i uz nadzor tijela određenih zakonom. Takođe članom 37. Zakona određeno je da će se novčanom kaznom od 5.000,00 do 15.000,00 KM kazniti energetski subjekat koji energetsku djelatnost koja je javna usluga obavlja kao tržišnu djelatnost.

Kroz dostavljanje mjesečnih, kvartalnih i godišnjih izvještaja distributivnih kompanija, te sprovođenjem redovnih i vanrednih nadzornih provjera, Regulatorna komisija prati i kontroliše primjene odgovarajućih tarifnih stavova ali i uslove pristupa i korišćenja usluge.

Preko indikatora komercijalnog kvaliteta, kao npr. ponovno uključenje nakon isključenja zbog neplaćanja, broja intervencija na kvar napojnog osigurača krajnjeg kupca, rješavanje žalbi na kvalitet napona, podataka o izvođenju priključka (broj izrađenih priključaka i srednje vrijeme izrade priključka, odgovori na probleme sa mjerenjem, obavještenje o prekidu napajanja i sl.), te indikatora kontinuiteta napajanja i isporuke električne energije, Regulatorna komisija nastoji pratiti sigurnost, uključujući i sigurnost snabdijevanja, redovnost i kvalitet usluge.

5.3 Priuštivost električne energije kupcima iz kategorije "domaćinstva"

"ENERGETSKO SIROMAŠTVO" ("*fuel poverty*") - priuštivost energije krajnjim kupcima

Evropske zemlje koriste izraz "energetsko siromaštvo" za ocjenjivanje i poređenje priuštivosti električne energije krajnjim kupcima iz kategorije domaćinstva.

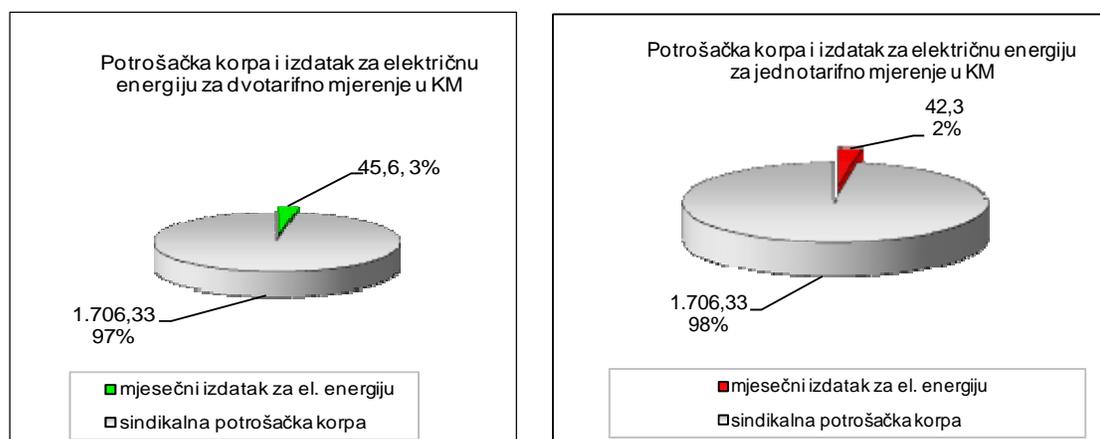
Prag energetske siromaštva određuje svaka zemlja na osnovu vlastitih kriterijuma koji zavise od prosječnih cijena različitih vidova energenata za domaćinstvo, raspoloživosti različitih vrsta energenata

za korišćenje u domaćinstvu, te nacionalnog dohotka po stanovniku, minimalnih i prosječnih primanja domaćinstava.

U nekim evropskim zemljama, domaćinstvo se kategoriše kao energetski siromašno ako je mjesečni račun za potrošnju električne energije i gasa u domaćinstvu veći od 10% ukupnih mjesečnih primanja domaćinstva.

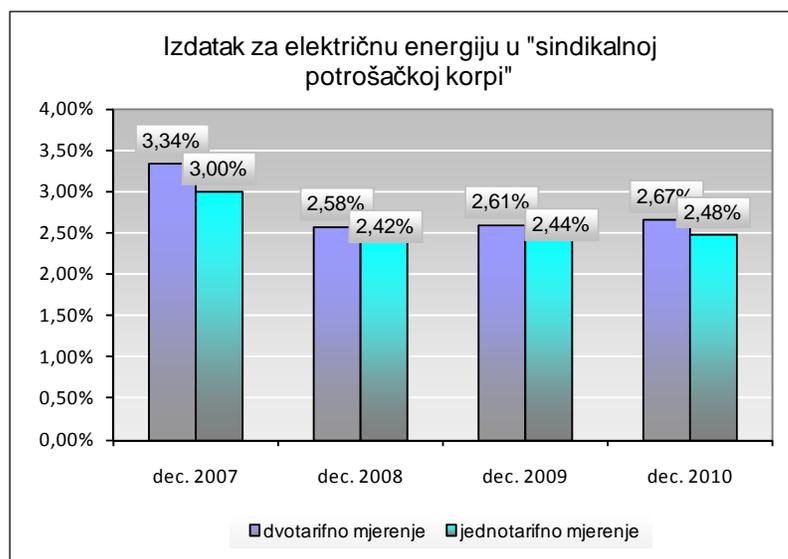
Regulatorna komisija je za svoje analize koristila uporedni pregled odnosa računa za električnu energiju i "sindikalne potrošačke korpe" koju objavljuje Savez sindikata RS i koja predstavlja vrijednost dobara i usluga potrebnih za održavanje nivoa životnog standarda.

U Republici Srpskoj je 1. januara 2010. godine stupila na snagu odluka o promijenjenim, višim cijenama električne energije, te su se povećali i mjesečni izdaci za električnu energiju u odnosu na prethodnu godinu. "Sindikalna potrošačka korpa" u decembru 2010. godine koštala je 1.706,33 KM, dakle za 89,25 KM više u odnosu na decembar 2009. godine kada je iznosila 1.617,08 KM. Time je i izdatak za električnu energiju, za karakterističnog kupca koji troši 3500 kWh godišnje, u 2010. godini u sindikalnoj potrošačkoj korpi neznatno povećan u odnosu na prethodnu godinu za isti period.

Slika 73 – Učešće troškova električne energije u potrošačkoj korpi za standardnog kupca u 2010. godini

Na slici 74 dat je uporedni grafički prikaz učešća troškova električne energije (uključujući porez na dodatu vrijednost) u "sindikalnoj potrošačkoj korpi" za period od 2007. do 2010. godine.

Slika 74 - Učešće troškova električne energije u "sindikalnoj potrošačkoj korpi" u periodu 2007 - 2010. godine